

EUROBAROMETER 72

DE PUBLIEKE OPINIE IN DE EUROPESE UNIE

NAJAAR 2009

NATIONAAL RAPPORT

NEDERLAND

Dit onderzoek is opgedragen en gecoördineerd door het directoraat generaal Communicatie.

Dit rapport is geschreven voor de vertegenwoordigers van de Europese Commissie in Nederland door TNS NIPO.

Dit document vertegenwoordigt niet de visie van de Europese Commissie. De interpretaties en meningen in dit document komen voor rekening van de auteurs.

Inhoud

	Introductie	1
1	Gebeurtenissen in Nederland in de tweede helft van 2009	2
2	De nationale context in cijfers	2
2.1	Situatie in Nederland	2
2.2	Verwachtingen van de toekomst in Nederland	2
2.3	Belangrijke onderwerpen in Nederland	2
2.4	Vertrouwen in maatschappelijke instellingen	2
3	De Europese context in cijfers	2
3.1	Situatie in de Europese Unie	2
3.2	Kennis van de Europese Unie	2
	Houding ten opzichte van de Europese Unie	2
3.4	Verwachtingen van de toekomst van de Europese Unie	2
3.5	Betekenis van het lidmaatschap van de Europese Unie	2
3.6	Beleid van de Europese Unie	2
3.7	Europese besluitvorming	2
4	Globalisering	2
4.1	Effecten van globalisering	2
5	De economische crisis	2
6	Samenvatting en conclusies	2
Bijlagen		
Bijlage 1 Technische specificatie		
Bijlage 2 Vragenlijst		

Dit Nationaal Eurobarometer-rapport, bestemd voor de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Nederland, is geschreven door Ageeth Ettema en Tim de Beer van TNS NIPO.

Introductie

De Eurobarometer is een grootschalig onderzoek dat wordt gehouden onder burgers van de 27 lidstaten van de Europese Unie en 3 kandidaat-lidstaten (Kroatië, Turkije en de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië) en de Turks-Cypriotische gemeenschap in het gebied dat niet door de regering van de Republiek Cyprus wordt gecontroleerd. In opdracht van de Europese Commissie en sinds kort ook in overleg met het Europees Parlement wordt dit onderzoek sinds 1973 uitgevoerd. In deze peilingen wordt ingegaan op de houding van Europeanen tegenover de ontwikkelingen in de EU in het algemeen en op de houding van de bevolking ten aanzien van de ontwikkelingen in het eigen land.

Dit rapport geeft de bevindingen weer van de Eurobarometer die gehouden is van eind oktober tot half november 2009. Voor deze meting zijn in totaal 30.238 Europese burgers geïnterviewd. De Nederlandse cijfers zijn gebaseerd op 1.004 interviews. De interviews zijn *face to face* uitgevoerd.

De technische specificaties van dit onderzoek en de vragenlijst waarop de analyse betrekking heeft, zijn als bijlagen opgenomen. De antwoorden van de Nederlandse respondenten zijn vergeleken met het gemiddelde van de 27 lidstaten van de Europese Unie. Als er sprake is van het EU27-gemiddelde, wordt het gemiddelde van deze lidstaten bedoeld.

De respondenten komen uit verschillende bevolkings-, beroeps- en leeftijdsgroepen, uit verschillende regio's van Nederland, zowel uit een stad als een dorp, hebben uiteenlopende politieke voorkeuren en een gevarieerd opleidingsniveau.

Het totale percentage komt soms uit op meer dan 100%, omdat bij de gestelde vragen soms meer antwoorden mogelijk waren. Omdat niet iedereen een antwoord kon of wilde geven, komt het totaal soms ook lager uit dan 100%. Soms veroorzaken afrondingen dat een percentage niet precies uitkomt op '100'. In andere gevallen tellen de genoemde percentages soms niet op tot '100', omdat de 'weet niet'-categorie of een andere minder relevante uitkomst niet vermeld is.

1 Gebeurtenissen in Nederland in de tweede helft van 2009

De eerste helft van 2009 was een roerige periode voor Nederland. Twee zaken beheersten het nieuws van de dag: de polarisering van de nationale en Europese politiek (in Nederland met name gesymboliseerd door de electorale doorbraak van de anti-islampartij PVV), en de ernst en de gevolgen van de economische crisis.

De tweede helft van 2009 was in dat opzicht minder tumultueus. Dat hing in grote mate samen met de economische crisis: langzaamaan werden de berichten over de stand van zaken van de Nederlandse economie minder negatief. Het Sociaal Cultureel Planbureau stelde in het najaar de ramingen van de oplopende werkloosheid in 2010 naar beneden bij. Daarnaast wordt nu verwacht dat de nationale economie in 2010 niet zal krimpen, maar een lichte groei zal doormaken.

Maatschappelijke context

Nieuwe onderwerpen – en opnieuw opspelende oude onderwerpen – te over. Naast de Mexicaanse griep ('risicogroepen' werden in het najaar massaal ingeënt) haalde ook de Q-koorts de voorpagina's. Medio december maakte minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Verburg (CDA) bekend dat 30.000 drachtige geiten moeten worden geruimd om risico's voor de mens te vermijden. De verslechterende situatie in Uruzgan kreeg ook veel aandacht, net als de onduidelijkheid over een mogelijk kabinetsbesluit om de vredesmissie tot in 2011 te verlengen. Een ander onderwerp dat alle voorpagina's haalde, was de klimaattop in Kopenhagen. Alle milieuministers en diverse regeringsleiders, waaronder de Nederlandse minister Cramer (PvdA) en minister-president Balkenende, waren daarbij aanwezig.

Politieke en maatschappelijke context

Nederland wordt sinds 22 februari 2007 geregeerd door het kabinet Balkenende IV. Het kabinet Balkenende IV bestaat uit een coalitie van twee christelijke partijen (CDA en ChristenUnie) en een sociaaldemocratische partij (PvdA).

Het jaar 2009 wordt – net als vorig jaar – in Nederland met gemengde gevoelens afgesloten. Maar er zijn grote verschillen. Terwijl er eind 2008 grote onzekerheid heerste over de ernst en diepte van de mondiale recessie, kregen de regeringspartijen dankzij een serie maatregelen het vertrouwen om het land door deze moeilijke periode heen te slepen. Nu lijkt dat precies omgekeerd. Het vertrouwen dat de economische crisis te boven kan worden gekomen, groeit weer in Nederland, maar het vertrouwen in de regeringspartijen is sterk afgenomen. Uit diverse peilingen blijkt dat het gezamenlijke virtuele zetelaantal van CDA, PvdA en ChristenUnie historisch laag is. De huidige coalitiepartijen zouden bij lange na niet meer samen kunnen regeren als er nu verkiezingen zouden worden gehouden.

Het kabinet kampte sinds haar aantreden begin 2007 met impopulariteit onder de bevolking. Maar het in de ogen van veel Nederlanders kordate optreden bij de bankencrisis leidde ertoe dat de populariteit van het kabinet een hoge vlucht nam.

Een voorbeeld van de herwonnen populariteit van het kabinet was het winnen van de verkiezing 'Politicus van het jaar 2008' door minister van Financiën Wouter Bos (PvdA). Het rapportcijfer dat burgers Bos gaven, steeg in minder dan een halfjaar van een 5,2 (zomer 2008) naar een 6,7 (december 2008, bron: TNS NIPO).

Dit jaar zijn de lauwerkransen echter niet voor Bos of een ander lid van het kabinet, maar voor leden van de oppositie, zoals Alexander Pechtold (D66), Mark Rutte (VVD) en Geert Wilders (PVV). De PVV en D66 doen het bijzonder goed in de peilingen (hetzelfde geldt de laatste maanden voor de VVD), terwijl het CDA en de PvdA stelselmatig op tien, vijftien of zelfs twintig zetels verlies staan. Dit ondanks – of dankzij – het feit dat na lang onderhandelen het besluit is genomen de AOW-leeftijd te verhogen naar 67 jaar, een heet hangijzer in de nationale politiek. Hoewel de maatschappelijke weerstand aanvankelijk groot leek, bleven massale protesten en stakingen uit.

Een ander onderwerp dat speelde – en dat vooral het CDA en de populariteit van premier Balkenende geen goed deed – waren de steeds sterker wordende geruchten dat Balkenende een serieuze kandidaat was om op zeer korte termijn de eerste voorzitter van de Europese Raad te worden. Balkenende zelf ontkende stelselmatig, maar pas toen de Belgische premier Van Rompuy in november uiteindelijk naar voren werd geschoven, verstomden de geruchten.

In november vonden in enkele gemeenten, waaronder het middelgrote Venlo (geboorteplaats van PVV-leider Wilders), vervroegde gemeenteraadsverkiezingen plaats. De overgrote meerderheid van de gemeenten zal op 3 maart 2010 verkiezingen houden. De PVV, die alleen in Den Haag en Almere zal meedoen, deed in Venlo niet mee. De VVD won er met een ruime meerderheid. In de nieuwe fusiegemeente Zuidplas haalde TON, de in de verdrukking geraakte partij van Rita Verdonk, één zetel. De echte verkiezingsstrijd moet echter nog losbarsten.

Volgens de meeste peilingen zijn er op dit moment vijf partijen (PVV, CDA, VVD, PvdA en D66) die tussen de twintig en dertig zetels zouden halen, als er nu verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden. Met die score wordt het bijna onmogelijk om een regeringscoalitie met minder dan vier partijen te vormen – een in Nederland ongebruikelijke situatie.

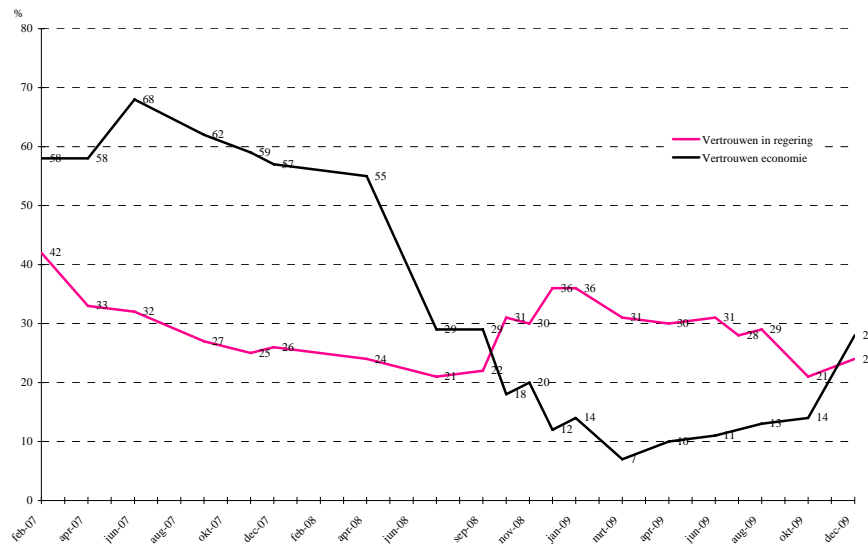
Economische context

TNS NIPO constateerde in de herfsteditie van de Eurobarometer 2008 een bijzonder fenomeen. Voor het eerst sinds jaren hadden Nederlanders meer vertrouwen in het kabinet dan in de economie. Doorgaans bewegen beide indices zich in dezelfde richting. Dat effect is echter verdwenen. Het percentage Nederlanders dat vertrouwen heeft in het huidige kabinet was sinds najaar 2008 hoger dan het percentage dat vertrouwen heeft in de huidige economische situatie. De laatste maanden is er echter sprake van een geleidelijk herstel van het consumentenvertrouwen, en afgenomen vertrouwen in het kabinet. Nu is het percentage Nederlanders dat vertrouwen heeft in de huidige economische situatie weer lager dan het percentage dat vertrouwen heeft in de economie.

---

1 | Eind 2009: vertrouwen economie krabbelt op, vertrouwen kabinet laag

---

Bron: TNS NIPO, 2009

Minister van Financiën Wouter Bos redde in het najaar van 2008 nog Fortis Bank/ABN AMRO van de ondergang, door delen van het bedrijf uit Belgische handen te halen. De Nederlandse staat is nu tijdelijk eigenaar van deze onderdelen. Eurocommissaris van Mededinging, de Nederlandse Neelie Kroes, stelde een harde voorwaarde aan de fusie van ABN AMRO en Fortis. De Nederlandse staat moet onderdelen van ABN AMRO verkopen om een dominante marktpositie te voorkomen. In oktober 2009 maakte Kroes bekend dat ze Bos langer de tijd geeft om dochterbedrijf HBU van ABN AMRO aan Deutsche Bank te verkopen. De nieuwe deadline werd niet publiekelijk gemaakt. Bos gaf ook miljardensteun aan de bank ING, een andere bank die in de problemen was gekomen. Die steun kreeg de DSB Bank, eigendom van ondernemer, kunstverzamelaar en voetbalvoorzitter Dirk Scheringa, niet. De DSB Bank kwam afgelopen najaar in de problemen nadat Pieter Lakeman, voorzitter van *Stichting Hypotheekleed*, naar buiten bracht een massaclaim tegen de bank voor te bereiden. Lakeman beschuldigde de DSB Bank van het verstrekken van woekerleningen en -hypotheken. Eerder was de bank al in tal van consumentenprogramma's gehemeld, omdat veel klanten een onaflosbare schuld bij de bank zouden hebben opgebouwd. Lakeman riep alle spaarders op om massaal hun geld bij de DSB Bank weg te halen, zodat de bank failliet zou gaan. Dat gebeurde, de 'bankrun' bleek niet meer te stuiten en medio oktober werd de DSB Bank failliet verklaard. Inmiddels lopen er tal van claims van gedupeerden, tegen de bestuurders van de DSB Bank, maar ook tegen Lakeman.

Als het aan de Nederlandse consument ligt, gaat 2010 een beter economisch jaar worden dan 2009. Tal van instituten melden geleidelijk herstel van het consumentenvertrouwen. Een bericht dat daarbij zeker hielp, waren de bijgestelde prognoses van het Centraal Planbureau (CPB) van medio december: 6,5% (en niet 8%) werkloosheid in 2010, en een lichte economische groei (in plaats van de eerder voorspelde krimp).

2 De nationale context in cijfers

2.1 Situatie in Nederland

Tevredenheid met leven dat men leidt

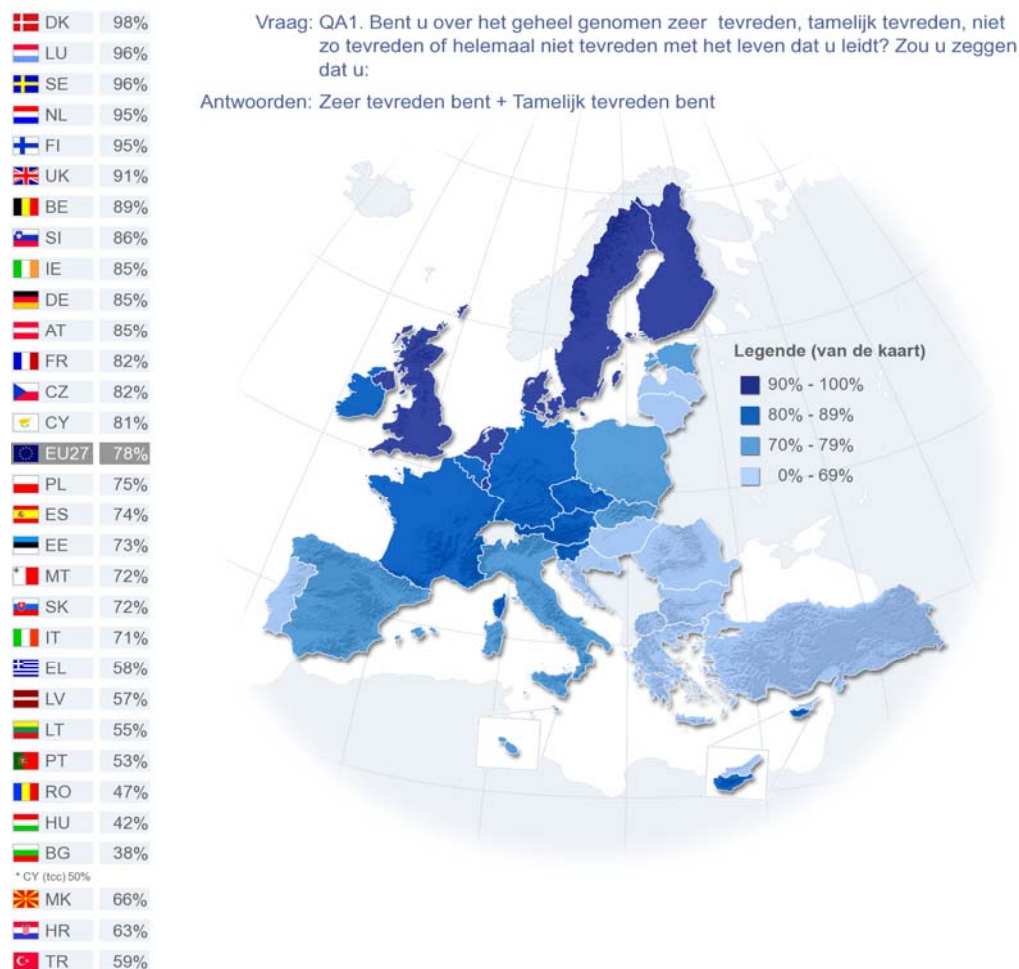
Nederlanders horen traditioneel gezien tot de meest tevreden Europeanen, en in deze Eurobarometer is dat niet anders. Bijna alle Nederlanders zeggen *tevreden* te zijn met het leven dat zij leiden (95%). De helft van de Nederlanders geeft zelfs aan *zeer tevreden* te zijn met het eigen leven (50%).

Nederland staat met dit resultaat op een gedeelde derde plaats in de Europese Unie, samen met de Finnen. De Denen (98%), de Luxemburgers en de Zweden (96%) hebben nog een iets hogere score op deze vraag. De Bulgaren (38%) geven het minst vaak aan tevreden te zijn met het leven dat ze leiden. Maar liefst 61% van de Bulgaren zegt *ontevreden* te zijn met het eigen leven.

---

2 / Nederlanders behoren onveranderd tot de meest tevreden Europeanen

---

Dit beeld is vergeleken met de zomermeting van 2009 nagenoeg ongewijzigd. Ook toen waren Denen, Nederlanders, Finnen en Zweden de meest tevreden Europeanen en waren Bulgaren het minst tevreden. Het EU-gemiddelde ligt op 78%.

Vertrouwen in nationale economie

Bij de zomermeting van 2009 was een behoorlijke verandering te zien in de beoordeling van de nationale economie ten opzichte van de meting die plaatsvond in het najaar van 2008. De economische crisis was begonnen en dat had zijn effect op het vertrouwen in de nationale economie. Het EU27-gemiddelde was afgenomen: in het najaar van 2008 was gemiddeld 29% van de Europeanen positief gestemd over de nationale economie, in de zomer van 2009 gold dat slechts voor 20%. In het najaar van 2009 is het percentage Europeanen dat positief is over de nationale economie 23%. Nederlanders zijn positiever over hun nationale economie dan gemiddeld in Europa. 54% van de Nederlanders is (gematigd) positief en 45% (gematigd) negatief. In de zomer van 2009 was 51% positief en 48% negatief over de Nederlandse economie. Luxemburgers (77% is positief) zijn met afstand van alle Europeanen het positiefst gestemd over hun nationale economie. Vooral inwoners van lidstaten uit Midden- en Oost-Europa zijn overwegend negatief. Van de Letten schat maar liefst 97% de huidige situatie als ‘slecht’ in en van de Portugezen is dit 90%. Ook de Ieren zijn zeer negatief, 95% beoordeelt de economische situatie in Ierland als ‘slecht’.

Eigen werksituatie

Bijna twee op de drie (65%) Nederlanders schatten hun persoonlijke werksituatie als (zeer of redelijk) goed in, dit is ongeveer hetzelfde in vergelijking met de zomer van 2009 (64%). In de 27 EU-lidstaten is gemiddeld 54% positief en 27% negatief. In de Scandinavische landen Denemarken (76%), Zweden (75%) en Finland (73%) is men het positiefst gestemd. 13% van de Nederlanders geeft aan zijn of haar persoonlijke werksituatie als behoorlijk slecht of zeer slecht te beschouwen, ruim een op de vijf (19%) weet het niet. In Midden- en Oost-Europa, Zuid-Europa en Ierland beoordeelt men zijn persoonlijke werksituatie het slechtst. Zo schat slechts 20% van de Hongaren, 32% van de Roemenen, 35% van de Litouwers, 37% van de Grieken en 41% van de Ieren en Portugezen zijn of haar eigen werksituatie in als ‘goed’.

Eigen financiële situatie

Een ruime meerderheid van de Nederlanders (88%, een even hoog percentage als in de zomer van 2009) beoordeelt de financiële situatie van zijn of haar huishouden als zeer goed of behoorlijk goed. Nederland staat op een gedeelde tweede plaats met Finland en Zweden (beide 88%). Binnen de EU staat Luxemburg op de eerste plaats met 91% van de burgers die tevreden zijn over de financiële situatie van hun huishouden. Gemiddeld geldt dat in de EU voor 64% van de mensen. Het minst tevreden zijn Hongaren. 77% van de Hongaren zegt de financiële situatie van het eigen huishouden als slecht te bestempelen. Dit is nog meer dan in de zomer van 2009 (73%). 11% van de Nederlanders beoordeelt zijn of haar financiële situatie als zeer slecht of behoorlijk slecht. Dit is hetzelfde percentage als in de zomer van 2009.

Oordeel werkgelegenheid in eigen land

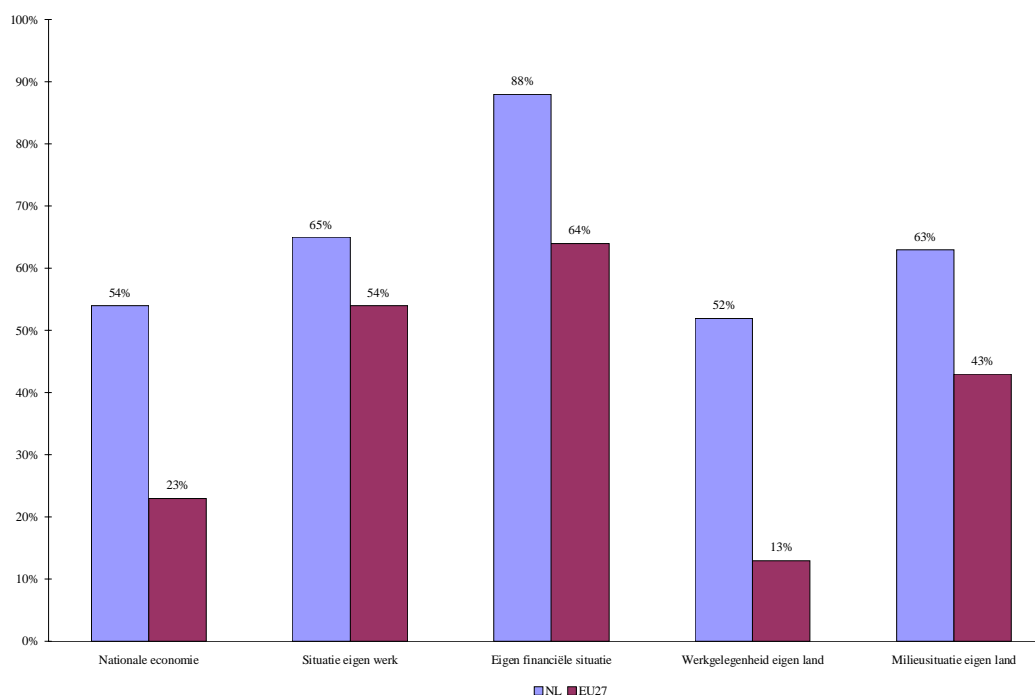
In vergelijking met het najaar van 2008 was in de zomer van 2009 het oordeel van Nederlanders over de werkgelegenheid in eigen land dramatisch naar beneden bijgesteld. In het najaar van 2008 was maar liefst 88% van de Nederlanders (behoorlijk of zeer) positief over de werkgelegenheid in Nederland. In de zomer van 2009 was dit gedaald tot 50%. Tijdens deze najaarsmeting is het oordeel over de werkgelegenheid in Nederland ongeveer hetzelfde: 52% vindt dat het goed gesteld is met de werkgelegenheid en 47% vindt de werkgelegenheidssituatie in Nederland slecht. Nederlanders zijn in vergelijking met de andere EU27-lidstaten wel het positiefst over de werkgelegenheid in eigen land. Alleen Luxemburg komt dicht bij Nederland in de buurt: 51% van de bevolking is daar positief over de werkgelegenheid. De Denen zijn in vergelijking met de zomer van 2009 gezakt van 51% naar 40% dat een positief oordeel geeft. Het positivisme van de Nederlanders en Luxemburgers is opvallend, zeker gezien de mineurstemming in landen als Zweden en Finland (respectievelijk 26% en 25% is daar positief). Wederom zijn inwoners van Midden- en Oost-Europese lidstaten en Ierland zeer negatief gestemd. Slechts 2% van de Letten, Litouwers en Ieren is positief. Ook in Zuid-Europa is men zeer negatief. Van de Grieken en Spanjaarden is slechts 5% positief over de werkgelegenheid in eigen land.

Gemiddeld is in de EU27-landen een even laag percentage als in de zomer van 2009 positief: 13%, minder dan de helft van het gemiddelde van de najaarsmeting in 2008 (28%). 85% van de Europeanen is negatief over de werkgelegenheid in eigen land.

---

3 / Nederlanders nog altijd positief over eigen welvaart en welzijn in vergelijking met de EU27 (% positief)

Toestand van het milieu in eigen land

Nederlanders zijn relatief positief gestemd over de toestand van het milieu in eigen land. Ruim zes op de tien mensen (63%) zijn (behoorlijk) positief, een op drie (35%) is negatief gestemd. In de zomer van 2009 was 63% positief en 33% negatief. Het EU-gemiddelde is ongewijzigd (43% is positief en 53% is negatief, in het najaar van 2008 was gemiddeld 44% positief en 52% negatief).

2.2 Verwachtingen van de toekomst in Nederland

Leven in het algemeen

Ruim zes op de tien Nederlanders (62%) verwachten in de komende twaalf maanden geen veranderingen in hun leven in het algemeen. Drie op de tien (28%) denken erop vooruit te zullen gaan en 9% denkt erop achteruit te zullen gaan. Vergeleken met de zomer van 2009 zijn er nauwelijks veranderingen. Gemiddeld zijn inwoners van de EU iets pessimistischer dan Nederlanders. Ruim de helft van de Europeanen (56%) denkt namelijk geen veranderingen te zien, terwijl ruim een kwart (26%) een verbetering voorziet, maar ook 15% een verslechtering.

Inwoners van Zweden (48%), het Verenigd Koninkrijk (37%), Frankrijk (34%) en Denemarken (32%) zijn het vaakst positief gestemd over veranderingen in het leven in het algemeen in de komende twaalf maanden.

De economische situatie in de komende twaalf maanden

Drie op de tien Nederlanders (29%) verwachten een verdere verslechtering van de Nederlandse economische situatie in de komende twaalf maanden. Vier op de tien (42%) verwachten een verbetering. Eveneens drie op de tien (28%) verwachten geen opzienbarende veranderingen.

In de zomer van 2009 waren Nederlanders veel negatiever. Nederlanders hadden toen zelfs een veel negatievere toekomstverwachting betreffende de nationale economische situatie dan het Europees gemiddelde. 52% van de Nederlanders voorzag een verslechtering van de economische situatie in de komende twaalf maanden, terwijl gemiddeld binnen de EU-lidstaten 34% een verslechtering verwachtte.

Binnen de EU-lidstaten is de stemming ten opzichte van de economische situatie ongeveer hetzelfde als in de zomer van 2009. Drie op de tien (31%) voorzien een verslechtering, een kwart (28%) van de Europeanen verwacht een verbetering (in de zomer van 2009 was dit 25%). De Zweden (61%) zien de toekomst wat betreft de economische situatie het *positiefst*. De Hongaren (53%) zijn van alle Europeanen het *negatiefst* over de economische situatie de komende twaalf maanden.

Uw eigen financiële situatie

Nederlanders zijn iets negatiever over de persoonlijke financiële situatie in de komende twaalf maanden dan in de zomer van 2009. 15% van de Nederlanders denkt erop *achteruit* te gaan (in de zomer van 2009 gold dat nog voor 11%), terwijl hetzelfde percentage als in de zomer van 2009 (19%) erop *vooruit* denkt te gaan.

Twee op de drie (65%) Nederlanders vermoeden dat er geen verandering zal zijn in de financiële situatie in de komende twaalf maanden.

Hiermee is de Nederlander opnieuw iets gematigder in zijn oordeel dan de gemiddelde Europeaan, van wie 21% een verbetering en 19% een verslechtering van de eigen financiële huishoudelijke situatie in de komende twaalf maanden verwacht.

De meeste optimisten zijn te vinden in Zweden (32%), het Verenigd Koninkrijk (30%) en Estland (29%). De Litouwers (40%) zijn het somberst gestemd.

De werkgelegenheid

In de zomer van 2009 waren Nederlanders het meest pessimistisch van alle Europeanen aangaande de inschatting van de werkgelegenheid in eigen land in de komende twaalf maanden. Maar liefst 68% voorzagt een verslechtering, terwijl slechts 12% een verbetering van de werkgelegenheid verwachtte. In het najaar van 2009 is de verwachting een stuk positiever. Drie op de tien Nederlanders (29%) verwachten een verbetering van de werkgelegenheid en iets minder dan de helft (46%) voorziet een verslechtering. Een kwart (25%) denkt dat er niets zal veranderen de komende twaalf maanden.

Bij het EU-gemiddelde zijn de verwachtingen over de werkgelegenheid in het thuisland vergeleken met de zomer van 2009 ongeveer hetzelfde. 22% denkt dat de werkgelegenheid de komende twaalf maanden zal verbeteren (was 20% in de zomer van 2009), terwijl 40% een verslechtering verwacht (was 44% in de zomer van 2009). In het najaar van 2008 verwachtte 53% een verslechtering. Net als in de zomer van 2009 treffen we het grootste optimisme in Zweden aan, waar 47% verwacht dat de situatie zal verbeteren en 22% dat de situatie zal verslechteren.

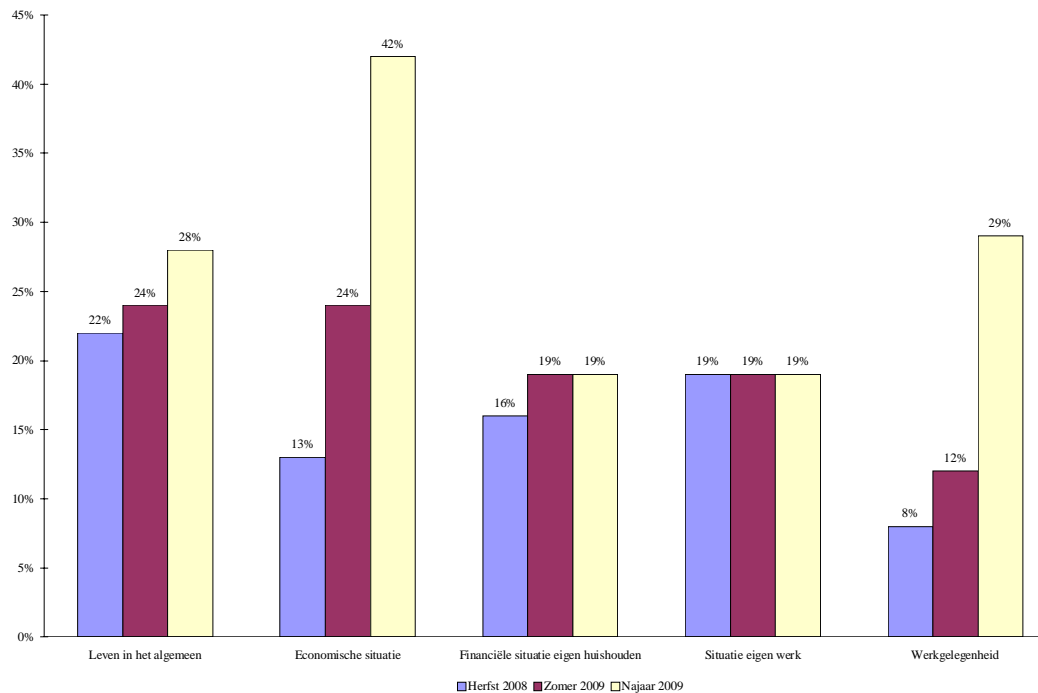
Eigen werksituatie

Er is weinig verandering in de toekomstverwachtingen van Nederlanders aangaande de situatie op het eigen werk in de komende twaalf maanden. Net als de zomer van 2009 denken twee op de tien Nederlanders (19%) dat het beter zal gaan, terwijl 7% (was 8%) denkt dat de situatie zal verslechteren. Ruim de helft (55%) verwacht geen verandering. De gemiddelde Europeaan verschilt weinig van de Nederlander wat de verwachting voor de volgende twaalf maanden van de situatie op het eigen werk betreft. Twee op de tien Europeanen (19%) voorzien vooruitgang in de volgende twaalf maanden en een op de tien (11%) verwacht achteruitgang. In het Verenigd Koninkrijk (25%) en Zweden (24%) zijn procentueel de meeste optimisten te vinden, de meeste pessimisten zijn in Litouwen (40%) te vinden.

---

4 | Groeiend percentage mensen verwacht verbetering van de economische situatie en werkgelegenheid in de komende twaalf maanden (% dat verbetering verwacht)

De ontwikkeling van het milieu

De toestand van het milieu in Nederland zal de komende twaalf maanden verbeteren, verwachten drie op de tien Nederlanders (34%). De helft van de Nederlanders (51%) denkt dat de situatie hetzelfde zal blijven en 13% denkt dat het slechter zal gaan met het milieu. Gemiddeld zijn de Europeanen iets pessimistischer. Een kwart van de Europeanen (24%) denkt dat de staat van het milieu de komende twaalf maanden zal verbeteren, terwijl twee op de tien (19%) denken dat het slechter zal worden. Fransen, Zweden en Denen (allen 38%) zijn het meest optimistisch over het milieu, terwijl Hongaren het meest pessimistisch zijn over de situatie van het milieu het komende jaar; 36% denkt dat het milieu de komende maanden zal verslechteren.

2.3 Belangrijke onderwerpen in Nederland

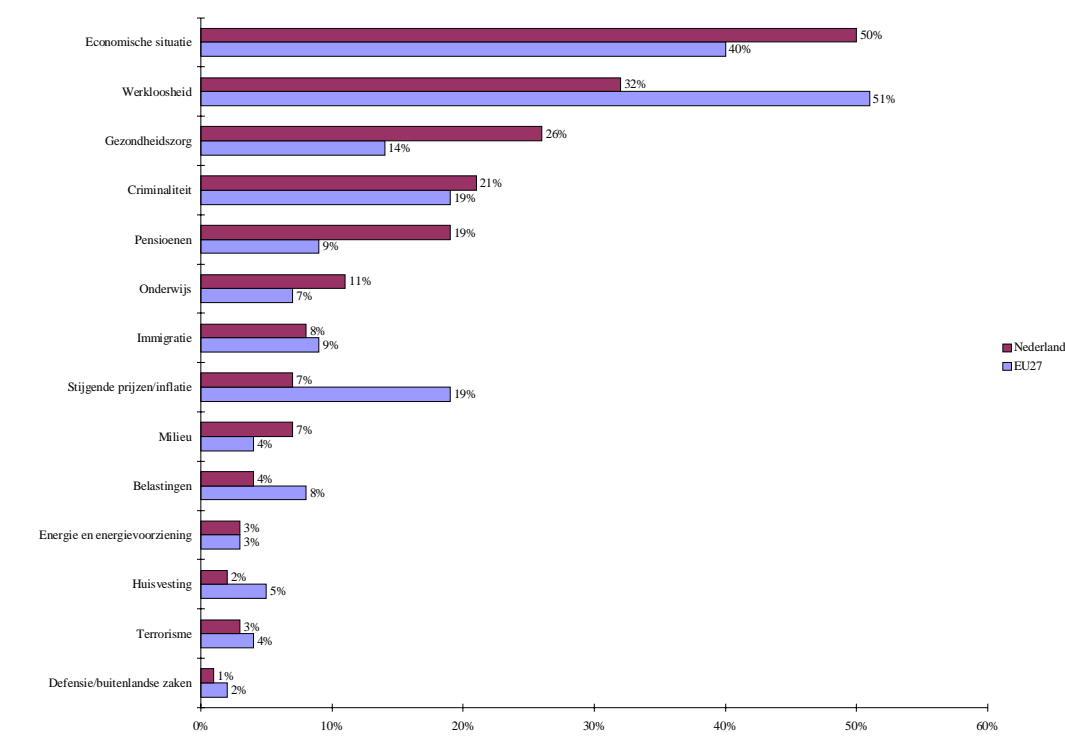
Als Nederlanders de twee belangrijkste onderwerpen mogen noemen die op dit moment spelen, dan noemt de helft (50%) de economische situatie. Op twee: de werkloosheid (32%). Dan volgen de gezondheidszorg (26%) en criminaliteit (21%). Het onderwerp pensioenen is belangrijker geworden (nu 19%, in de zomer van 2009 8%).

Voor het EU-gemiddelde is net als in de zomer van 2009 de werkloosheid nog steeds het belangrijkste onderwerp (nu 51%, in de zomer van 2009 49%). Ook de economische situatie wordt nog steeds ongeveer even belangrijk gevonden als destijds (nu 40%, in de zomer van 2009 42%). Dan volgen de stijgende prijzen en inflatie met 19% (was 21% in de zomer van 2009) en criminaliteit met 19% (was 16% in de zomer van 2009).

---

5 / Werkloosheid na economische situatie voor Nederlanders belangrijkste onderwerp dat op dit moment speelt

---

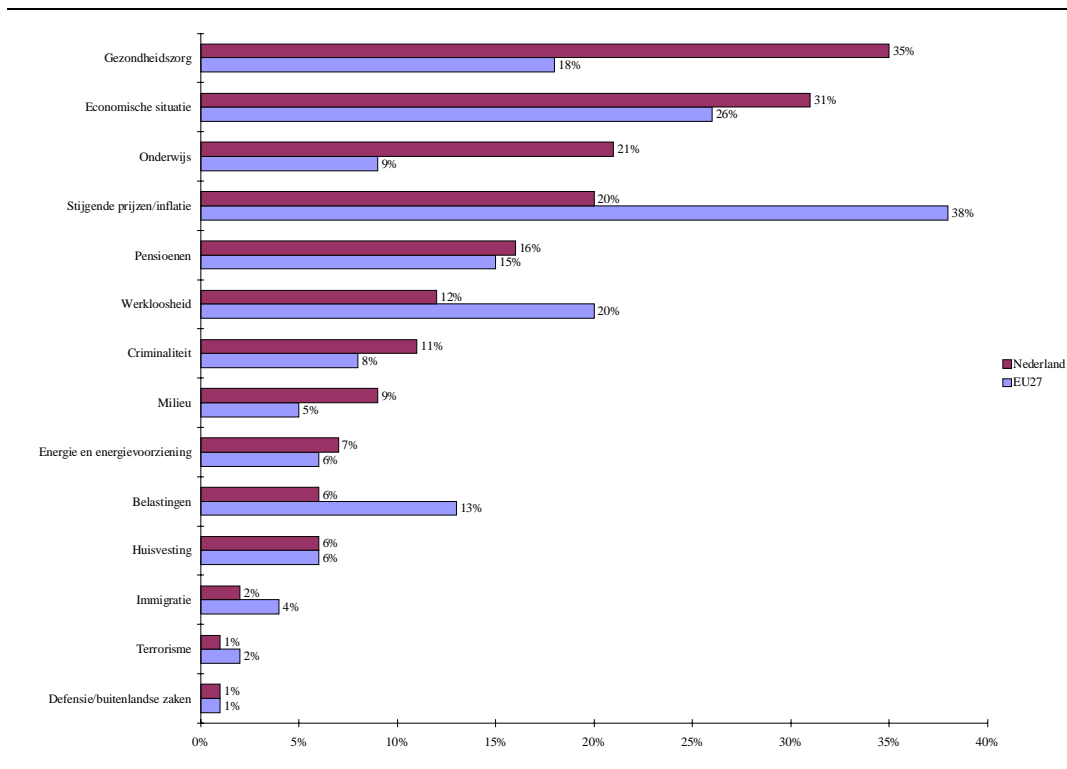

Als we vragen naar de twee belangrijkste zaken waar men *persoonlijk* op dit moment mee te maken heeft, zien we dat voor Nederlanders gezondheidszorg het belangrijkste onderwerp is (35%). Dit is hoger dan in de zomer (28%). Op de tweede plaats staat de economische situatie (nu 31%, in de zomer van 2009 29%). Voor de gemiddelde Europeaan zijn net als in de zomer van 2009 stijgende prijzen/inflatie (38%) en de economische situatie (26%) het belangrijkste.

---

6 / *Gezondheidszorg belangrijkste onderwerp waar men op dit moment persoonlijk mee te maken heeft*

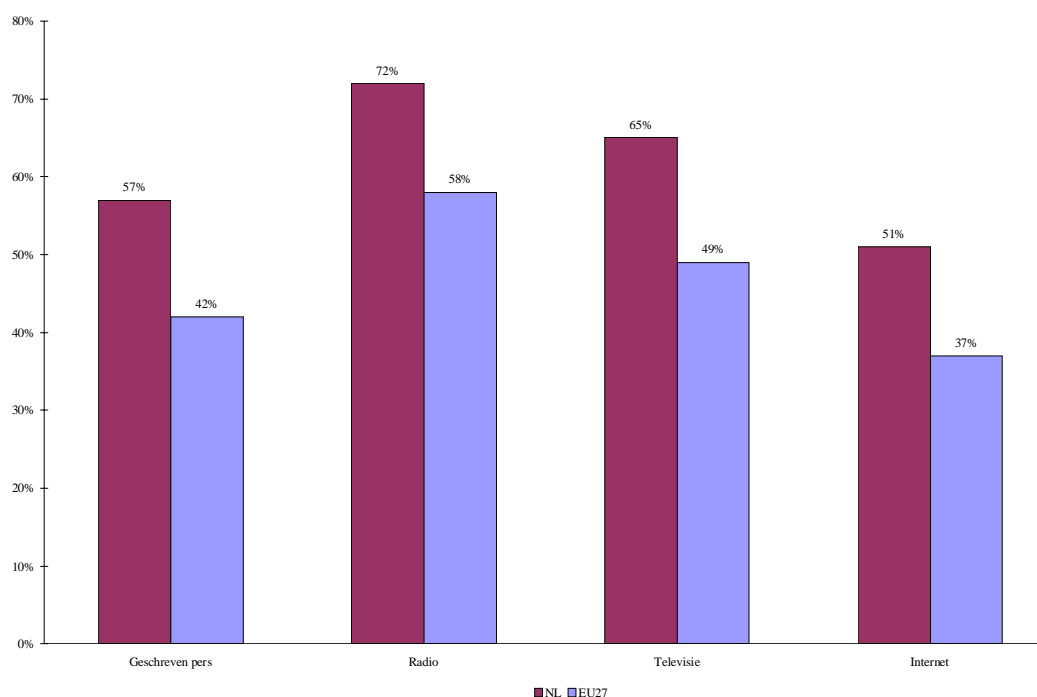
2.4 Vertrouwen in maatschappelijke instellingen

Nederlanders hebben meer vertrouwen in de massamedia dan de gemiddelde Europeaan. 57% heeft ‘eerder wel vertrouwen’ in de geschreven pers tegenover een EU27-gemiddelde van 42%. Zeven op de tien (72%) Nederlanders hebben vertrouwen in de radio, terwijl dit maar voor gemiddeld zes op de tien (58%) inwoners van de EU geldt. Twee derde van de Nederlanders vertrouwt de televisie (65%). Van alle inwoners van de EU vertrouwt de helft (49%) dit medium. Internet wordt door de helft van de Nederlanders (51%) vertrouwd, tegenover vier op de tien voor het Europees gemiddelde (37%).

---

7 | *Nederlanders hebben meer dan de gemiddelde Europeaan vertrouwen in instellingen voor massamedia*

Zeven op de tien Nederlanders (70%) hebben vertrouwen in het leger. Dit is iets hoger dan gemiddeld in de Europese Unie (64%).

Het vertrouwen in justitie, het nationale rechtssysteem is gedaald. In de zomer van 2009 hadden nog twee op de drie Nederlanders (64%) vertrouwen in het juridische apparaat van Nederland, net als in het najaar van 2008 (66%). Nu heeft nog maar de helft van de Nederlanders (51%) vertrouwen in het Nederlandse rechtssysteem. Het Europees gemiddelde bedraagt 43%.

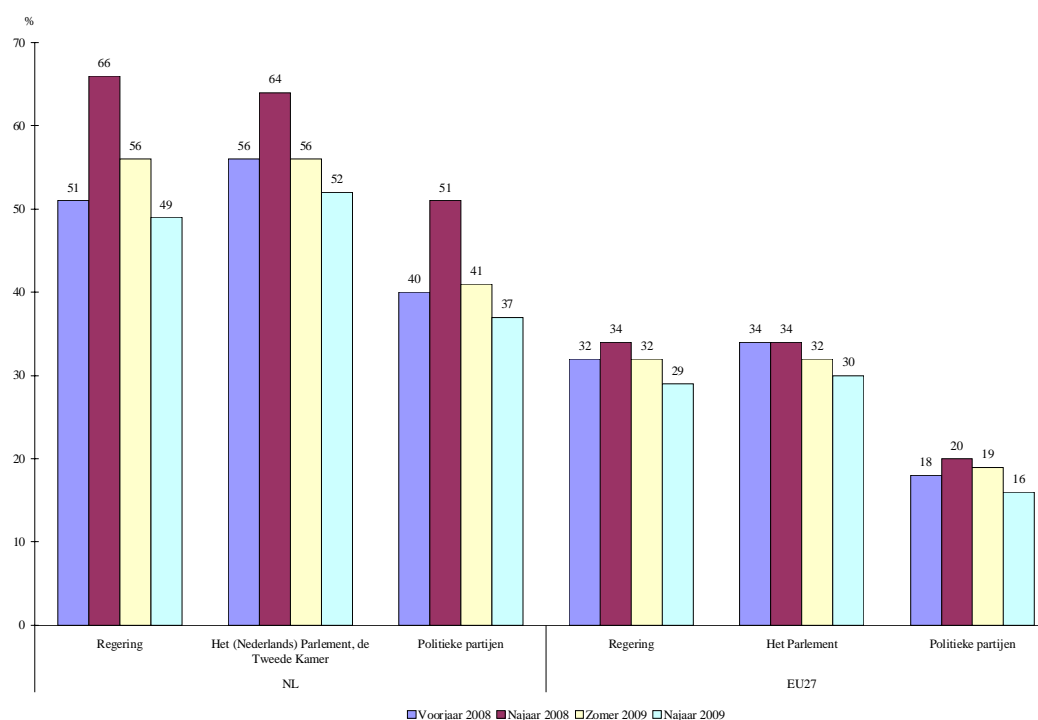
Het vertrouwen in de Nederlandse politiek leek zich in de tweede helft van 2008 te herstellen. In het voorjaar van 2008 had maar 51% van de Nederlanders vertrouwen in de regering; in het najaar van 2008 was dat in een halfjaar tijd gestegen naar 66%. In de zomer van 2009 was dat vertrouwen echter weer afgenomen naar 56%. Nu is het verder gedaald naar 49% en bevindt zich ongeveer op het niveau van het voorjaar van 2008.

Hetzelfde geldt voor het vertrouwen in de Tweede Kamer en in de politieke partijen. In het najaar van 2008 was een stijging van het vertrouwen te zien. Maar in de zomer van 2009 daalde dit en momenteel ligt het vertrouwen in zowel de Tweede Kamer (52%) als de politieke partijen (37%) weer op het niveau van het voorjaar van 2008.

---

8 / Vertrouwen in politiek in Nederland weer teruggezakt naar het niveau van voorjaar 2008

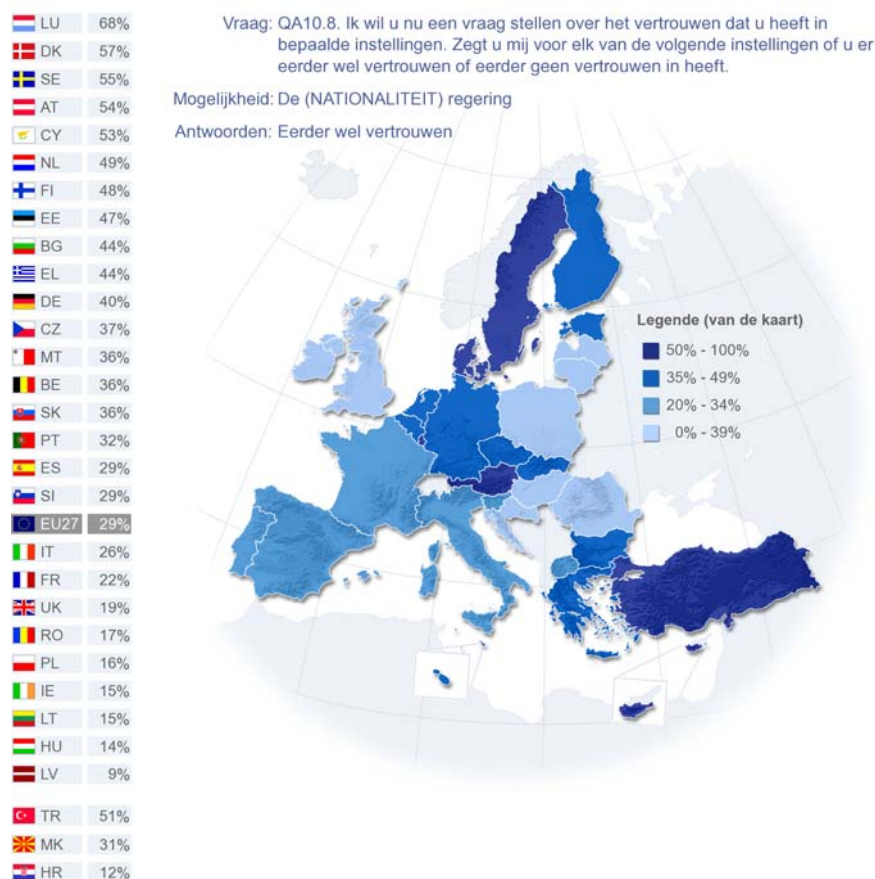

Gemiddeld gezien treden er in Europa nauwelijks veranderingen op: het gebrek aan vertrouwen is onveranderd groot, vooral in de politieke partijen. Slechts 16% van de Europeanen geeft aan hierin vertrouwen te hebben. Ook het vertrouwen in de eigen regering (29%) en het eigen parlement is laag (30%).

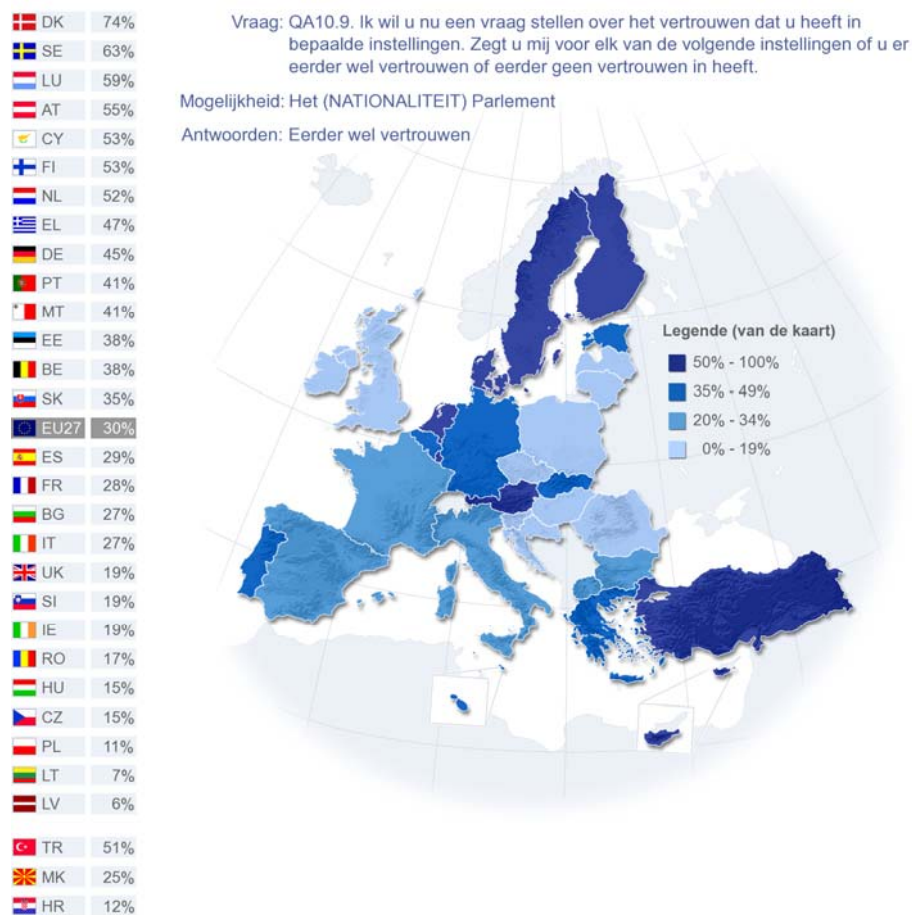
In de lidstaten in Midden- en Oost-Europa is het vertrouwen in de eigen regering over het algemeen het laagst. Slechts 17% van de Roemenen, 15% van de Litouwers, 17% van de Bulgaren, 14% van de Hongaren en 9% van de Letten zegt de eigen regering te vertrouwen. Maar ook in het Verenigd Koninkrijk (19%) en Ierland (15%) is het vertrouwen in de eigen regering laag. Ondanks de afname van het vertrouwen behoort Nederland tot de landen waar burgers relatief veel vertrouwen in de eigen regering hebben. Luxemburgers (68%) hebben van alle Europeanen verreweg het meeste vertrouwen in de eigen regering, hoewel dit vertrouwen sinds de zomer van 2009 wel gedaald is; destijds was het 77%.

9 / Luxemburgers hebben het meeste vertrouwen in de eigen regering

Wat het vertrouwen in het eigen *parlement* betreft, zien we dat vooral de Denen in grote meerderheid vertrouwen hebben in hun eigen parlement (74%). Maar ook Zweden (63%), Luxemburgers (59%), Oostenrijkers (55%), Finnen (53%) en inwoners van de Republiek Cyprus (53%) hebben in meerderheid vertrouwen in hun parlement. Ook Nederland bevindt zich met 52% in deze groep. Het gemiddelde dat in de EU27-lidstaten vertrouwen heeft in het parlement van het eigen land is 30%. Litouwers (7%) en wederom Letten (6%) hebben nauwelijks vertrouwen in hun eigen parlement. Andere Midden- en Oost-Europese landen waar men weinig vertrouwen in het eigen parlement heeft, zijn Tsjechië (15%), Hongarije (15%), Roemenië (17%) en Polen (11%). Ook de Britten hebben niet veel vertrouwen in het eigen parlement: 19%. In kandidaat-lidstaat Turkije gaat het goed met het vertrouwen in de politiek: 51% van de Turken heeft vertrouwen in de eigen regering en 51% heeft vertrouwen in het eigen parlement.

10 / Oost-Europeanen hebben weinig vertrouwen in het eigen parlement

Een meerderheid van de Nederlanders (72%) is tevreden over de manier waarop de democratie in Nederland functioneert. Gemiddeld is in Europa de helft (53%) tevreden over de manier waarop de democratie in zijn of haar land functioneert. Ruim een kwart van de Nederlanders (27%) is niet tevreden, tegenover bijna de helft (45%) gemiddeld in Europa. De Denen zijn het vaakst tevreden (91%).

3 De Europese context in cijfers

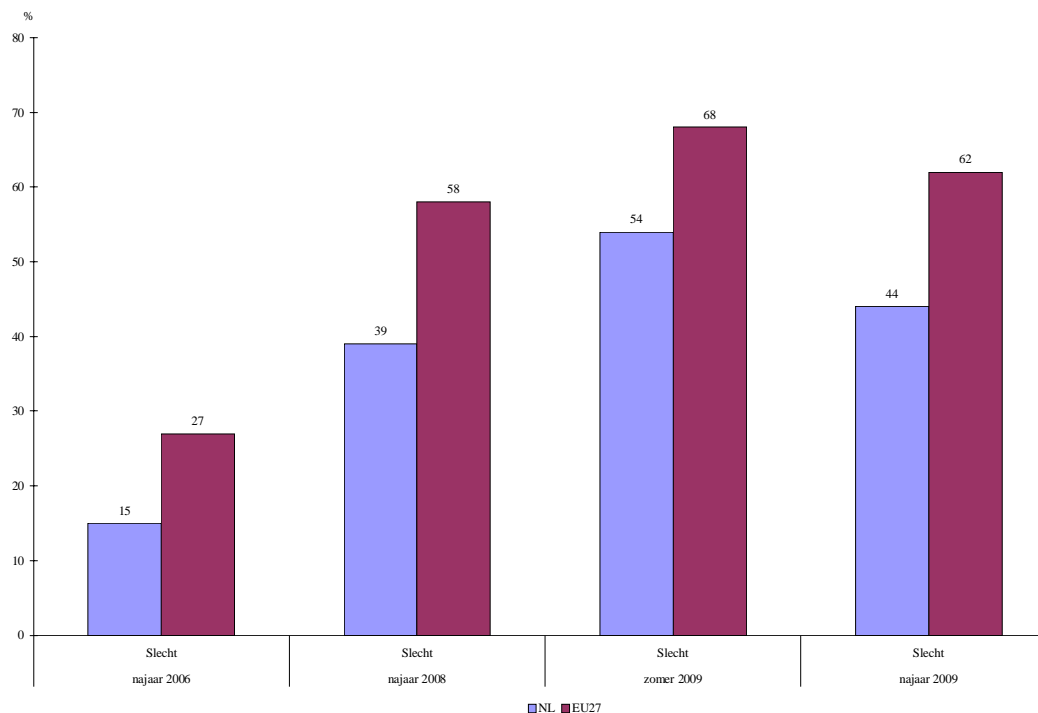
3.1 Situatie in de Europese Unie

Gemiddeld noemt 62% van de Europeanen de economische situatie in Europa *slecht*. In de zomer van 2009 was dit nog 68%. Het is dus iets verbeterd. Nederlanders zijn positiever dan Europeanen gemiddeld. 44% van de Nederlanders noemt de situatie van de Europese economie *slecht*. Ook dit is verbeterd ten opzichte van de zomer van 2009, toen nog 54% dit vond. In het algemeen lijkt er dus sprake te zijn van een herstel van vertrouwen in de Europese economie. In Portugal en Ierland is men het negatiefst (respectievelijk 83% en 80%).

---

11 | Nederlanders en Europeanen weer iets positiever over Europese economische situatie

---

Vergelijking Europese economie met andere economieën

Hoe staat de Europese economie ervoor in vergelijking met andere economische grootmachten, zoals de Verenigde Staten, Japan, China, India, Rusland en Brazilië?

Nederlanders zijn er opmerkelijk vaak van overtuigd dat de Europese economie het beter doet dan de Amerikaanse (64%). Twee op de tien Nederlanders (20%) schatten de prestaties van beide economieën ongeveer gelijk in, slechts 13% denkt dat de Europese economie het slechter doet dan het Amerikaanse equivalent.

Gemiddeld gesproken is de Europeaan veel minder optimistisch over de Europese economie ten opzichte van de Amerikaanse. De groep die de Europese economie er beter vindt voorstaan (30%), is even groot als de groep die de Amerikaanse economie er slechter vindt voorstaan (32%). Een kwart (27%) van de Europeanen schat dat beide economieën er ongeveer even goed of slecht voorstaan.

Portugezen (15%), Fransen (18%) en Letten (18%) slaan de Europese economie het minst vaak hoger aan dan de Amerikaanse, terwijl alleen Denen (65%) en Finnen (66%) nog een tikkeltje positiever zijn dan Nederlanders over de Europese economie ten opzichte van de Amerikaanse.

Nederlanders (31%) zijn er ook vaker dan de gemiddelde Europeaan (24%) van overtuigd dat de Europese economie beter presteert dan de Japanse economie, terwijl een even groot deel (32%) van de Nederlanders en 41% van alle EU-inwoners van mening is dat de Europese economie slechter presteert dan de Japanse economie.

Als het gaat over de Chinese economie vinden Nederlanders even vaak als Europeanen dat de Europese economie het beter doet (respectievelijk 25% en 27%). De helft van de Nederlanders (54%) vindt dat de Chinese economie het beter doet dan de Europese. Het Europese gemiddelde is 43%.

Bijna de helft (49%) van de Nederlanders denkt dat de Europese economie het beter doet dan de Indiase economie; drie op de tien (29%) zijn van mening dat de Europese economie slechter presteert. De gemiddelde Europeaan is nagenoeg dezelfde mening toegedaan: 43% denkt dat Europa het beter doet, 23% denkt dat Europa het slechter doet dan India.

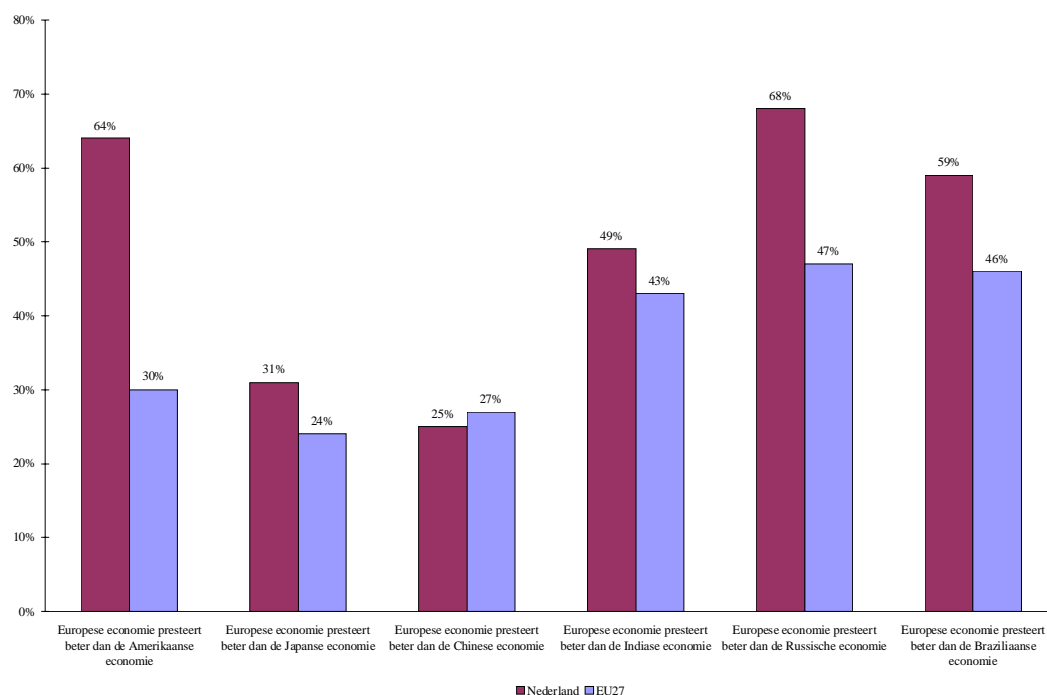
Nederlanders hebben er doorgaans veel vertrouwen in dat de Europese economie het beter doet dan de Russische. 68% van de Nederlanders (Europees gemiddelde: 47%) denkt dat de Europese economie het beter doet dan de Russische, 12% van de Nederlanders (Europees gemiddelde: 19%) meent dat de Europese economie het slechter doet dan de Russische economie.

Nederlanders en Europeanen hebben er ook vertrouwen in dat de Europese economie beter presteert dan de economie van nog een andere nieuwe economische grootmacht, Brazilië. Zes op de tien Nederlanders (59%) en bijna de helft (46%) van de Europeanen denken dat de Europese economie beter presteert, 15% van de Nederlanders en 16% van de Europeanen is van mening dat de Europese economie het slechter doet.

---

12 | Nederlanders vooral opmerkelijk positief over prestaties Europese economie ten opzichte van prestaties Amerikaanse economie (% eens met stelling)

Vergelijking Europese Unie met Verenigde Staten

Als het gaat om de onderwerpen gezondheidszorg, milieubescherming, het bestrijden van sociale ongelijkheid, het bestrijden van werkloosheid en het bestrijden van discriminatie loopt de EU veelal voor ten opzichte van de VS, vinden de meeste Nederlanders. Als het gaat om de onderwerpen ondernemerschap, technologische innovatie en wetenschappelijk onderzoek zijn de VS verder dan Europa, zo luidt de mening van de Nederlanders.

Met de gezondheidszorg loopt de Europese Unie voor op de VS, vindt een grote meerderheid van de Nederlanders (85%). Gemiddeld vinden inwoners van de EU dit ook in meerderheid, zij het in mindere mate (59%).

Ook als het gaat om milieubescherming vindt een meerderheid dat de EU hiermee voorloopt op de VS. Maar liefst acht op de tien Nederlanders (80%) vinden dit. Het EU27-gemiddelde is 52%.

Als het gaat om het bestrijden van sociale ongelijkheid loopt de EU voor ten opzichte van de VS, vindt drie kwart van de Nederlanders (74%). Van de Europeanen vindt bijna de helft (46%) dit.

Ook bij de bestrijding van werkloosheid loopt de EU voor vergeleken met de VS vindt twee derde van de Nederlanders (67%). De gemiddelde Europeaan vindt dit veel minder vaak (34%).

Europa loopt ten opzichte van de VS voorop bij het bestrijden van discriminatie, volgens de helft van de Nederlanders (54%). De gemiddelde Europeaan vindt dit minder vaak (39%).

Bijna de helft van de Nederlanders (47%) vindt dat de EU vooroploopt als het gaat om onderwijs. Het EU27-gemiddelde is 39%. Drie op de tien Nederlanders (31%) en een kwart van alle EU27-burgers (25%) vinden het onderwijs binnen de EU en de VS van vergelijkbare kwaliteit. Een op de zes Nederlanders (16%) vindt dat ten opzichte van de VS de EU juist achterloopt met het onderwijs. Het EU27-gemiddelde is 25%.

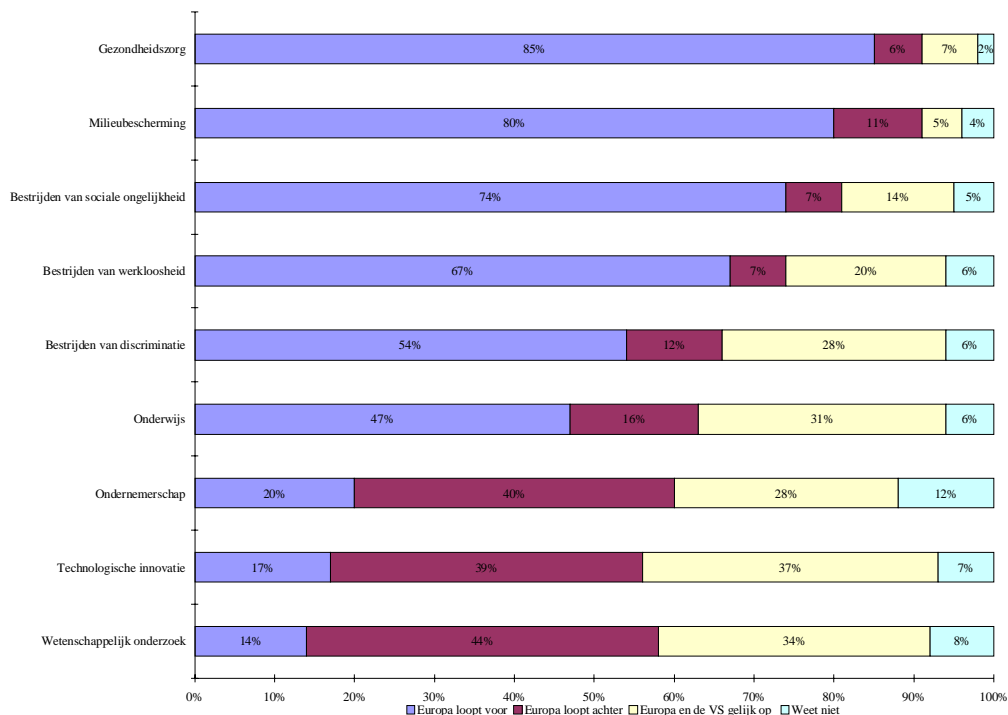
Voor wat betreft ondernemerschap vindt 40% van de Nederlanders en gemiddeld 42% in de EU dat de EU hiermee achterloopt op de VS. Slechts 20% van de Nederlanders (gemiddeld 17% in de EU) vindt dat de EU vooroploopt als het gaat om ondernemerschap.

39% van de Nederlanders vindt dat de Europese Unie achterloopt op de VS als het gaat om technologische innovatie. Van alle EU burgers vindt 43% dit. Een ongeveer even hoog percentage van de Nederlanders (37%) vindt dat de Europese Unie en de Verenigde Staten gelijk lopen op het gebied van technologische innovatie (EU27-gemiddelde is 28%). 17% van de Nederlanders en 17% van alle inwoners van de EU vinden dat de Europese Unie op dit gebied juist vooroploopt.

Ruim vier op de tien Nederlanders (44%) en een ongeveer even hoog percentage van alle EU-inwoners (47%) vinden dat de Europese Unie achterloopt ten opzichte van de VS als het gaat om wetenschappelijk onderzoek. Slechts een derde van de Nederlanders (34%) vindt dat het wetenschappelijk onderzoek in Europa zich op hetzelfde niveau bevindt als

in de VS (Europees gemiddelde 28%) en slechts 14% in zowel Nederland als heel Europa vindt dat de EU wat dit betreft vooroploopt.

13 | Europa loopt vooral voor op de VS met sociale onderwerpen en milieubescherming

3.2 Kennis van de Europese Unie

Voorzitterschap

Zes op de tien Nederlanders (63%) geven aan niets gehoord, gezien of gelezen te hebben van het Zweedse voorzitterschap. Dit is evenveel als het gemiddelde in de Europese Unie; daarvan geeft 64% aan hier niets over gehoord te hebben. Ten tijde van het voorzitterschap van Tsjechië in de eerste helft van 2009 had een ongeveer even groot deel (67%) van de Nederlanders hier ook niets over gehoord, gezien of gelezen. Een meerderheid van de Zweden (81%) weet wél van het voorzitterschap. Ook een groot deel van de Slovenen (71%) heeft iets gehoord of gelezen van het voorzitterschap van de Zweden.

Vanaf 1 januari 2010 is het de beurt aan Spanje. Slechts een op de tien Nederlanders (11%) heeft hier iets over vernomen. Het Europese gemiddelde ligt iets hoger: 21% geeft aan hier iets over gehoord, gezien of gelezen te hebben.

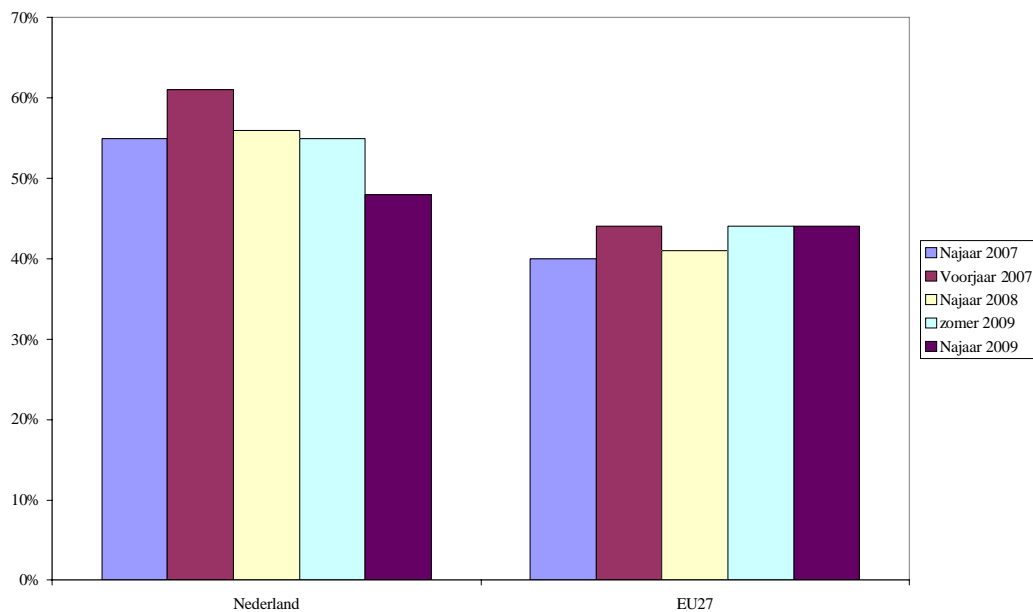
Kennis van de werking van de EU

Het percentage Nederlanders dat aangeeft te begrijpen hoe de Europese Unie in elkaar zit, is gedaald (48% tegen 55% in de zomermeting van 2009). Nederlanders lijken hiermee op de gemiddelde Europeaan: 44% geeft aan te weten hoe de EU in elkaar steekt. Britten geven het vaakst aan *niet* te weten hoe de Europese Unie werkt (60% weet het niet).

---

14 | Begrip werking EU gedaald (% dat zegt te weten hoe de EU in elkaar steekt)

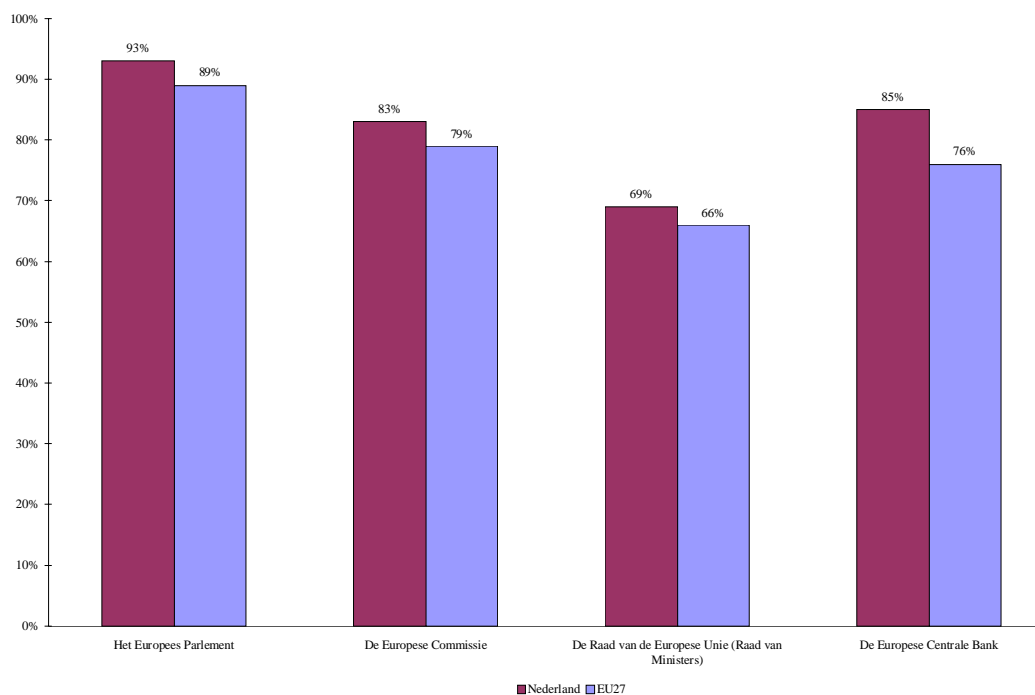
Bekendheid Europese instellingen

De bekendheid van het Europees Parlement, de Europese Centrale Bank en de Europese Commissie is sinds de zomer van 2009 nagenoeg onveranderd. Bijna alle Nederlanders (93%) zeggen wel eens gehoord te hebben van het Europees Parlement. Het EU27-gemiddelde ligt op 89%. Na het Europees Parlement geniet de Europese Centrale Bank de meeste bekendheid onder de Nederlanders (85% geeft aan wel eens gehoord te hebben van deze instelling). De Europese Commissie is bij 83% van de Nederlanders bekend. De Raad van de Europese Unie (Raad van Ministers) is het minst bekend (69%).

---

15 | Nederlanders goed bekend met Europese instellingen (% bekend met ...)

Concrete kennis

Vier op de tien Nederlanders (40%) denken ten onrechte dat de Europese Unie bestaat uit 25 lidstaten. Eveneens vier op de tien (38%) geven het goede antwoord. Twee op de tien Nederlanders (20%) zeggen het niet te weten. Europeanen zijn nog iets minder goed op de hoogte. 44% denkt dat de EU uit 25 lidstaten bestaat en slechts drie op de tien weten dat dit niet klopt (30%). Een kwart zegt het niet te weten (26%).

Als het gaat om het Ierse 'ja' op het tweede referendum over het Verdrag van Lissabon is het beter gesteld met de kennis. Zes op de tien Nederlanders (63%) weten dat de Ieren 'ja' hebben gestemd. De gemiddelde Europeaan is iets minder goed op de hoogte. Slechts de helft wist het goede antwoord te geven (52%).

De kennis over het aantal landen dat de euro heeft ingevoerd, ligt op hetzelfde niveau als de kennis over het aantal lidstaten van de EU. Vier op de tien (42%) Nederlanders denken ten onrechte dat de eurozone uit twaalf lidstaten bestaat. Het percentage dat het goede antwoord gaf, is ongeveer even groot (38%). Twee op de tien Nederlanders (20%) weten het niet. Net als bij de vraag over het aantal lidstaten zijn Europeanen (nog) minder goed op de hoogte dan Nederlanders. Slechts 32% geeft het goed antwoord, terwijl drie op de tien Europeanen (31%) het antwoord niet weten en 37% de stelling ten onrechte beaamde.

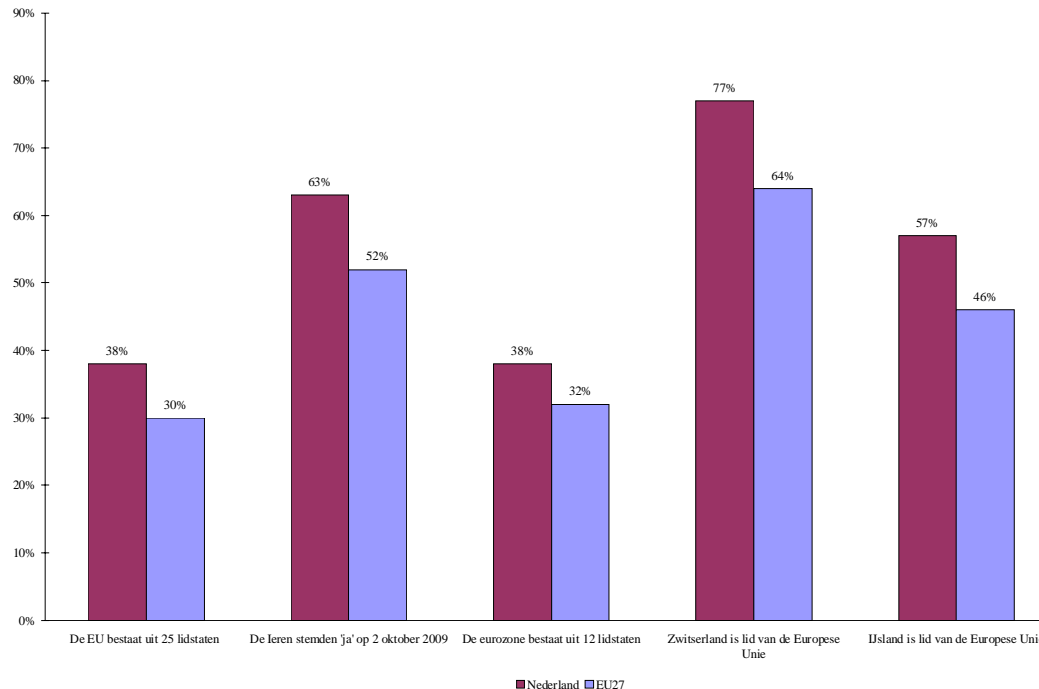
Met de kennis over het al dan niet lid zijn van de EU van Zwitserland is het relatief goed gesteld. Dat Zwitserland geen lid is van de Europese Unie weten de meeste Nederlanders (77%). Nederlanders geven vaker het goede antwoord dan de gemiddelde inwoner van de EU27-lidstaten (64%).

Iets minder Nederlanders zijn op de hoogte van het al dan niet lid zijn van IJsland. Zes op de tien Nederlanders (57%) weten dat IJsland geen lid is van de EU. Ook hier zijn Europeanen gemiddeld iets minder goed op de hoogte; 46% van de Europeanen weet het juiste antwoord

---

16 / Kennis Nederlanders beter dan van Europeanen (% goede antwoord)

Houding ten opzichte van de Europese Unie

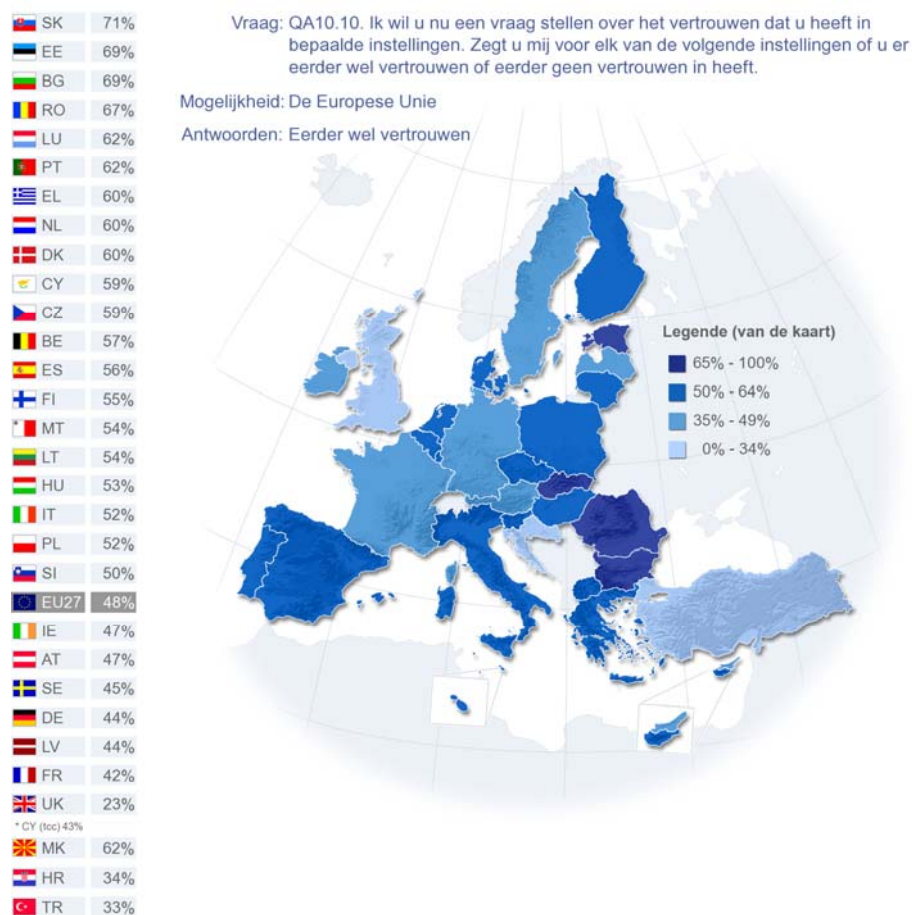
Vertrouwen in de Europese Unie

Het vertrouwen van de Nederlanders in de Europese Unie is ongeveer hetzelfde als in de zomer van 2009. Zes op de tien Nederlanders (60%) geven aan vertrouwen te hebben in de Europese Unie. De gemiddelde EU-burger heeft minder vertrouwen in de Europese Unie. Iets minder dan de helft (48%) van de bevolking van de EU27 geeft aan eerder wel vertrouwen te hebben in de Europese Unie. In veel Oost-Europese landen is het vertrouwen hoog. De Esten (69%), Slowaken (71%) en de burgers uit Roemenië (67%) en Bulgarije (69%) geven het vaakst aan vertrouwen te hebben in de Europese Unie.

---

17 | Nederlanders hebben nog altijd vertrouwen in EU

Vertrouwen in Europese instellingen

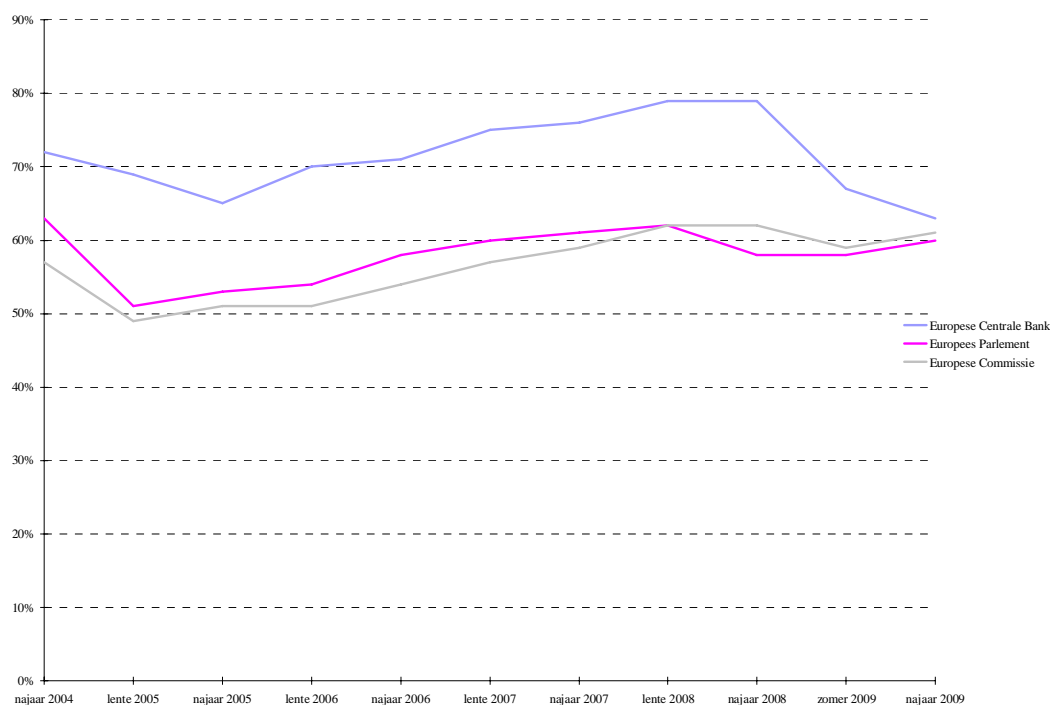
Het vertrouwen in het Europees Parlement en de Europese Commissie heeft zich gestabiliseerd. De Europese Centrale Bank geniet nog steeds het meeste vertrouwen van de Nederlanders, maar de economische crisis lijkt hier zijn sporen te hebben nagelaten. In het najaar van 2008 hadden nog bijna acht op de tien Nederlanders (79%) eerder wel vertrouwen in deze Europese financiële instelling. In de zomer van 2009 gaf nog maar 67% aan eerder wel vertrouwen te hebben in deze instelling. In het najaar van 2009 is dit vertrouwen nog verder gedaald naar 63%. Sinds het najaar van 2005 is het vertrouwen niet meer zo laag geweest. Het niveau van vertrouwen in de Europese Centrale Bank (ECB) onder Nederlanders is niettemin hoger dan het gemiddelde in de Europese Unie (44% van de Europese bevolking geeft aan eerder wel vertrouwen te hebben in de ECB).

Zes op de tien Nederlanders (60%) geven aan eerder wel vertrouwen te hebben in het Europees Parlement, tegen 50% van de gemiddelde EU-burger. Ook in de Europese Commissie heeft de Nederlander meer vertrouwen dan de gemiddelde EU-burger (61% van de Nederlanders geeft aan wel vertrouwen te hebben in deze instelling). Slechts 46% van alle EU-inwoners heeft vertrouwen in de Europese Commissie. In de Raad van de Europese Unie (Raad van Ministers) heeft men het minste vertrouwen. De helft van de Nederlanders (51%) heeft wel vertrouwen in deze instelling. Het Europese gemiddelde is wederom lager (41%).

---

18 | Nederlands vertrouwen in Europese Centrale Bank neemt af

---

Algemene houding naar EU

Op de vraag hoe men in het algemeen oordeelt over de Europese Unie, antwoordt de helft (49%) van de Nederlanders positief. Dit is iets meer dan in de zomer van 2009. Toen was dit 44%. Dit percentage is bijna identiek voor de gemiddelde Europeaan (48%). Een aanzienlijk deel van de Nederlanders (39%) en van de EU-inwoners (35%) staat neutraal ten opzichte van de EU. 11% van de Nederlanders en 15% van alle EU-inwoners is negatief.

Waarden die de Europese Unie vertegenwoordigt

Op de vraag welke drie waarden het best worden vertegenwoordigd door de Europese Unie antwoorden vier op de tien Nederlanders (44%) dat dit de *wetgeving* is. Eveneens 44% vindt dat dit *democratie* is. De waarde die daarna het vaakst wordt genoemd, is *vrede* (genoemd door 42%). Dan volgt *mensenrechten* (genoemd door 37%). Op afstand volgen *respect voor andere culturen* (18%), *solidariteit, steun aan anderen* (17%) en *gelijkheid* (13%). Voor de gemiddelde Europeaan staan *democratie* (39%), *mensenrechten* (37%), *vrede* (36%) en *wetgeving* (26%) bovenaan.

Stellingen over Europa

‘De EU is te snel gegroeid.’ Zes op de tien Nederlanders (60%) zijn het met deze stelling eens. De gemiddelde Europeaan denkt hier hetzelfde over (61% is het hiermee eens).

‘Dat wat de burgers van de verschillende landen met elkaar verenigt, is belangrijker dan datgene wat ze van elkaar scheidt.’ Met deze stelling is een grote meerderheid van 82% van de Nederlanders het eens. Ook van het EU-gemiddelde is drie kwart (75%) het hiermee eens.

‘Momenteel heeft de EU een tekort aan ideeën en projecten.’ Met deze stelling zijn drie op de tien Nederlanders (28%) het eens. Dat is veel minder dan bij de voorgaande stellingen. De rest van de Europeanen is het vaker met de stelling eens (46%).

‘De EU speelt een onmisbare rol bij mondiale problemen (klimaatverandering, terrorisme etc.).’ Een grote meerderheid van 79% is het met deze stelling eens. Het Europees gemiddelde is hetzelfde (75%).

3.4 Verwachtingen van de toekomst van de Europese Unie

Op de vraag of het de goede kant opgaat met de Europese Unie antwoorden de Nederlanders iets positiever dan in de zomer van 2009. 45% denkt dat het de goede kant opgaat in de Europese Unie, in de zomer van 2009 was dit nog 39%. Ook de gemiddelde Europeaan is positiever geworden. In de zomer van 2009 vond nog 34% van de Europeanen dat het de goede kant opging in de Europese Unie. Nu is dat 40%. Twee op de tien Nederlanders (19%) zijn van mening dat het de verkeerde kant opgaat met de EU tegenover drie op de tien (28%) Europeanen. In de zomer van 2009 was dit percentage hoger (Nederlanders 26%, Europeanen 35%).

Op de vraag in hoeverre men optimistisch of pessimistisch is ten aanzien van de toekomst van de Europese Unie antwoorden acht op de tien Nederlanders (79%) dat men (heel erg of tamelijk) optimistisch is. Het Europese gemiddelde ligt lager, op 66%. Sinds de zomer van 2009 is dit niet veel veranderd.

3.5 Betekenis van het lidmaatschap van de Europese Unie

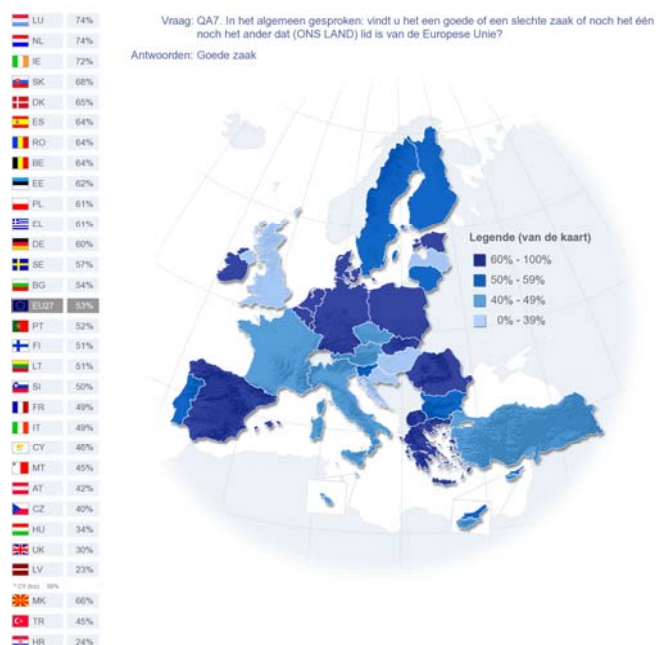
De steun voor het lidmaatschap van de EU in Nederland is ongeveer hetzelfde als in de zomer van 2009. Toen vond 72% het een goede zaak dat Nederland lid is van de Europese Unie, nu is dat 74%. 18% is neutraal en 7% vindt het lidmaatschap een slechte zaak.

De steun in Nederland voor het lidmaatschap is nog altijd één van de hoogste in Europa. Alleen in Luxemburg is de steun even hoog (74%). Gemiddeld ziet een kleine meerderheid (53%) van de Europeanen het nut in van het lidmaatschap van de EU. Landen waar het lidmaatschap het minst overtuigend wordt gesteund, zijn Letland (23%), Hongarije (34%) en het Verenigd Koninkrijk (30%).

---

19 | Nederland behoort tot grootste steunbetuigers lidmaatschap EU

Op de vraag of Nederland voordeel heeft van het lidmaatschap van de Europese Unie antwoordt drie kwart bevestigend (74%). Bijna zes op de tien Europeanen (57%) denken ditzelfde over het eigen land.

Opnieuw is men in Letland, Hongarije en het Verenigd Koninkrijk duidelijk het meest sceptisch over het te behalen voordeel. Respectievelijk 37%, 38% en 36% antwoordt bevestigend op de vraag of het eigen land voordeel heeft van het lidmaatschap van de Europese Unie.

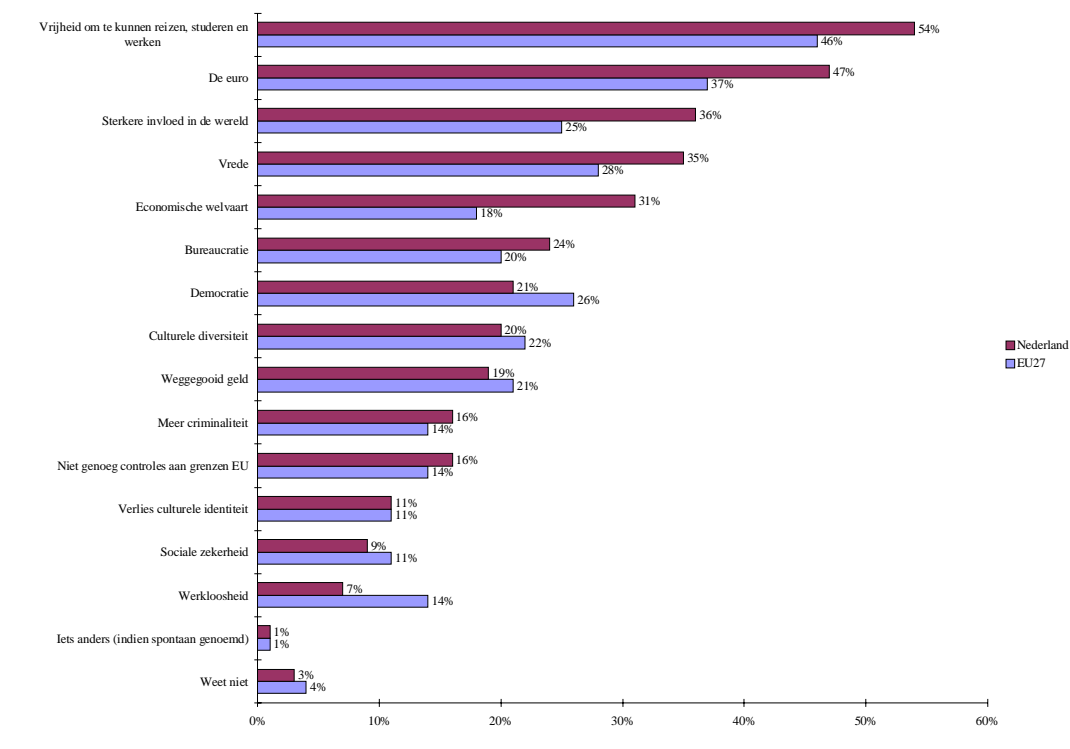
Persoonlijke betekenis

Wanneer Nederlanders denken aan wat de Europese Unie voor hen persoonlijk betekent, komt bij de meesten de gedachte op aan de *vrijheid overal in de EU te kunnen reizen, werken en studeren* (door 54% genoemd). Daarna worden *de euro* (47%), *een sterkere invloed in de wereld* (36%), *vrede* (35%) en *economische welvaart* (31%) het vaakst genoemd. In Nederland worden deze aspecten door een hoger percentage mensen genoemd dan in de rest van de Europese lidstaten. Relatief weinig Nederlanders associëren de EU met *werkloosheid* (7%), *sociale zekerheid* (9%) en *verlies van culturele identiteit* (11%).

---

20 / Vrijheid om te kunnen reizen voor Nederlanders eerste associatie met EU

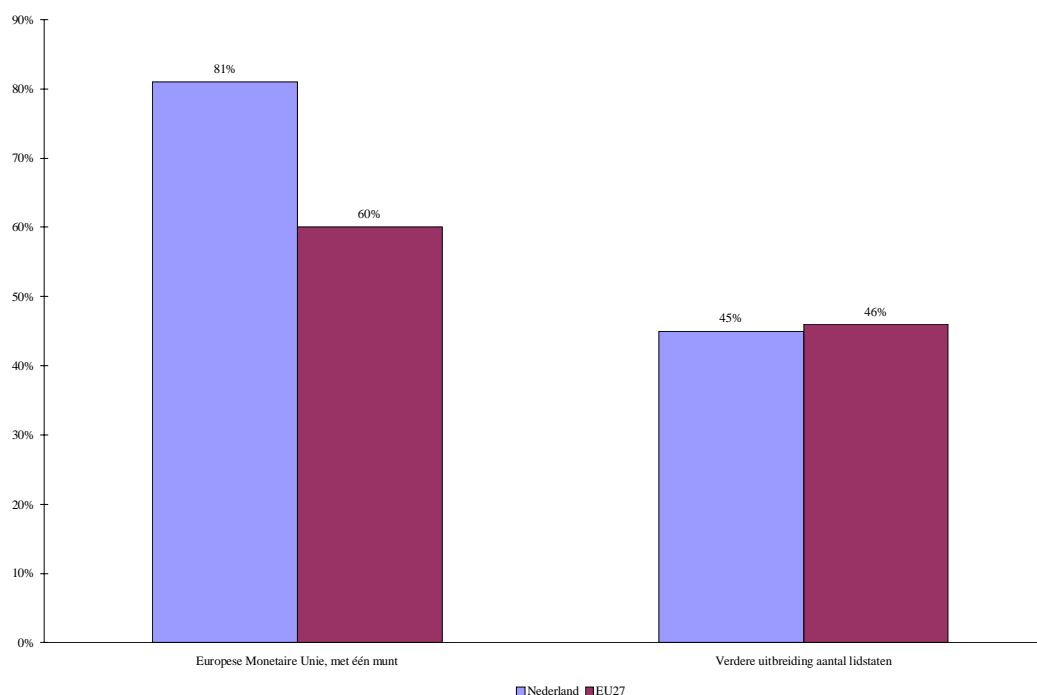
3.6 Beleid van de Europese Unie

Om te toetsen hoe het beleid van de Europese Unie eruit zou moeten zien, kijken we naar een aantal stellingen over de Europese Unie. Meer dan acht op de tien Nederlanders (81%) zijn vóór een Europese Monetaire Unie met één enkele munt, de euro. Het Europese gemiddelde ligt lager, namelijk op 60%. Ten aanzien van een verdere uitbreiding van het aantal lidstaten in de EU is men minder positief. Iets minder dan de helft van de Nederlanders (45%) vindt dit een goed idee, tegen 46% van de gemiddelde Europeaan.

---

21 / Veel Nederlanders vóór Europese Monetaire Unie. Minder voor uitbreiding van de EU (% voorstanders)

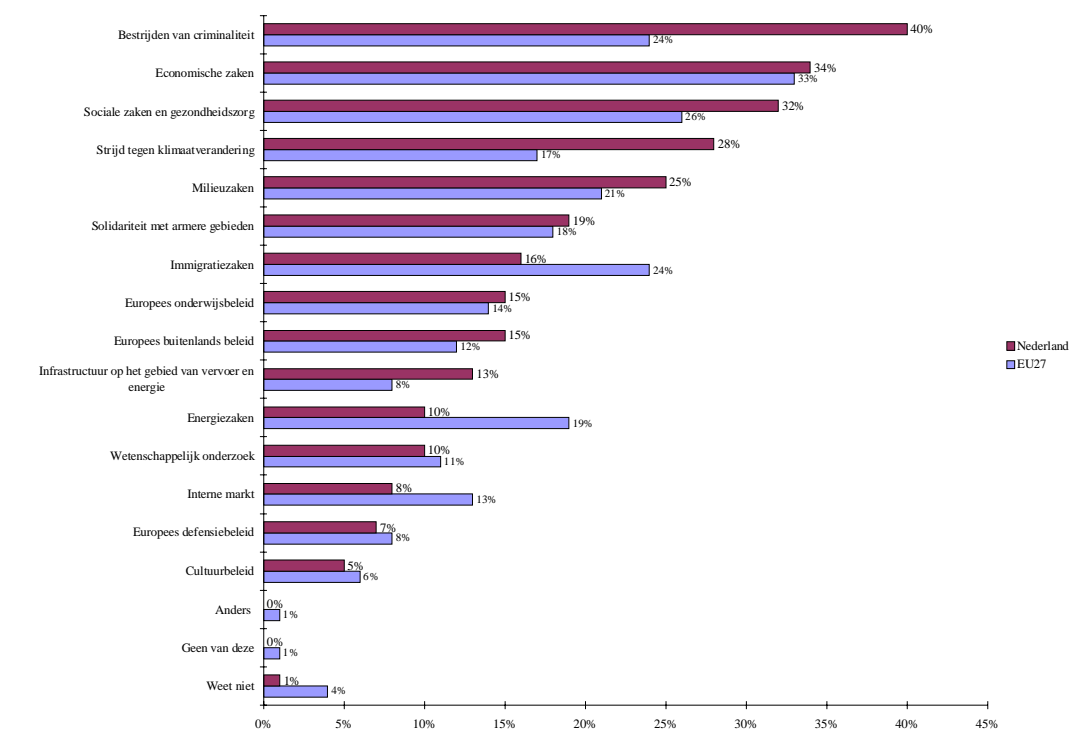

Prioriteiten voor beleid

Als het aan de Nederlanders ligt, bestaat de top drie waar de Europese instellingen de komende jaren de nadruk op dienen te leggen om de Europese Unie te versterken uit het bestrijden van criminaliteit (40%), economische zaken (34%) en sociale zaken en gezondheidszorg (32%). In 'gemiddeld' Europa ligt de nadruk net iets anders. Daar staat economische zaken op nummer één (door 33% van de Europeanen als belangrijkste gezien), gevolgd door sociale zaken en gezondheidszorg (door 26% genoemd als belangrijkste) en op een gedeelde derde plaats immigratiezaken en bestrijden van criminaliteit (door 24% als belangrijkste genoemd).

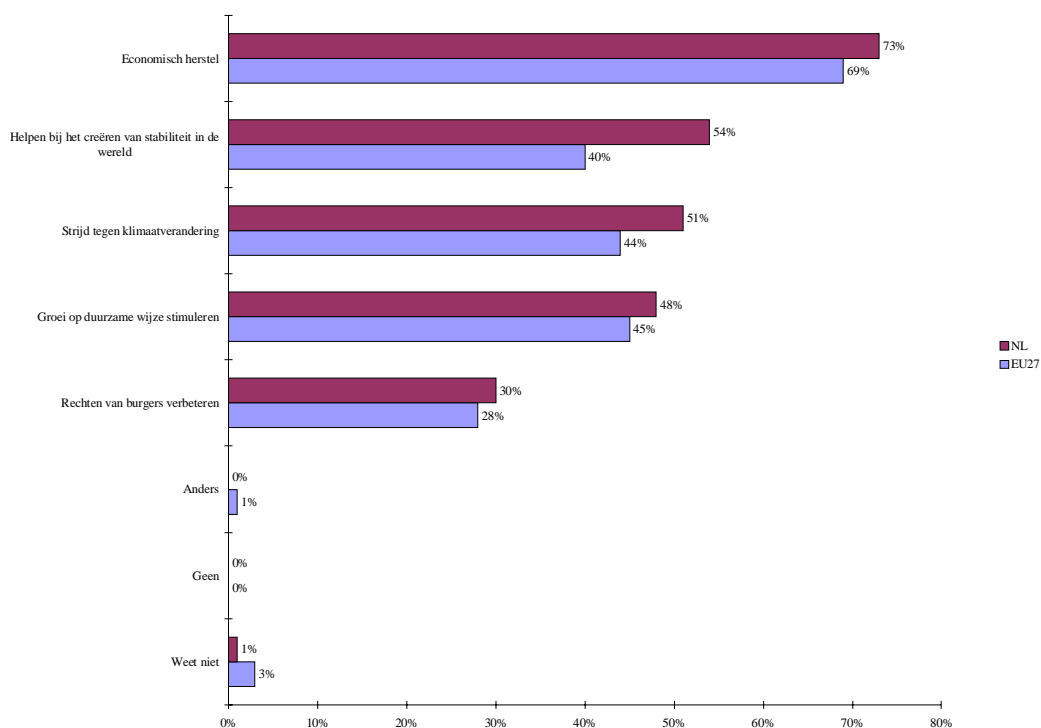
Vooral het bestrijden van criminaliteit (40%) en de strijd tegen klimaatverandering (28%) worden door Nederlanders als veel belangrijker gezien dan door de gemiddelde Europeaan (respectievelijk 24% en 17%). Immigratiezaken vindt de Nederlander weer een stuk minder belangrijk (16% vindt dit belangrijk) dan de gemiddelde Europeaan (24%). Dat geldt ook voor energiezaken. Gemiddeld 19% van de Europeanen vindt dat dit prioriteit zou moeten hebben, tegenover 10% van de Nederlanders.

22 / Meeste nadruk Europese instellingen moet liggen bij bestrijden criminaliteit en economische zaken volgens de Nederlander

Op de vraag welke onderwerpen de komende jaren topprioriteit van de Europese Unie zouden moeten zijn, antwoorden de Nederlanders in de eerste plaats economisch herstel (door 73% genoemd), gevolgd door het helpen bij het creëren van stabiliteit in de wereld (54%) en de strijd tegen klimaatverandering (51%). De top drie van de gemiddelde Europeaan ziet er iets anders uit. Net als bij de Nederlanders staat economisch herstel op de eerste plaats (genoemd door 69%). Op twee staat het op duurzame wijze stimuleren van groei (45%), op drie de strijd tegen klimaatverandering (44%). Het creëren van mondiale stabiliteit is voor Nederlanders belangrijker dan voor Europeanen gemiddeld. Slechts 40% van de EU27-burgers noemt dit tegenover 54% van de Nederlanders.

23 / Economisch herstel topprioriteit voor Europese Unie

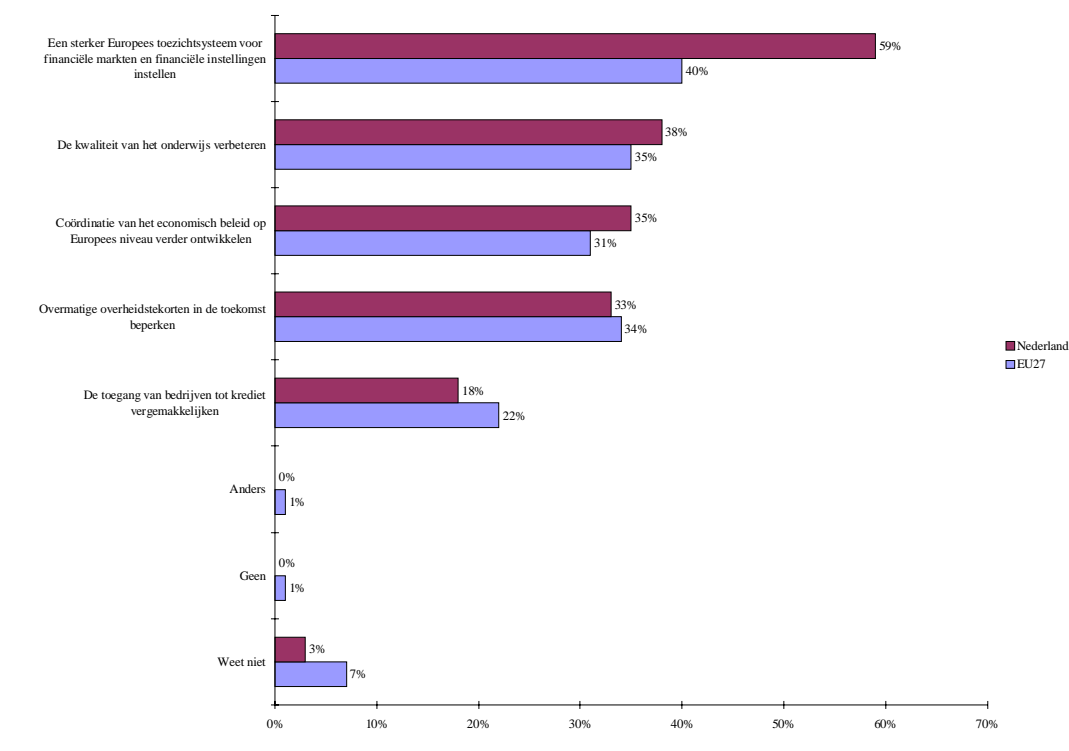

De top drie van aspecten die prioriteit moeten krijgen in de Europese Unie om het economisch herstel te garanderen, ziet er voor Nederlanders als volgt uit. Het meest genoemd wordt het instellen van een sterker Europees toezichtstelsysteem voor financiële markten en financiële instellingen (genoemd door 59% van de Nederlanders). Dan volgen de kwaliteit van het onderwijs verbeteren (38%) en het verder ontwikkelen van coördinatie van het economisch beleid op Europees niveau (35%). De top drie van Europeanen gemiddeld heeft twee dezelfde aspecten als de Nederlanders. Op één staat net als bij de Nederlanders een sterker Europees toezichtstelsysteem voor financiële markten en financiële instellingen (genoemd door 40% van de Europeanen). Op twee staat het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs (35%) en op drie het beperken van overmatige overheidstekorten in de toekomst (34%).

---

24 | Topprioriteit voor EU om economisch herstel te garanderen, is een sterker Europees toezichtstelsysteem voor financiële markten en instellingen

---

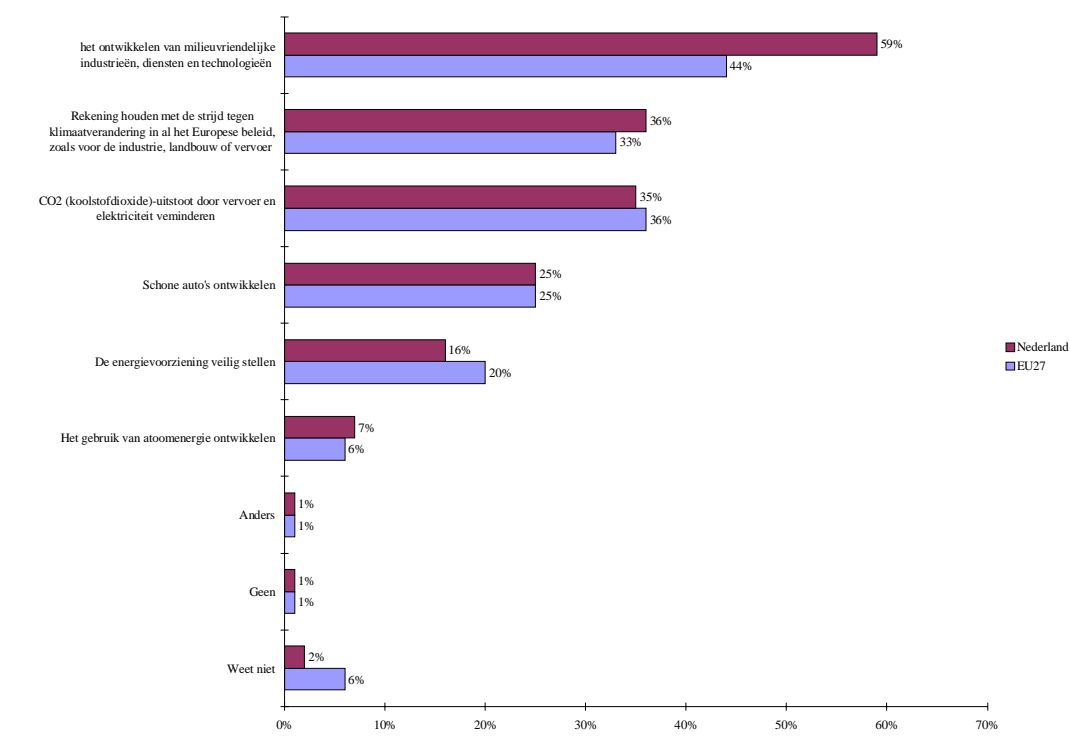

Voor het bestrijden van klimaatverandering is de topprioriteit die Nederlanders noemen het ontwikkelen van milieuvriendelijke industrieën, diensten en technologieën (genoemd door 59%). Op twee staat rekening houden met de strijd tegen klimaatverandering in alle onderdelen van het Europese beleid (36%). Op de derde plaats staat het verminderen van CO₂-uitstoot door vervoer en elektriciteit verminderen (genoemd door 35% van de Nederlanders). Het EU-gemiddelde heeft dezelfde top drie, maar in een iets andere volgorde.

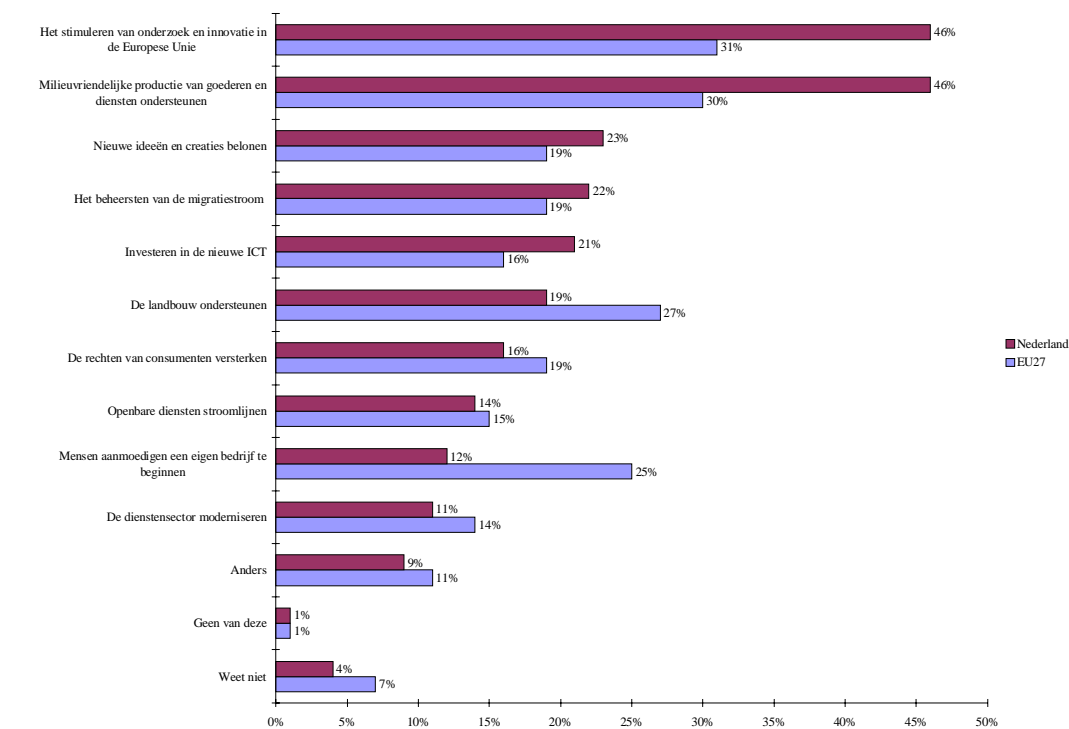
25 / *Topprioriteit voor bestrijden klimaatverandering is het ontwikkelen van milieuvriendelijke industrieën, diensten en technologieën*

Om duurzame groei te stimuleren, zouden volgens de Nederlanders vooral de volgende twee zaken in de Europese Unie prioriteit moeten krijgen: stimuleren van onderzoek en innovatie in de Europese Unie en ondersteunen van milieuvriendelijke productie van goederen en diensten (beide genoemd door 46%). Dan volgen op afstand het belonen van nieuwe ideeën en creaties (23%) en het beheersen van de migratiestroom om te reageren op de Europese economische behoeften (22%). De top drie van Europeanen ziet er als volgt uit: op de eerste plaats het stimuleren van onderzoek en innovatie in de Europese Unie (genoemd door gemiddeld 31% van de Europeanen). Op de tweede plaats staat het ondersteunen van milieuvriendelijke productie van goederen en diensten (30%) en op de derde plaats het ondersteunen van landbouw (27%). Dit aspect wordt door Nederlanders veel minder genoemd (19%). Ook het aanmoedigen van mensen om een eigen bedrijf te beginnen, staat bij het EU-gemiddelde veel hoger op de prioriteitenlijst (25%) dan in Nederland (12%).

26 / *Stimuleren van onderzoek en innovatie en ondersteunen van milieuvriendelijke productie van goederen en diensten topprioriteiten om groei op duurzame wijze te stimuleren*

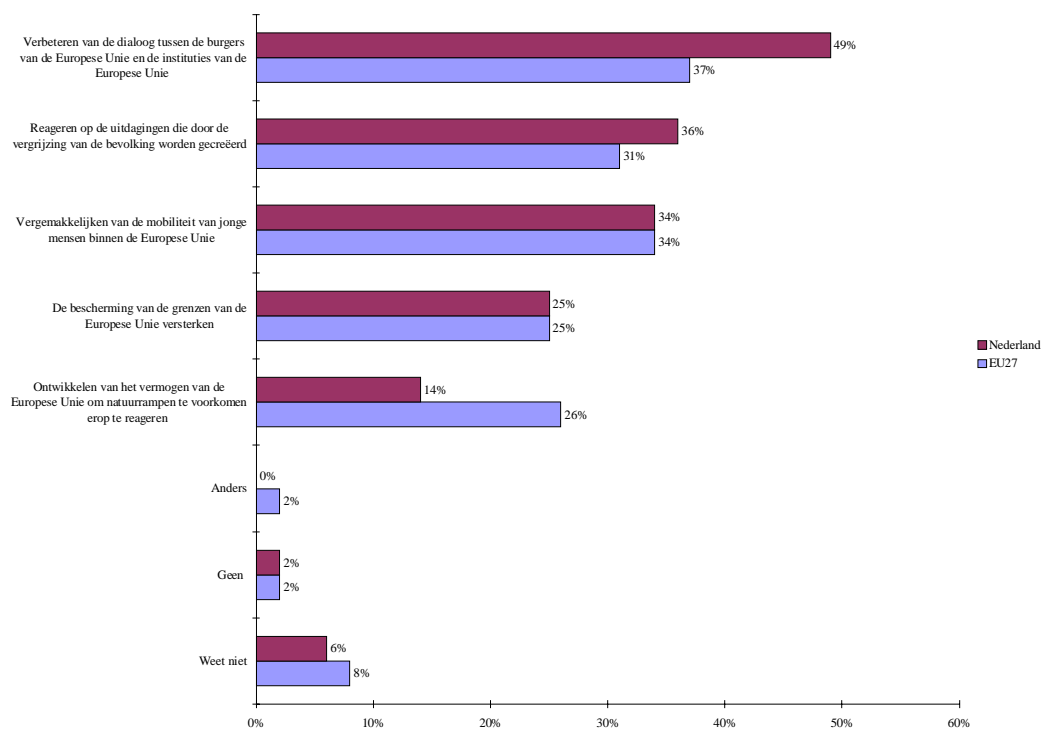

Als het gaat om het verbeteren van de rechten van burgers willen Nederlanders prioriteit geven aan het verbeteren van de dialoog tussen de burgers van de Europese Unie en de instituties van de Europese Unie (49%). Het op een na vaakst wordt genoemd het reageren op de uitdagingen die door de vergrijzing van de bevolking worden gecreëerd (36%) en het op twee na vaakst genoemde aspect is het vergemakkelijken van de mobiliteit van jonge mensen binnen de Europese Unie (34%). De gemiddelde Europese top drie ziet er ongeveer hetzelfde uit, maar in een iets andere volgorde.

---

27 | Topprioriteit voor het verbeteren van de rechten van burgers is voor Nederlanders het verbeteren van de dialoog tussen burgers en instituties van de EU

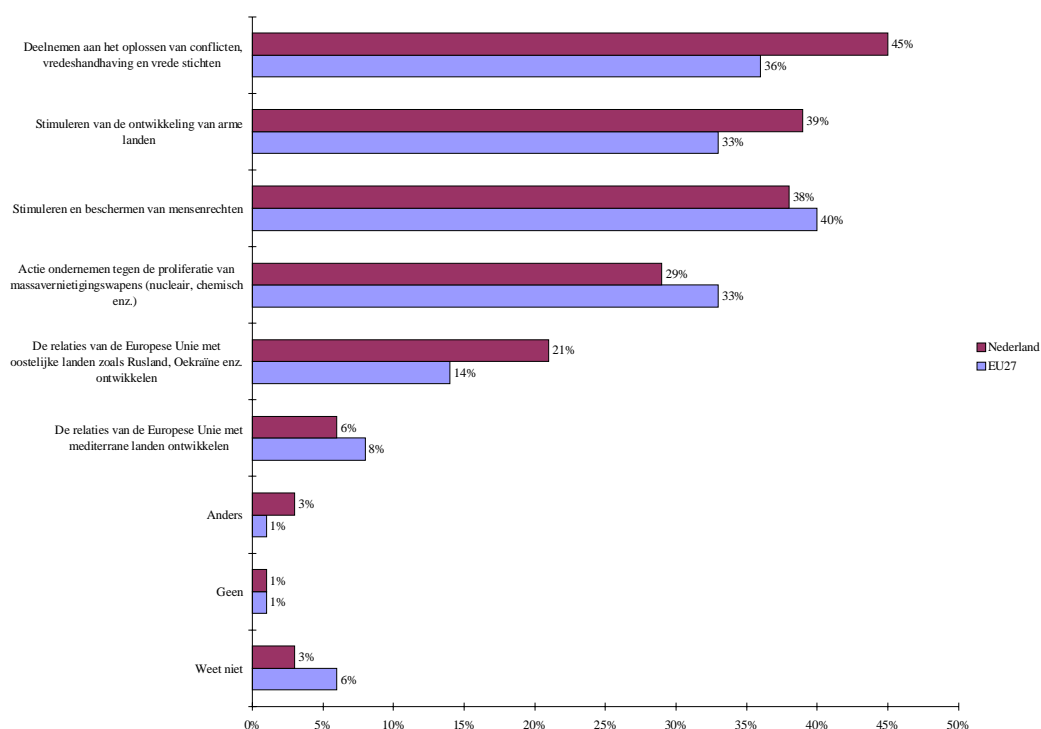

Aspecten die prioriteit zouden moeten krijgen van de Europese Unie om te helpen bij het creëren van stabiliteit in de wereld zijn voor Nederlanders op de eerste plaats het deelnemen aan het oplossen van conflicten, vredeshandhaving en vrede stichten (genoemd door 45% van de Nederlanders). Op de tweede plaats staat het stimuleren van de ontwikkeling van arme landen (39%) en op de derde plaats het stimuleren en beschermen van mensenrechten (38%). De gemiddelde Europese top drie bestaat uit dezelfde aspecten, met op een gedeelde derde plaats ook nog het actie ondernemen tegen de proliferatie van massavernietigingswapens.

---

28 / Topprioriteit bij het creëren van stabiliteit in de wereld is het deelnemen aan het oplossen van conflicten, vredeshandhaving en vrede stichten

---

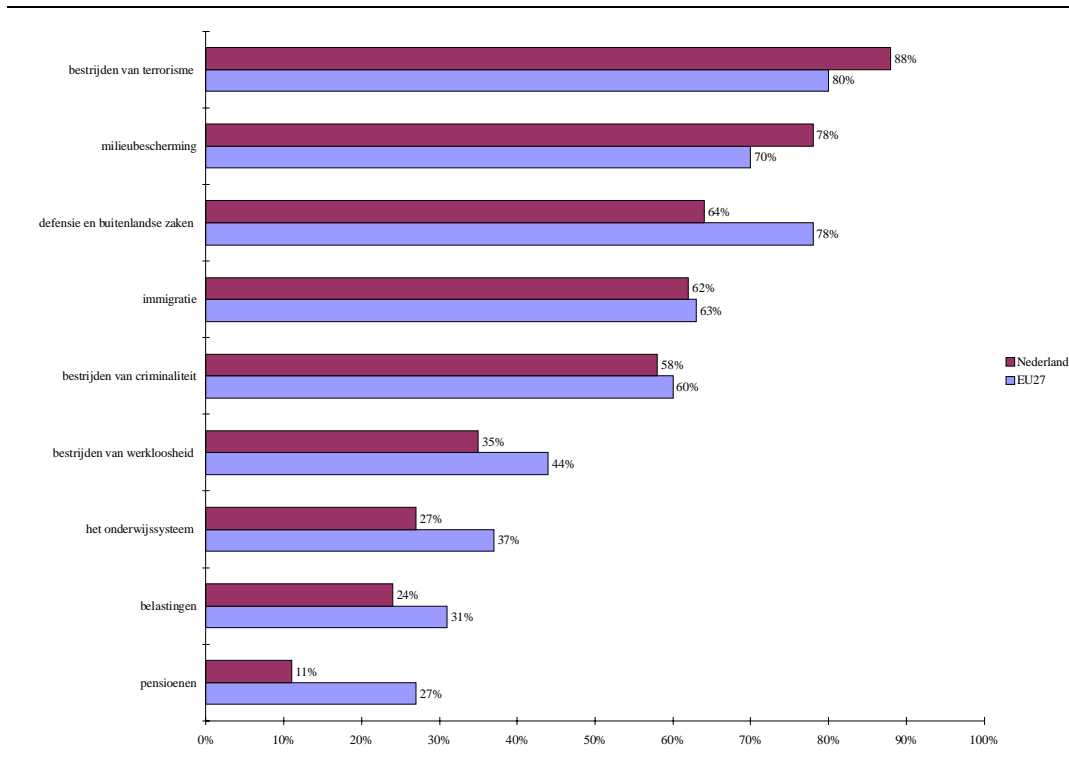
3.7 Europese besluitvorming

Zaken waarvan door de Nederlanders in meerderheid gevonden wordt dat beslissingen hierover op een gezamenlijk Europees niveau moeten worden genomen, zijn *het bestrijden van terrorisme* (88%), *milieubescherming* (78%), *defensie en buitenlandse zaken* (64%), *immigratie* (62%) en *het bestrijden van criminaliteit* (58% van de Nederlanders is voor meer gezamenlijke besluitvorming op Europees niveau). Onderwerpen waarbij men het minst voorstander is van meer besluitvorming op Europees gebied zijn *belastingen* (24% voorstander meer besluitvorming op Europees niveau), *de bestrijding van werkloosheid* (35% vóór), *het onderwijssysteem* (27% vóór) en *pensioenen* (11% vóór). In de rest van Europa is globaal hetzelfde beeld te zien als bij de Nederlanders.

---

29 / *Terrorisme en milieubescherming belangrijkste gebieden voor Nederlanders voor meer besluitvorming op Europees niveau (% voor meer besluitvorming op Europees niveau)*

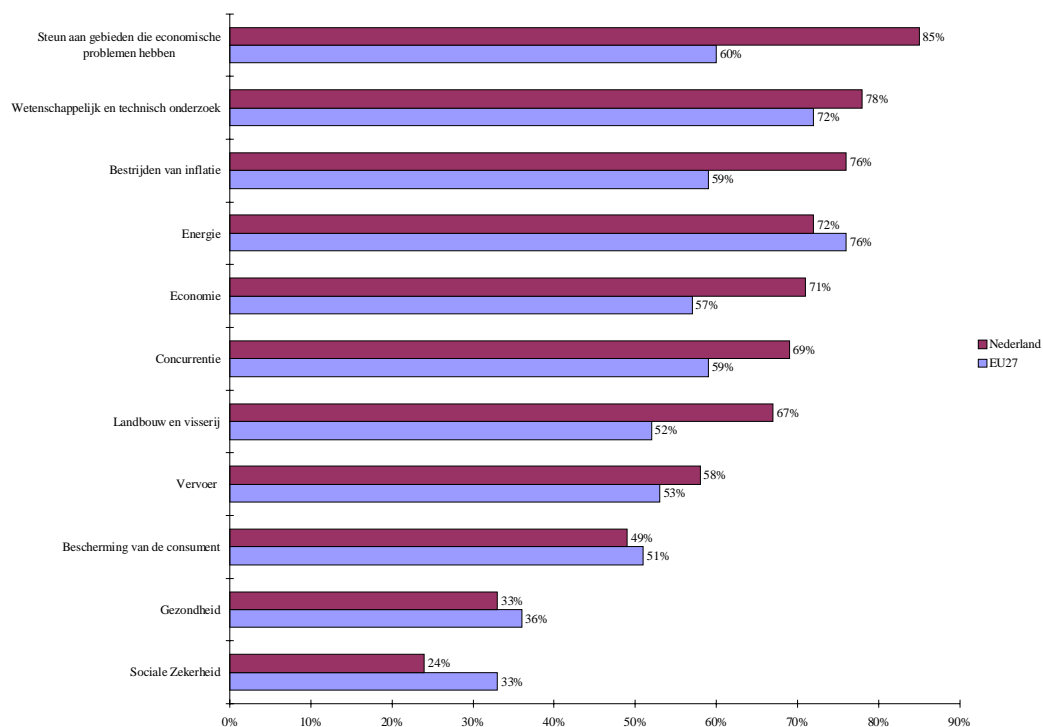
Andere terreinen waarvoor een meerderheid van de Nederlanders voor meer besluitvorming op Europees niveau is, zijn *steun aan gebieden die economische problemen hebben* (85%), *wetenschappelijk en technologisch onderzoek* (78%), *bestrijden van inflatie* (76%), *energie* (72%), *economie* (71%), *concurrentie* (69%), *landbouw en visserij* (67%) en *vervoer* (58%). Over *bescherming van de consument* moet meer besluitvorming worden genomen op Europees niveau vindt de helft van de Nederlanders (49%). Voor de volgende zaken is slechts een minderheid van de Nederlanders voorstander van besluitvorming op Europees niveau: *sociale zekerheid* (24%) en *gezondheid* (33%).

De gemiddelde Europeaan is vaker voorstander van besluitvorming op Europees niveau als het gaat om *sociale zekerheid* (33%). Zij zijn juist minder vaak dan Nederlanders voorstander van besluitvorming op Europees niveau als het gaat om het *bestrijden van inflatie* (59%), *economie* (57%), *vervoer* (53%), *concurrentie* (59%), *steun aan gebieden die economische problemen hebben* (60%) en *landbouw en visserij* (52%).

---

30 / Meer besluitvorming op Europees niveau voor steun aan gebieden die economische problemen hebben

---

De overheid heeft volgens zes op de tien Nederlanders (63%) op nationaal niveau de meeste de invloed op de levensomstandigheden. Een kwart van de Nederlanders (25%) denkt dat de overheid op regionaal of lokaal niveau de meeste invloed op de levensomstandigheden heeft. Weinig mensen denken dat de overheid op Europees niveau veel invloed heeft op de levensomstandigheden. Slechts 8% van de Nederlanders en gemiddeld 11% van de EU27-burgers denkt dit.

Een meerderheid van de Nederlanders (56%) vindt dat er niet voldoende rekening wordt gehouden met de regionale of lokale overheid. Gemiddeld vindt 66% van de EU27-burgers dit.

Vier op de tien Nederlanders (41%) zijn het *oneens* met de uitspraak ‘met de belangen van Nederland wordt goed rekening gehouden in de Europese Unie’. Maar een groter deel (49%) is het *wel eens* met deze uitspraak. Bij het EU-gemiddelde ligt dit net andersom. Het grootste deel (47%) vindt niet dat er met de belangen van het eigen land goed rekening wordt gehouden, terwijl het kleinste deel (39%) dit juist wel vindt.

4 Globalisering

4.1 Effecten van globalisering

Bedrijfsleven

Nederlanders zijn positiever over de effecten van globalisering dan de gemiddelde Europeaan. Op de vraag naar de effecten van globalisering *op het bedrijfsleven*, antwoordt 61% van de Nederlanders dat zij positieve gevolgen verwachten voor Nederlandse bedrijven, doordat de markten opengaan. Een op de drie (32%) verwacht een negatief effect van de globalisering op de Nederlandse werkgelegenheid en de Nederlandse bedrijven. In de zomer van 2009 was 61% van de Nederlanders positief en 30% negatief.

Europa blijft verdeeld over deze effecten. In de zomer van 2009 was 42% positief en een even groot percentage (42%) negatief, nu is 43% positief en 42% negatief. Van de Europese landen zijn net als in de zomer van 2009 Frankrijk (70% verwacht negatieve effecten) en Griekenland (63% negatief) het meest pessimistisch over de globalisering. En wederom zijn de Denen het positiefst over de gevolgen van globalisering: 70% verwacht dat eigen bedrijven voordeel halen uit het opengaan van de markten.

Economische, sociale en culturele effecten globalisering

In de zomer van 2009 constateerden we dat Nederlanders positiever zijn over de economische gevolgen van globalisering dan de gemiddelde Europeaan.

Die conclusie kunnen we opnieuw trekken. Daarnaast geldt dat Nederlanders én de gemiddelde Europeaan in het afgelopen halfjaar over het algemeen iets positiever zijn gaan denken over globalisering.

Acht op de tien (79%) Nederlanders zijn van mening dat globalisering kansen biedt voor economische groei, tegen zes op de tien EU27-burgers (61%). In de zomer van 2009 onderschreef nog 73% van de Nederlanders deze stelling, tegenover 59% van de gemiddelde EU27-burgers.

Ook met betrekking tot sociale ongelijkheid als neveneffect van globalisering zien we deze ontwikkeling. Het aandeel Nederlanders dat de stelling ‘globalisering vergroot sociale ongelijkheid’ *niet* onderschrijft, is exact even groot (46%) als het aandeel dat deze stelling wél onderschrijft (46%). In geen enkel ander Europees land is zo’n groot aandeel het met deze stelling oneens. In de zomer van 2009 onderschreef de helft (50%) van de Nederlanders deze stelling nog en was 42% het hiermee oneens.

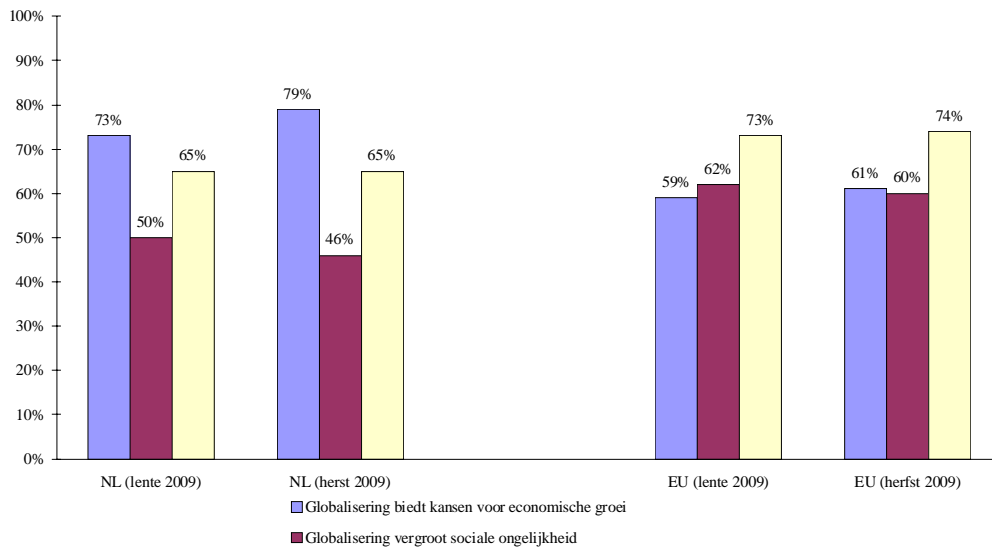
Ook de gemiddelde Europeaan onderschreef deze stelling iets minder dan een halfjaar geleden, terwijl momenteel een ruime meerderheid (60%) het overwegend eens is met de stelling dat globalisering sociale ongelijkheid vergroot.

Weinig veranderingen in vergelijking met een halfjaar geleden over de stelling ‘globalisering vereist algemene globale regels, een wereldwijd bestuur’. Net als toen zijn twee op de drie Nederlanders (65%) en bijna drie op de vier van alle inwoners van de EU (74%) het met deze stelling eens.

---

31 | *Nederland ziet globalisering vooral als kans voor economische groei (% eens met stelling)*

In vergelijking met de lente van 2008 zien we dat Nederlanders en de gemiddelde Europeaan over een aantal aspecten van globalisering positiever zijn gaan denken. Zo onderschrijft nu gemiddeld 49% van de gemiddelde Europeanen en 58% van de Nederlanders dat globalisering vrede in de wereld helpt bevorderen. Anderhalf jaar geleden gold dat nog voor respectievelijk 44% van het EU-gemiddelde en 55% van de Nederlanders.

Ook vinden gemiddeld meer EU27-burgers (27% nu, versus 22% in de lente van 2008) en Nederlanders (32% nu, versus 27% in de lente van 2008) dat 'globalisering ons beschermt tegen prijsinflatie'. Toch is nog altijd een ruime meerderheid (EU27-gemiddelde: 59%, Nederlanders: 58%) het met deze stelling oneens.

De gemiddelde Europeaan (44%) en de gemiddelde Nederlander (45%) zijn in vergelijking met anderhalf jaar geleden vaker de mening toegedaan dat de EU en de Verenigde Staten dezelfde belangen hebben met het omgaan met globalisering. In de lente van 2008 onderschreef slechts 37% van het EU27-gemiddelde en 34% van de Nederlanders deze stelling.

Wel bestaat er minder vertrouwen in de stelling dat globalisering de ontwikkeling van arme landen helpt. In de lente van 2008 was 48% van het EU27-gemiddelde het hiermee eens en 36% het hiermee oneens. Nederlanders waren nog positiever: 63% was het eens, 29% was het oneens. Nu onderschrijven zes op de tien (59%) Nederlanders de stelling en is een op de drie (35%) het hiermee oneens. Gemiddeld zijn vier op de tien Europeanen (39%) het thans oneens met de stelling dat globalisering de ontwikkeling van arme landen helpt.

Weinig veranderingen met betrekking tot de culturele dimensie van globalisering. Gemiddeld onderschrijven twee op de drie EU27-burgers en Nederlanders (in beide gevallen 66%) de stelling dat globalisering mensen helpt om meer open te staan voor

andere culturen. Een ruime minderheid van de Nederlanders (36%) en het EU27-gemiddelde (41%) is het eens met de stelling dat globalisering een dreiging voor de nationale cultuur inhoudt.

Ruim helpt Nederlanders en EU27-burgers: economische macht belangrijkst in wereld

Van het EU27-gemiddelde is meer dan de helft (56%) van mening dat economische kracht de belangrijkste bepaler van de macht en invloed van natiestaten binnen de wereld is. Op ruime afstand volgt politieke invloed (24%), nog ruim voor militaire kracht (10%). Culturele invloed wordt door slechts 5% als belangrijkste factor genoemd.

Nederlanders leggen iets meer dan gemiddeld de nadruk op economische kracht (60%) en politieke invloed (28%) en relatief weinig op militaire kracht (6%). Culturele invloed wordt ook door 4% van de Nederlanders als belangrijkste factor aangewezen.

Op de tweede plaats komt voor de gemiddelde Europeaan politieke invloed (40%), gevolgd door economische kracht (26%) en militaire kracht (20%). Culturele invloed wordt gemiddeld ook door slechts een op de tien (11%) Europeanen als tweede factor van belang genoemd.

Nederlanders hanteren hetzelfde rijtje voor de tweede plaats: politieke invloed (48%), economische kracht (27%), militaire kracht (17%) en culturele invloed (7%).

Gelijkheid en innovatie belangrijkste waarden

De respondenten zijn de waarden milieubescherming, sociale gelijkheid en solidariteit, vrije handel/vrije markt, culturele diversiteit en openheid naar anderen, vooruitgang en innovatie en tradities voorgelegd en gevraagd welke *twee* het belangrijkst zijn met betrekking tot het trotseren van globale uitdagingen. De gemiddelde Europeaan kiest in eerste instantie voor sociale gelijkheid en solidariteit (45%), gevolgd door milieubescherming (37%), vooruitgang en innovatie (33%) en vrije handel/vrije markt (32%). Aan culturele diversiteit en openheid naar anderen (16%) en tradities (10%) hechten ze relatief minder waarde.

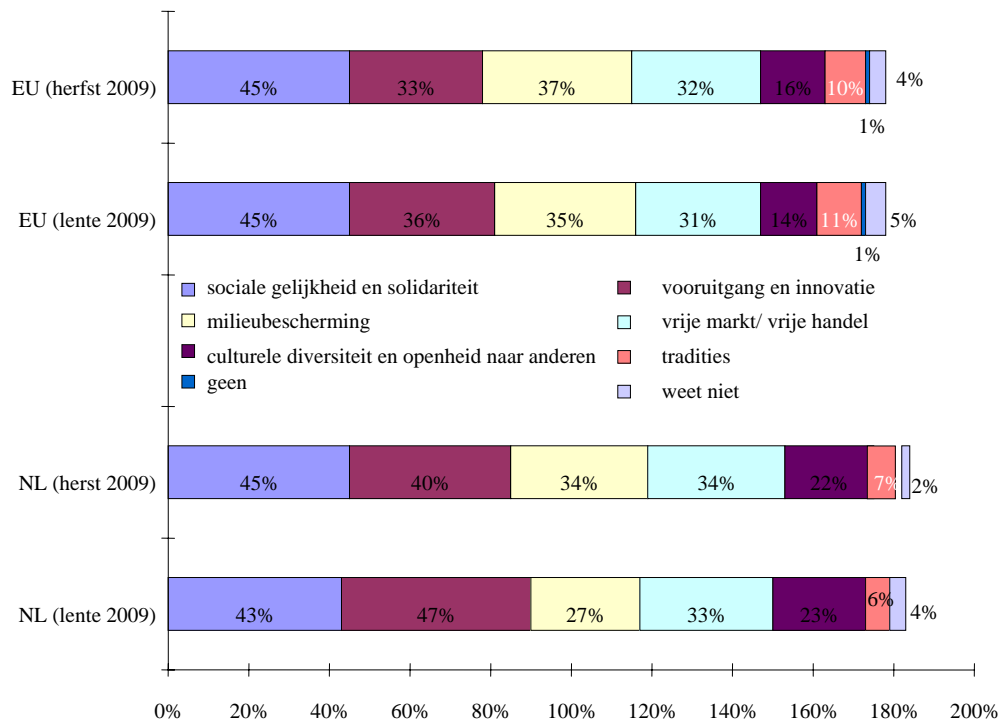
Nederlanders hanteren een iets andere volgorde dan het EU27-gemiddelde. Toch hechten nu ook zij het meeste waarde aan sociale gelijkheid en solidariteit (45%), gevolgd door vooruitgang en innovatie (40%). Milieubescherming en vrije handel/vrije markt (beide 34%) komen op een gedeelde derde plaats, voor culturele diversiteit en openheid naar anderen (22%) en tradities (7%).

In de zomer van 2009 vonden Nederlanders vooruitgang en innovatie nog iets belangrijker dan sociale gelijkheid en solidariteit. Milieubescherming wordt daarentegen door Nederlanders vaker genoemd dan een halfjaar geleden.

---

32 / *Nederlanders en Europeanen: gelijkheid belangrijkste waarde om uitdagingen globalisering te trotseren*

4.2 Rol van de Europese Unie in globalisering

Zes op de tien Nederlanders: economische macht karakteriseert EU het best

Een meerderheid van de Nederlanders (58%) is van mening dat ‘economische kracht’ de EU het meest karakteriseert. Bijna een op de drie (31%) kiest voor ‘politieke invloed’. Slechts 4% kiest voor culturele invloed en 3% noemt militaire kracht. Ook de gemiddelde Europeaan kiest voor economische kracht, zij het iets minder stellig (47%) dan Nederlanders. De volgorde is verder exact hetzelfde: 31% van alle EU27-burgers noemt politieke invloed, 8% culturele invloed en 6% militaire kracht.

De helft (52%) van de Nederlanders zet politieke invloed op de *tweede* plaats, nog eens 30% plaatst economische kracht daar. Ook de gemiddelde Europeaan zet politieke invloed veelal op de tweede plaats (41%), voor economische kracht (29%).

Verdeeldheid over middelen EU om stabiliteit in wereld te bevorderen

Welke middelen zou de EU moeten inzetten om de stabiliteit in de wereld te bevorderen?

Als mensen uit het volgende lijstje – het promoten en verdedigen van mensenrechten, deelname aan vredesmissies, het tegengaan van wapenproliferatie, het ontwikkelen van relaties met burens aan de oostgrens als Rusland en de Oekraïne, het ontwikkelen van relaties met mediterrane landen en het promoten van de ontwikkeling van arme landen – maximaal twee maatregelen mogen kiezen, dan rijst een veelzijdig beeld.

Nederlanders kiezen in eerste instantie voor deelname aan vredesmissies (45%), gevolgd door het bevorderen van de ontwikkeling van arme landen (39%) en het bevorderen en verdedigen van mensenrechten (38%). De gemiddelde Europeaan kiest voor het bevorderen en verdedigen van mensenrechten (40%), deelname aan vredesmissies (36%), het tegengaan van wapenproliferatie (33%) en het bevorderen van de ontwikkeling van arme landen (33%).

En op welke drie globale *dreigingen* dan wel ‘uitdagingen’ zou de EU zich moeten storten? Nederlanders kiezen voor mensenrechten en democratie (35%), op de voet gevolgd door globale gezondheidsbevordering en het bestrijden van ziektes (34%). Ook armoede (27%), vredeshandhaving (25%), onderwijs (25%), terrorisme (24%), klimaatverandering (23%) en het milieu (21%) worden door meer dan een op de vijf Nederlanders genoemd.

De gemiddelde Europeaan kiest vooral voor armoede (33%) en vredeshandhaving (31%). Mensenrechten en democratie (27%) en klimaatverandering (25%) eindigen op een derde en vierde plaats.

5 De economische crisis

5.1 Algemeen

Hoewel het onderwerp niet meer zo nadrukkelijk het publieke debat domineerde als een halfjaar geleden het geval was, is de economische crisis nog altijd een heel belangrijke kwestie binnen Europa. Daarom: hoe denken Europeanen over de crisis?

Toestand wereldeconomie

Over de situatie waarin de wereldeconomie zich bevindt, is de gemiddelde Europeaan nog altijd negatief. Maar: er is sprake van een voorzichtig herstel van het optimisme. Omschreef in de zomer van 2009 nog 77% van de Europeanen de situatie als slecht en slechts 15% de situatie als goed, nu vindt 19% de situatie goed en 72% de situatie slecht. Nederlanders blijven enigszins achter bij deze ontwikkeling: 21% vindt de situatie goed, maar 76% vindt de situatie slecht. Deze score is identiek aan de gevonden percentages in de zomer van 2009.

Groeiend optimisme over arbeidsmarkt

Heeft de invloed van de economische crisis op de arbeidsmarkt zijn hoogtepunt al bereikt en wordt het vanaf nu beter? Of moeten we op een nog verdere verslechtering rekenen? Nederlanders zien de situatie op de arbeidsmarkt in vergelijking met een halfjaar geleden een stuk zonniger in. De helft (51%) meent dat de ergste gevolgen voor de werkgelegenheid al achter de rug zijn, terwijl 46% denkt dat het ergste nog moet komen. Een halfjaar geleden waren Nederlanders nog even negatief als de gemiddelde Europeaan. Toen dacht slechts 33% van de Nederlanders dat het ergste achter de rug was en maar liefst 61% dat het ergste nog moest komen. Een kleine meerderheid van alle EU27-burgers (54%) denkt dat het ergste nog moet komen voor de werkgelegenheid, terwijl 38% meent dat het ergste achter de rug is. De stemming onder de gemiddelde Europeaan is niet zo spectaculair verbeterd als onder Nederlanders, maar toch: een halfjaar geleden meende 28% dat het ergste achter de rug was en 61% dat het ergste nog moest komen.

De economische crisis en hervormingen: makkelijker én moeilijker

Zorgt de economische crisis ervoor dat hervormingen makkelijker, of juist moeilijker kunnen worden doorgevoerd? De ene helft van de steekproef kreeg telkens de eerste vraag en de andere helft telkens de tweede vraag voorgelegd.

Op beide stellingen wordt voornamelijk met instemming gereageerd. Twee op de drie Nederlanders (64%) en gemiddeld de helft van de Europeanen (50%) zijn het eens met de stelling dat hervormingen *makkelijker* kunnen worden doorgevoerd.

Dit resultaat dient direct gerelativeerd te worden. Want tegelijk, als de tegenovergestelde stelling wordt voorgelegd: twee op de drie Nederlanders (65%) én twee op de drie van het EU27-gemiddelde (67%) onderschrijven de stelling dat het juist *moeilijker* is om hervormingen door te voeren.

Over de stelling dat hervormingen ten bate van toekomstige generaties moeten worden doorgevoerd (ook al gaat dat ten koste van de huidige generatie), is een ruime

meerderheid van de Nederlanders (76%) en de gemiddelde Europeaan (71%) het eens. Twee op de tien Nederlanders (21%) en eveneens gemiddeld twee op de tien Europeanen (19%) zijn het hiermee oneens.

Hervormingen gaan nog niet ver genoeg

Er bestaat wél grote overeenstemming onder Nederlanders en de gemiddelde Europeaan over de vraag of de huidige hervormingen voldoende zijn met het oog op de toekomst. Een ruime meerderheid van de Nederlanders (71%) en van het EU27-gemiddelde onderschrijft de stelling dat het eigen land meer hervormingen nodig heeft om de toekomst gerust tegemoet te treden. Omgekeerd: slechts 29% van de Nederlanders en 27% van het EU27-gemiddelde vindt dat er al voldoende hervormingen zijn doorgevoerd.

Groeiende focus op milieubescherming

Moet economische groei altijd prioriteit krijgen, ook al gaat dat ten koste van het milieu? Of moet milieubescherming prioriteit krijgen, ook al gaat dat ten koste van economische groei? De ene helft van de steekproef kreeg telkens de eerste vraag en de andere helft telkens de tweede vraag voorgelegd.

Nederlanders lijken een groeiend milieubewustzijn te hebben. In vergelijking met de gemiddelde Europeaan onderschrijven zij opvallend weinig de stelling dat economische groei prioriteit moet genieten (29% versus 47%). Een halfjaar geleden was 50% van de Europeanen en 32% van de Nederlanders het met deze stelling eens.

Toch zijn Nederlanders op dit vlak wat gematigder ingesteld dan de gemiddelde Europeaan. Maar liefst 70% van de Europeanen is het namelijk met de omgekeerde stelling eens: milieubescherming moet prioriteit krijgen, ook al gaat dat ten koste van economische groei. Veel minder – namelijk de helft (52%) – van de Nederlanders is het hiermee eens. Een halfjaar geleden onderschreef echter maar 44% van de Nederlanders deze stelling.

Staat bemoeit zich te veel met ons leven, aldus Nederlanders en gemiddelde Europeaan

Een ruime meerderheid van de Nederlanders en van het EU27-gemiddelde blijft beamen dat ‘de staat zich te veel met ons leven bemoeit’: 60% van de Nederlanders is het hiermee eens, tegenover 61% van de gemiddelde Europeaan. De gemiddelde Europeaan is het afgelopen halfjaar helemaal niet van mening veranderd, terwijl Nederlanders destijds nog iets stelligere waren (63% was het met de stelling eens).

Vergelijkbare percentages vinden we bij de stelling dat ‘vrije competitie de beste garantie voor welvaart is’: 61% van de Nederlanders is het daarmee eens (33% oneens), van de gemiddelde Europeanen is 66% het met de stelling eens (en 24% oneens).

5.2 Europa en de crisis

De gemiddelde Europeaan heeft, evenals de gemiddelde Nederlander, in vergelijking met een halfjaar geleden meer vertrouwen in de toestand van de Europese economie.

Momenteel is de helft van de Nederlanders (49%) positief over de huidige situatie van de Europese economie. Een iets kleinere groep (44%) schetst de huidige situatie als slecht.

Een halfjaar geleden was 41% van de Nederlanders positief en 54% negatief.

Ook de gemiddelde Europeaan is positiever geworden: 29% (was 23%) vindt de huidige situatie goed, 62% (was 68%) vindt de huidige situatie slecht.

Welk instituut moet het initiatief nemen om de effecten van de crisis te bestrijden?

Welk instituut is het meest toegerust om effectief op te treden tegen de effecten van de financiële en economische crisis?

Nederlanders vallen op, omdat ze, afgezien van de Tsjechen, meer dan de inwoners van welk ander Europees land dan ook de G20 aanwijzen (41%). Dat was een halfjaar geleden nog sterker het geval (46%). De gemiddelde Europeaan noemt maar in 18% van de gevallen de G20.

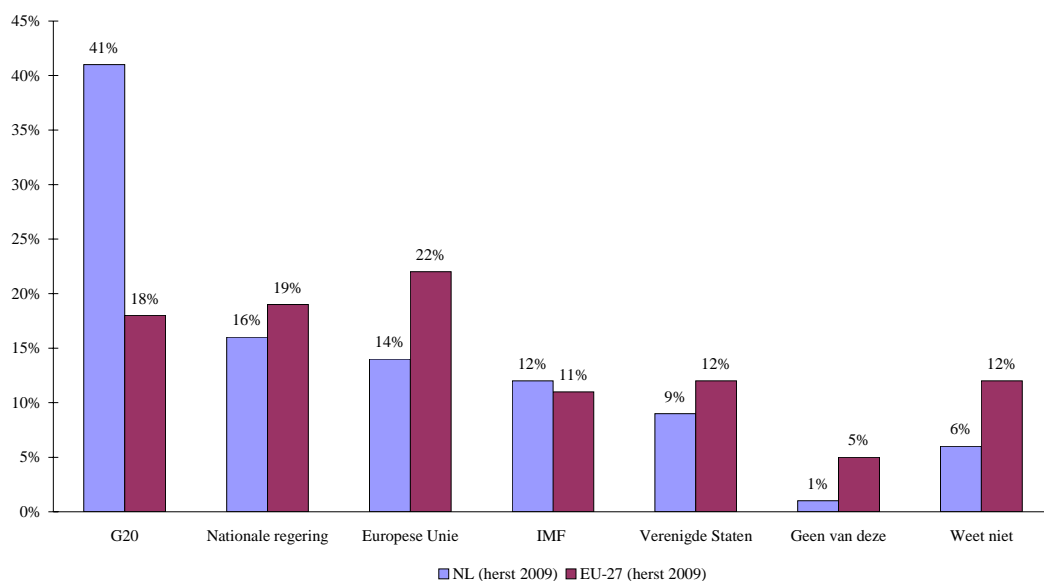
Op grote afstand noemen Nederlanders als tweede keus de nationale regering (16%, was 6%), de EU (14%) en het IMF (12%). De Verenigde Staten (9%) sluiten de rij.

De gemiddelde Europeaan is minder uitgesproken. Deze noemt de Europese Unie (22%) vaker dan de nationale regering (19%), de G20 (18%), de Verenigde Staten (12%) en het IMF (11%). Ook de gemiddelde Europeaan dicht nationale regeringen een grotere rol toe dan een halfjaar geleden.

---

33 | Nederlanders wijzen vaak naar G20 als meest aangewezen bestrijder effecten crisis

---

Meerderheid Nederlanders denkt niet dat we met gulden beter beschermd waren geweest

De gemiddelde Europeaan in de eurolanden reageert verdeeld op de stelling of de eigen economie beter beschermd zou zijn geweest tegen de economische crisis indien hij zijn 'oude' munt – en niet de euro – zou hebben behouden: 45% is het hiermee eens, 47% is het hiermee oneens. Nederlanders wijzen in meerderheid deze suggestie af: 66% is het hiermee oneens, 30% is het hiermee eens.

Verdeeldheid over stelling dat euro effecten crisis heeft verzacht

Europeanen (inclusief Europeanen buiten de eurozone) en Nederlanders zijn verdeeld over de stelling dat de euro – over de gehele linie gezien – de effecten van de economische crisis heeft verzacht. De helft van de Nederlanders (49%) onderschrijft de stelling, een iets kleinere groep is het hiermee oneens (44%). De gemiddelde Europeaan is het juist iets vaker oneens (45%) dan eens (41%) met deze stelling.

Maatregelen EU om crisis te bestrijden

Welke EU-maatregelen zouden effectief zijn in het bestrijden van de crisis? Zou de EU een belangrijkere rol moeten vervullen in het reguleren van financiële diensten? Geldt hetzelfde voor de supervisie van de belangrijkste financiële groepen? Moet er een sterkere coördinatie komen tussen de lidstaten met betrekking tot het financiële en economische beleid? En zou de EU scherper moeten surveilleren als er publiek geld wordt gebruikt om financiële instellingen te redden?

Alle stellingen worden door een meerderheid van de Nederlanders bevestigend beantwoord. De gemiddelde Europeaan doet dat eveneens.

Ruim drie kwart (79%) van de Nederlanders is het eens met de suggestie dat er een sterkere coördinatie moet komen tussen de lidstaten met betrekking tot het financiële en economische beleid, drie kwart (76%) wenst meer supervisie van de belangrijkste financiële groepen en nog eens drie kwart (74%) onderschrijft de stelling dat de EU een belangrijkere rol moet vervullen in het reguleren van de financiële dienstverlening. Bovendien zijn zeven op de tien (69%) Nederlanders het er overwegend mee eens dat er meer toezicht van de EU moet komen als publiek geld wordt gebruikt om financiële instellingen te redden.

De gemiddelde Europeaan is een niet heel erg afwijkende mening toegedaan: bovengenoemde stellingen worden door respectievelijk 73%, 68%, 67% en 69% onderschreven.

Maatregelen om prestaties Europese economie te verbeteren

Welke maatregelen moet de EU nemen om de prestaties van de Europese economie te verbeteren? De ene helft van de steekproef kreeg de volgende serie maatregelen voorgelegd: investeringen in de ontwikkeling van milieuvriendelijke producten en diensten, investeringen in transport en infrastructuur, een efficiënter gebruik van energie, het faciliteren van het beginnen van eigen bedrijven, het faciliteren van de toegang tot extra krediet voor bedrijven, investeringen in onderzoek en innovatie, verbeteren van onderwijs en professionele training en het vermeerderen van het aantal arbeidsuren. Men mocht er drie kiezen.

Een meerderheid van de Nederlanders (69%) vindt het verbeteren van onderwijs en professionele training een goede maatregel, terwijl bijna de helft (47%) voor investeringen in onderzoek en innovatie kiest. (Ruim) een op de drie noemt investeringen in transport en infrastructuur (37%) en investeringen in de ontwikkeling van milieuvriendelijke producten en diensten (33%). Een kwart (26%) noemt een efficiënter gebruik van energie en 21% het faciliteren van de toegang tot extra krediet voor bedrijven. Slechts 8% ziet soelaas in het vermeerderen van het aantal arbeidsuren.

De gemiddelde Europeaan hanteert dezelfde top twee: het verbeteren van onderwijs en professionele training (52%) en investeringen in onderzoek en innovatie (40%). Een op

de drie (34%) noemt het faciliteren van het beginnen van eigen bedrijven, een maatregel die door slechts 18% van de Nederlanders wordt genoemd.

De andere helft van de steekproef kreeg een (iets) andere serie maatregelen voorgelegd: investeringen in transport en infrastructuur, een efficiënter gebruik van energie, het faciliteren van het beginnen van eigen bedrijven, investeringen in onderzoek en innovatie, verbeteren van onderwijs en professionele training en het vermeerderen van het *legale* aantal arbeidsuren. Men mocht er wederom drie kiezen.

Bijna drie kwart (72%) van de Nederlanders kiest voor het verbeteren van onderwijs en professionele training, ruim de helft (59%) ziet investeringen in onderzoek en innovatie zitten. Investerings in transport en infrastructuur (46%) komt op de derde plaats, een efficiënter gebruik van energie (36%) op een vierde plaats. Nederlanders zien het vermeerderen van het *legale* aantal arbeidsuren wederom nauwelijks zitten (7%).

De gemiddelde Europeaan hanteert dezelfde top twee: het verbeteren van onderwijs en professionele training (64%) en investeringen in onderzoek en innovatie (47%). Opnieuw komt het faciliteren van het beginnen van eigen bedrijven, een maatregel die door slechts 19% van de Nederlanders wordt genoemd, op de derde plaats (43%).

Welke maatregelen moet de EU prioriteit geven om effecten economische crisis te dempen?

Van de negen voorgelegde beleidsdoelen – investeren in onderwijs, training en onderzoek, investeringen in de infrastructuur, investeringen in energie en milieu, steun voor grote bedrijven, steun voor kleine bedrijven, het garanderen van zorg, steun voor gepensioneerden, steun voor de werklozen en steun voor de allerarmsten, men mocht er maximaal twee selecteren – noemen Nederlanders verreweg het meest *investeren in onderwijs, training en onderzoek* (50%). Dat doen ze nog vaker dan een halfjaar geleden, toen 44% onder meer voor dit beleidsdoel koos.

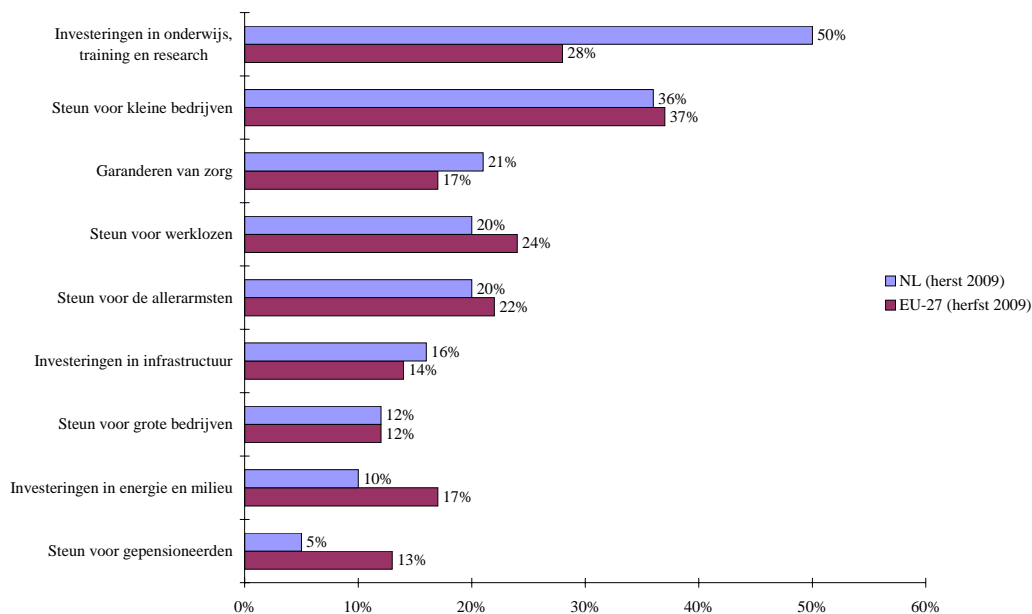
Steun voor kleine bedrijven wordt door 36% van de Nederlanders genoemd, een aanzienlijke toename in vergelijking met een halfjaar geleden (toen noemde 21% deze maatregel). Het garanderen van gezondheidsvoorzieningen (21%), steun voor werklozen (20%) en steun voor de allerarmsten (20%) completeren de top vijf. Steun voor grote bedrijven – een halfjaar geleden door 22% genoemd – is duidelijk minder populair geworden bij Nederlanders (12%).

De top vijf van de gemiddelde Europeaan ziet er iets anders uit: steun voor kleine bedrijven scoort opnieuw het hoogst (37%), gevolgd door investeringen in onderwijs, training en onderzoek (28%), steun voor werklozen (24%), steun voor de allerarmsten (22%), het garanderen van gezondheidsvoorzieningen (17%) en investeringen in energie en milieu (17%).

---

34 | Nederlanders zien het liefst EU investeren in onderwijs, training en onderzoek

---

Bijna helft Nederlanders: EU moet markten en instituties sterker controleren

Welke hervormingsmaatregel voor het eigen financiële systeem zou de EU moeten invoeren – als men er slechts één mag kiezen? Bijna de helft (45%) van de Nederlanders kiest voor een sterker Europees systeem van supervisie van financiële markten en instituties. Een kwart (26%) prefereert het verantwoordelijk stellen van financiële managers (inclusief het afhankelijk stellen van bonussen). Ruim twee op de tien (22%) vinden het de beste oplossing om voordelen, kosten en risico's op financiële markten transparant te maken. Slechts een enkeling (1%) wil een staatsgarantie voor banktegoeden van individuen.

De gemiddelde Europeaan is minder uitgesproken in zijn of haar voorkeur. Een kwart (26%) kiest voor een sterker Europees systeem van supervisie van financiële markten en instituties. Nog eens een kwart (26%) vindt het de beste oplossing om voordelen, kosten en risico's op financiële markten transparant te maken. Eveneens een kwart (24%) prefereert het verantwoordelijk stellen van financiële managers (inclusief bonussen). In vergelijking met Nederlanders kiezen opvallend veel Europeanen (13%) voor een staatsgarantie voor banktegoeden van individuen.

6 Samenvatting en conclusies

Nederlandse context

Nederlanders behoren nog steeds tot de meest tevreden Europeanen als het gaat om het dagelijks leven dat zij leiden. Bijna alle Nederlanders (95%) zeggen tevreden te zijn met het leven dat zij leiden. Nederlanders behoren, samen met de Denen, Luxemburgers, Zweden en Finnen, tot de meest tevreden Europeanen.

Nederlanders zijn vergeleken met het Europese gemiddelde positiever over de nationale economie, hun eigen werksituatie, hun eigen financiële situatie, de werkgelegenheid in eigen land en de milieusituatie in eigen land. Vergeleken met de zomer van 2009 zijn de cijfers niet veel veranderd.

De meeste Nederlanders verwachten niet dat hun leven in het algemeen in het komende jaar wezenlijke veranderingen zal ondergaan. Dit geldt ook voor de eigen werksituatie. Ook hier zijn de cijfers nauwelijks anders dan in de zomer van 2009.

Als het gaat om de verwachtingen over de economische situatie in eigen land is er wel een duidelijke verandering te zien. Nederlanders zijn een stuk positiever dan in de zomer van 2009. De helft van de Nederlanders voorzagt toen een verslechtering van de economische situatie in de komende twaalf maanden, tegenover gemiddeld een derde in de EU-lidstaten. In het najaar van 2009 denken nog maar drie op de tien Nederlanders dat de economie zal verslechteren. Nederland zit hiermee op het Europese gemiddelde dat ongeveer hetzelfde is als in de zomer van 2009.

Ook over de ontwikkeling van de werkgelegenheid in eigen land zijn Nederlanders een stuk optimistischer dan in de zomer van 2009. Toen voorzagt twee derde een verslechtering. In het najaar van 2009 is dat aandeel gedaald tot iets minder dan de helft. Nederlanders zijn daarmee nog wel iets pessimistischer dan de gemiddelde Europeaan. Vier op de tien Europeanen verwachten een verslechtering van de werkgelegenheid in het thuisland. Dit is vergeleken met de zomer van 2009 ongeveer hetzelfde.

Ondanks het gegroeide optimisme staat de economische situatie bij Nederlanders nog bovenaan de lijst als het gaat om de belangrijkste onderwerpen die momenteel in Nederland spelen. Op de tweede plaats staat werkloosheid. Het belang van het onderwerp pensioenen is gestegen ten opzichte van de zomer van 2009. Bij de gemiddelde Europeaan staat het onderwerp werkloosheid bovenaan, gevolgd door de economische situatie. Als het gaat om zaken waar men op dit moment persoonlijk mee te maken heeft, zien we dat voor Nederlanders de gezondheidszorg en de economische situatie het belangrijkste zijn. Het belang van gezondheidszorg is gestegen ten opzichte van de zomer van 2009. Voor de gemiddelde Europeaan zijn net als in de zomer van 2009 stijgende prijzen/inflatie en de economische situatie het belangrijkste.

Nederlanders hebben meer vertrouwen in de massamedia dan gemiddeld in Europa. Het meeste vertrouwen heeft men in de radio, gevolgd door televisie, geschreven pers en internet.

Het vertrouwen in regering, parlement en politieke partijen is ten opzichte van de zomer van 2009 verder gedaald, na een tijdelijke opleving in het najaar van 2008. Het vertrouwen is terug op het niveau van het voorjaar van 2008. In de rest van Europa zijn er nauwelijks veranderingen. Het vertrouwen van de gemiddelde Europeaan in de politiek in eigen land is onveranderd laag in vergelijking met het vertrouwen van Nederlanders.

Een meerderheid (zeven op de tien) van de Nederlanders is tevreden over de manier waarop de democratie in Nederland functioneert. Drie op de tien Nederlanders zijn ontevreden. De gemiddelde Europeaan is minder tevreden: ruim de helft is tevreden, terwijl ruim vier op de tien niet tevreden zijn over de manier waarop de democratie in eigen land functioneert.

Europese context

De helft van de Nederlanders oordeelt, net als de helft van alle EU27-burgers, positief over de Europese Unie in het algemeen. Een aanzienlijk deel van de Nederlanders (vier op de tien) en van de Europeanen (een derde) staat neutraal ten opzichte van de EU.

De Europese Unie vertegenwoordigt voor Nederlanders en voor Europeanen vooral vier zaken: wetgeving, democratie, vrede en mensenrechten.

De Europese Unie betekent voor Nederlanders persoonlijk vooral vrijheid om te kunnen reizen, studeren en werken, de euro, een sterkere invloed in de wereld, vrede en economische welvaart.

Het vertrouwen van de Nederlanders in de Europese Unie is ongeveer hetzelfde als in de zomer van 2009. Zes op de tien Nederlanders geven aan vertrouwen te hebben. Het Europese gemiddelde ligt lager: iets minder dan de helft van alle Europeanen heeft vertrouwen in de EU.

Het vertrouwen in het Europees Parlement en de Europese Commissie heeft zich gestabiliseerd. Het vertrouwen in de Europese Centrale Bank daalt echter nog steeds sinds het najaar van 2008. In het najaar van 2008 hadden nog bijna acht op de tien Nederlanders vertrouwen in de ECB, nu zijn dat er nog maar ruim zes op de tien. Toch is het vertrouwen van Nederlanders veel hoger dan gemiddeld in de EU. Van de EU27-burgers hebben ruim vier op de tien vertrouwen in deze instelling.

Nederlanders en Europeanen zijn iets positiever over Europa geworden sinds de zomer van 2009. Bijna de helft van de Nederlanders en vier op de tien Europeanen denken dat het de goede kant opgaat met de EU. Een ruime meerderheid (acht op de tien Nederlanders) is optimistisch over de toekomst van Europa. Nederlanders zijn optimistischer dan Europeanen gemiddeld (zes op de tien Europeanen zijn optimistisch).

De steun van Nederlanders voor het lidmaatschap van de EU is een van de hoogste in de hele Europese Unie. Drie kwart van de Nederlanders steunt dit lidmaatschap, tegenover de helft van alle EU27-burgers. Eenzelfde deel vindt ook dat Nederland voordeel heeft van dit lidmaatschap. Ook dit is hoger dan het Europese gemiddelde (bijna zes op de tien).

Bijna de helft van de Nederlanders vindt dat met de belangen van Nederland goed rekening gehouden wordt in de Europese Unie. Maar tegelijkertijd vinden vier op de tien Nederlanders dat dit niet zo is.

Europese economie

Nederlanders zijn nu positiever over de economische situatie in Europa dan in de zomer van 2009. Nederlanders zijn ook positiever dan de gemiddelde Europeaan. Vier op de tien Nederlanders noemen de economische situatie in Europa slecht, tegenover gemiddeld zes op de tien in de EU27-lidstaten.

Over het algemeen zijn Nederlanders positiever over de Europese economie dan gemiddeld in de EU27-lidstaten wanneer deze vergeleken wordt met de Amerikaanse, Japanse, Chinese, Russische en Braziliaanse economie.

Meer dan acht op de tien Nederlanders zijn vóór een Europese Monetaire Unie met één enkele munt, de euro. Het Europese gemiddelde ligt lager, namelijk zes op de tien. Ten aanzien van een verdere uitbreiding van het aantal lidstaten in de EU is men minder positief. Iets minder dan de helft van de Nederlanders en van de Europeanen vindt dit een goed idee.

Van de zaken die topprioriteit van de EU zouden moeten krijgen, staat economisch herstel zowel bij Nederlanders als bij de gemiddelde Europeaan op de eerste plaats. Het belangrijkste aspect dat van Nederlanders prioriteit moet krijgen in de EU om economisch herstel te garanderen, is het instellen van een sterker Europees toezichtstelsel voor financiële markten en financiële instellingen.

Kennis over de EU

Twee derde van de EU27-burgers en eenzelfde aandeel Nederlanders heeft niets gehoord, gezien of gelezen over het Zweedse voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2009. Ook over het Spaanse voorzitterschap per 1 januari 2010 hebben slechts twee op de tien Europeanen iets vernomen. Nederlanders zijn nog slechter geïnformeerd. Slechts een op de tien heeft hier iets over gezien, gehoord of gelezen.

Het percentage Nederlanders dat zegt te begrijpen hoe de EU in elkaar zit, is gedaald ten opzichte van de zomer van 2009 en van voorgaande metingen. Het percentage Nederlanders dat begrip heeft van de werking van de EU ligt nu ongeveer op het gemiddelde van de EU27-lidstaten.

De bekendheid van de Europese instellingen is vrijwel onveranderd ten opzichte van de zomer van 2009. Het bekendst is nog steeds het Europees Parlement. Ruim negen op de

tien Nederlanders zijn bekend met deze instelling. Het minst bekend is de Raad van de Europese Unie, ofwel de Raad van Ministers (bij zeven op de tien). Nederlanders zijn iets bekender met de Europese instellingen dan gemiddeld in Europa.

Met de kennis van Nederlanders over het aantal lidstaten waaruit de EU bestaat en het aantal landen dat de euro heeft ingevoerd, is het niet zo goed gesteld. Slechts vier op de tien Nederlanders weten dat de EU niet uit 25 lidstaten bestaat en eveneens vier op de tien weten dat de eurozone niet uit 12 lidstaten bestaat. Iets beter is het gesteld met de kennis over het lidmaatschap van IJsland. Bijna zes op de tien Nederlanders weten dat IJsland geen lid is. Ook weten ruim zes op de tien de goede uitslag van het Ierse referendum over het Verdrag van Lissabon. Het beste is het gesteld met de kennis van het lidmaatschap van Zwitserland. Ruim drie kwart weet dat Zwitserland geen lid is van de EU. Nederlanders zijn vaker goed op de hoogte dan gemiddeld in de Europese Unie.

Als het gaat om de onderwerpen gezondheidszorg, milieubescherming, het bestrijden van sociale ongelijkheid, het bestrijden van werkloosheid en het bestrijden van discriminatie loopt de EU veelal voor ten opzichte van de VS, vinden de meeste Nederlanders. Als het gaat om de onderwerpen ondernemerschap, technologische innovatie en wetenschappelijk onderzoek zijn de VS verder dan Europa is de mening van de Nederlanders.

Zaken waar Europese instellingen nadruk op moeten leggen om de EU te versterken, zijn volgens Nederlanders het bestrijden van criminaliteit, economische zaken, sociale zaken en gezondheidszorg, de strijd tegen klimaatverandering en milieuzaken. Vooral het bestrijden van criminaliteit en de strijd tegen klimaatverandering worden door Nederlanders als belangrijker gezien dan door de gemiddelde Europeaan. Die vindt immigratiezaken en energiezaken weer belangrijker.

Een meerderheid van de Nederlanders vindt dat besluitvorming op Europees niveau zich voornamelijk moet richten op het bestrijden van terrorisme, milieubescherming, defensie en buitenlandse zaken, immigratie en het bestrijden van discriminatie, steun aan gebieden die economische problemen hebben, wetenschappelijk en technisch onderzoek, bestrijden van inflatie, energie, economie en vervoer.

Nederlanders zijn slechts in minderheid voor besluitvorming op Europees niveau op het gebied van bestrijden van werkloosheid, het onderwijssysteem, belastingen, pensioenen, gezondheid en sociale zekerheid.

Globalisering

Over het algemeen zijn Nederlanders positiever over de effecten van globalisering dan de gemiddelde Europeaan:

- Zes op de tien Nederlanders verwachten positieve gevolgen voor het bedrijfsleven. Europeanen zijn minder positief. Slechts vier op de tien Europeanen verwachten positieve gevolgen voor het bedrijfsleven.
- Acht op de tien Nederlanders denken dat globalisering kansen biedt voor economische groei. Slechts zes op de tien Europeanen denken dit.
- Bijna de helft van de Nederlanders denkt dat globalisering sociale ongelijkheid vergroot. Een even groot deel denkt dat dit niet zo is. Zes op de tien Europeanen denken dat globalisering sociale ongelijkheid vergroot.
- Zes op de tien Nederlanders denken dat globalisering vrede in de wereld helpt bevorderen, tegenover de helft van de EU27-burgers.
- Zes op de tien Nederlanders denken dat globalisering de ontwikkeling van arme landen helpt.
- Twee derde van de Nederlanders en ook gemiddeld twee derde in Europa denkt dat globalisering mensen helpt om meer open te staan voor andere culturen.

Men ziet minder voordelen als het gaat om prijsinflatie: zes op de tien Nederlanders en zes op de tien EU27-burgers denken *niet* dat globalisering zal beschermen tegen prijsinflatie.

Ruim de helft van Nederlanders en van alle EU27-burgers ziet economische kracht als de belangrijkste bepaler van macht en invloed van natiestaten binnen de wereld. Op afstand volgt politieke invloed (een kwart van de EU27-burgers en bijna drie op de tien Nederlanders). Aan militaire kracht wordt relatief weinig belang gehecht (door een op de tien Europeanen en een op de zestien Nederlanders).

De EU valt het best te karakteriseren door ‘economische kracht’ vindt ruim de helft van zowel Nederlanders als EU27-burgers. Een derde van zowel Nederlanders als EU27-burgers vindt dat de EU vooral kan worden gekarakteriseerd door ‘politieke invloed’.

Als het gaat om de belangrijkste waarden met betrekking tot het trotseren van globale uitdagingen staan sociale gelijkheid en solidariteit voor Nederlanders op de eerste plaats, gevolgd door vooruitgang en innovatie. Dan volgen milieubescherming en vrije handel/vrije markt. Voor de gemiddelde Europeaan zijn deze waarden ook het belangrijkste, zij het in een iets andere volgorde.

Op welke manier moet de EU haar middelen inzetten om de stabiliteit in de wereld te bevorderen? Nederlanders vinden dat de EU moet kiezen voor mensenrechten en democratie, globale gezondheidsbevordering en het bestrijden van ziektes, armoedebestrijding, vredeshandhaving, onderwijs, terrorisme, klimaatverandering en het milieu. De gemiddelde Europeaan kiest vooral voor armoedebestrijding, vredeshandhaving, mensenrechten en democratie en klimaatverandering.

Economische crisis

Over de wereldeconomie zijn drie kwart van de Nederlanders en zeven op de tien EU27-burgers somber. De gemiddelde Europeaan is iets optimistischer dan in de zomer van 2009. Nederlanders zijn nog even somber.

Wel zien we dat zowel Nederlanders als Europeanen de situatie op de arbeidsmarkt zonniger inzien dan in de zomer van 2009. De helft van de Nederlanders en de gemiddelde Europeaan denkt dat de ergste gevolgen voor de werkgelegenheid achter de rug zijn. Een halfjaar geleden waren dat nog maar een derde van de Nederlanders en drie op de tien gemiddeld in de EU.

Een ruime meerderheid van de Nederlanders en de gemiddelde Europeaan vindt dat hervormingen ten bate van toekomstige generaties moeten worden doorgevoerd, ook als dit ten koste gaat van de huidige generatie. Eveneens een ruime meerderheid van de Nederlanders en het EU27-gemiddelde vindt dat er in het eigen land meer hervormingen nodig zijn om de toekomst met een gerust hart tegemoet te treden.

De Nederlanders hebben net als de gemiddelde Europeaan meer vertrouwen in de toestand van de Europese economie dan in de zomer van 2009. De helft van de Nederlanders is positief over de Europese economie. Vier op de tien zijn negatief. Nederlanders zijn positiever over de Europese economie dan de gemiddelde Europeaan. Drie op de tien vinden de huidige situatie goed en zes op de tien vinden deze slecht.

Welk instituut moet het initiatief nemen om de effecten van de crisis te bestrijden? Nederlanders noemen vooral de G20. Slechts twee op de tien EU27-burgers noemen de G20.

Twee derde van de Nederlanders denkt *niet* dat we met de gulden beter beschermd waren geweest tegen de crisis. De gemiddelde Europeaan in de eurozone is minder positief. Ongeveer de helft denkt dat de eigen economie met de 'oude' munt beter af zou zijn geweest. De andere helft denkt dat dit niet het geval zou zijn geweest. De helft van de Nederlanders denkt dat de euro de effecten van de crisis heeft verzacht. Iets meer dan vier op de tien denken dat dit niet zo is. Europeanen denken iets minder vaak (vier op de tien) dat de euro de effecten van de crisis heeft verzacht.

Als het gaat om maatregelen die de EU zou moeten nemen om de crisis effectief te bestrijden, zijn Nederlanders het vooral eens met de volgende suggesties:

- een sterkere coördinatie tussen de lidstaten met betrekking tot het financiële en economische beleid;
- meer supervisie van de belangrijkste financiële groepen;
- een belangrijkere rol voor de EU in het reguleren van de financiële dienstverlening.

Welke maatregelen moet de EU nemen om de prestaties van de Europese economie te verbeteren? Een meerderheid is voor de volgende maatregelen:

- verbeteren van onderwijs en professionele training;

- investeringen in onderzoek en innovatie.

Welke hervormingsmaatregelen voor het eigen financiële systeem zou de EU moeten doorvoeren als men er slechts één mag kiezen? Bijna de helft van de Nederlanders kiest voor een sterker Europees systeem van supervisie van financiële markten en instituties. Een kwart prefereert het verantwoordelijk stellen van financiële managers (inclusief het afhankelijk stellen van bonussen), ruim twee op de tien vinden het de beste oplossing om voordelen, kosten en risico's op financiële markten transparant te maken.

Bijlagen

Bijlage 1 Technische specificatie

STANDARD EUROBAROMETER 72

TECHNICAL SPECIFICATIONS

Between the 23rd of October and the 18th of November 2009, TNS Opinion & Social, a consortium created between TNS plc and TNS opinion, carried out wave 72.4 of the EUROBAROMETER, on request of the EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Communication, "Research and Political Analysis".

The EUROBAROMETER 72.4 is the "STANDARD EUROBAROMETER 72" and covers the population of the respective nationalities of the European Union Member States, resident in each of the Member States and aged 15 years and over. The STANDARD EUROBAROMETER 72 has also been conducted in the three candidate countries (Croatia, Turkey and the Former Yugoslav Republic of Macedonia) and in the Turkish Cypriot Community. In these countries, the survey covers the national population of citizens and the population of citizens of all the European Union Member States that are residents in these countries and have a sufficient command of the national languages to answer the questionnaire. The basic sample design applied in all states is a multi-stage, random (probability) one. In each country, a number of sampling points was drawn with probability proportional to population size (for a total coverage of the country) and to population density.

In order to do so, the sampling points were drawn systematically from each of the "administrative regional units", after stratification by individual unit and type of area. They thus represent the whole territory of the countries surveyed according to the EUROSTAT NUTS II (or equivalent) and according to the distribution of the resident population of the respective nationalities in terms of metropolitan, urban and rural areas. In each of the selected sampling points, a starting address was drawn, at random. Further addresses (every Nth address) were selected by standard "random route" procedures, from the initial address. In each household, the respondent was drawn, at random (following the "closest birthday rule"). All interviews were conducted face-to-face in people's homes and in the appropriate national language. As far as the data capture is concerned, CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) was used in those countries where this technique was available.

ABBREVIATIONS	COUNTRIES	INSTITUTES	N° INTERVIEWS	FIELDWORK DATES		POPULATION 15+
BE	Belgium	TNS Dimarso	1.006	30/10/2009	17/11/2009	8.866.411
BG	Bulgaria	TNS BBSS	1.008	29/10/2009	09/11/2009	6.584.957
CZ	Czech Rep.	TNS Aisa	1.056	30/10/2009	13/11/2009	8.987.535
DK	Denmark	TNS Gallup DK	1.006	24/10/2009	17/11/2009	4.503.365
DE	Germany	TNS Infratest	1.514	30/10/2009	15/11/2009	64.545.601
EE	Estonia	Emor	1.002	23/10/2009	16/11/2009	916.000
IE	Ireland	TNS MRBI	1.011	30/10/2009	15/11/2009	3.375.399
EL	Greece	TNS ICAP	1.000	28/10/2009	15/11/2009	8.693.566
ES	Spain	TNS Demoscopia	1.020	30/10/2009	17/11/2009	39.059.211
FR	France	TNS Sofres	1.005	28/10/2009	16/11/2009	47.620.942
IT	Italy	TNS Infratest	1.036	30/10/2009	14/11/2009	51.252.247
CY	Rep. of Cyprus	Synovate	506	26/10/2009	15/11/2009	651.400
LV	Latvia	TNS Latvia	1.006	30/10/2009	16/11/2009	1.448.719
LT	Lithuania	TNS Gallup Lithuania	1.023	27/10/2009	11/11/2009	2.849.359
LU	Luxembourg	TNS ILReS	502	27/10/2009	15/11/2009	404.907
HU	Hungary	TNS Hungary	1.023	29/10/2009	15/11/2009	8.320.614
MT	Malta	MISCO	500	28/10/2009	14/11/2009	335.476
NL	Netherlands	TNS NIPO	1.004	29/10/2009	18/11/2009	13.017.690
AT	Austria	Österreichisches Gallup-Institut	1.030	27/10/2009	13/11/2009	6.973.277
PL	Poland	TNS OBOP	1.000	30/10/2009	15/11/2009	32.306.436
PT	Portugal	TNS EUROTESTE	1.025	29/10/2009	15/11/2009	8.080.915
RO	Romania	TNS CSOP	1.021	30/10/2009	11/11/2009	18.246.731
SI	Slovenia	RM PLUS	1.015	24/10/2009	15/11/2009	1.748.308
SK	Slovakia	TNS AISA SK	1.040	30/10/2009	15/11/2009	4.549.954
FI	Finland	TNS Gallup Oy	1.018	29/10/2009	18/11/2009	4.412.321
SE	Sweden	TNS GALLUP	1.032	26/10/2009	15/11/2009	7.723.931
UK	United Kingdom	TNS UK	1.322	30/10/2009	17/11/2009	51.081.866
TOTAL EU27			26.731	23/10/2009	18/11/2009	406.557.138
CY(tcc)	Turkish Cypriot Community	Kadem	500	02/11/2009	14/11/2009	143.226
HR	Croatia	Puls	1.000	27/10/2009	12/11/2009	3.749.400
TR	Turkey	TNS PIAR	1.002	27/10/2009	15/11/2009	52.728.513
MK	Former Yugoslav Rep. of Macedonia	TNS Brima	1.005	27/10/2009	02/11/2009	1.678.404
TOTAL			30.238	23/10/2009	18/11/2009	464.856.681

For each country a comparison between the sample and the universe was carried out. The Universe description was derived from Eurostat population data or from national statistics offices. For all countries surveyed, a national weighting procedure, using marginal and intercellular weighting, was carried out based on this Universe description. In all countries, gender, age, region and size of locality were introduced in the iteration procedure. For international weighting (i.e. EU averages), TNS Opinion & Social applies the official population figures as provided by EUROSTAT or national statistic offices. The total population figures for input in this post-weighting procedure are listed above.

Readers are reminded that survey results are estimations, the accuracy of which, everything being equal, rests upon the sample size and upon the observed percentage. With samples of about 1,000 interviews, the real percentages vary within the following confidence limits:

Observed percentages	10% or 90%	20% or 80%	30% or 70%	40% or 60%	50%
Confidence limits	± 1.9 points	± 2.5 points	± 2.7 points	± 3.0 points	± 3.1 points

Bijlage 2 Vragenlijst

A	uw studienummer
	(101-105)
	<input type="text"/>
	EB72.3 A
B	landcode
	(106-107)
	<input type="text"/>
	EB72.3 B
C	ons studienummer
	(108-110)
	<input type="text"/>
	EB72.3 C
D	interview nummer
	(111-116)
	<input type="text"/>
	EB72.3 D
E	Split ballot
	(117)
	A <input type="text"/>

B

2

EB72.1 E

Item 28 alleen in Turkije

Item 29 alleen in Kroatië

Item 30 alleen in Cyprus (Noord)

ITEM 30 ALLEEN IN VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE REPUBLIEK MACEDONIË

Q1	Wat is uw nationaliteit? Noemt u alstublieft het land, of de landen, waarvan u de nationaliteit bezit.
----	--

(ENQ.: MEER ANTWOORDEN MOGELIJK)

België
Denemarken
Duitsland
Griekenland
Spanje
Frankrijk
Ierland
Italië
Luxemburg
Nederland
Portugal
Engeland (Groot-Brittannië, Noord-Ierland)

(138-170)

1,
2,
3,
4,
5,
6,
7,
8,
9,
10,
11,
12,

Oostenrijk	13,
Zweden	14,
Finland	15,
Cyprus (Zuid)	16,
Tsjechië	17,
Estland	18,
Hongarije	19,
Letland	20,
Litouwen	21,
Malta	22,
Polen	23,
Slowakije	24,
Slovenië	25,
Bulgarije	26,
Roemenië	27,
Andere landen	32,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	33,

EB72.3 Q1

INDIEN ALLEEN 'EEN ANDER LAND' OF 'WEET NIET' BIJ Q1 STOP INTERVIEW

BELANGRIJKSTE TRENDVRAGEN

QA1	Bent u over het geheel genomen zeer tevreden, tamelijk tevreden, niet zo tevreden of helemaal niet tevreden met het leven dat u leidt? Zou u zeggen dat u:
-----	--

(ENQ.: LEES OP)
----

(191)

zeer tevreden bent	1
tamelijk tevreden bent	2
niet zo tevreden bent	3
helemaal niet tevreden bent	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.3 QA1

NIET VRAGEN QA2a IN CY(tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR Qa2b

QA2a   Hoe beoordeelt u de huidige stand van zaken op elk van de volgende gebieden?

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Zeer goed	Tamelijk goed	Tamelijk slecht	Zeer slecht	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(192)	1	De economische situatie in Nederland	1	2	3	4	5
(193)	2	De Europese economie	1	2	3	4	5
(194)	3	De economische situatie in de wereld	1	2	3	4	5
(195)	4	De situatie wat uw eigen werk betreft	1	2	3	4	5

(196)	5	De financiële situatie in uw eigen huishouden	1	2	3	4	5
(197)	6	De werkgelegenheid in Nederland	1	2	3	4	5
(198)	7	De milieuontwikkeling in Nederland	1	2	3	4	5

EB71.3 QA2a

STEL QA3a NIET IN CY (tcc) - CY (tcc) GAAT NAAR QA3b

QA3a	Kunt u voor elke van de volgende gebieden aangeven of de stand van zaken in Nederland beter of minder goed is dan het gemiddelde van de landen van de Europese Unie?
------	--

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: ROTEER)	Veel beter	Iets beter	Iets minder goed	Zeker minder goed	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	----------------	------------	------------	------------------	-------------------	-------------------------------------

(206)	1	De Nederlandse economie	1	2	3	4	5
(207)	2	De werkgelegenheid in Nederland	1	2	3	4	5

(208)	3	De kosten van levensonderhoud in Nederland	1	2	3	4	5
(209)	4	De energieprijzen in Nederland	1	2	3	4	5
(210)	5	De kwaliteit van het leven in Nederland	1	2	3	4	5
(211)	6	De milieuontwikkeling in Nederland	1	2	3	4	5

EB70.1 QA7a TREND MODIFIED

STEL QA4a NIET IN CY (tcc) - CY (tcc) GAAN NAAR QA4b

QA4a	Wat zijn uw verwachtingen voor de komende 12 maanden: zullen de komende 12 maanden beter, slechter of hetzelfde zijn als het gaat om ...
------	--

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Beter	Slechter	Hetzelfde	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(218)	1	Uw leven in het algemeen?	1	2	3	4
-------	---	---------------------------	---	---	---	---

(219)	2	De economische situatie in Nederland?	1	2	3	4
(220)	3	De financiële situatie in uw eigen huishouden?	1	2	3	4
(221)	4	De werkgelegenheid in Nederland?	1	2	3	4
(222)	5	De situatie wat uw eigen werk betreft?	1	2	3	4
(223)	6	De economische situatie in de Europese Unie	1	2	3	4
(224)	7	De economische situatie in de wereld	1	2	3	4
(225)	8	De milieuontwikkeling in Nederland	1	2	3	4

EB71.3 QA3a (ITEM 1-7) + EB70.1 QA6a (ITEM 8) TREND MODIFIED

NIET VRAGEN QA5a EN QA6a IN CY(tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QA5b

QA5a	Wat zijn volgens u momenteel de twee belangrijkste zaken die in Nederland spelen?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

	(234-250)
Criminaliteit	1,
Economische situatie	2,
Stijgende prijzen/inflatie	3,
Belastingen	4,
Werkloosheid	5,
Terrorisme	6,
Defensie/buitenlandse zaken	7,
Huisvesting	8,

Immigratie	9,
Gezondheidszorg	10,
Onderwijs	11,
Pensioenen	12,
Het milieu	13,
Energie en energievoorziening	14,
Anders (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
Geen (SPONTAAN) (N)	16,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,

EB71.3 QA4a TREND MODIFIED

QA6a	Wat zijn voor u persoonlijk de twee belangrijkste zaken waar u op dit moment mee te maken hebt?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

(251-267)

Criminaliteit	1,
Economische situatie	2,
Stijgende prijzen/inflatie	3,
Belastingen	4,
Werkloosheid	5,
Terrorisme	6,
Defensie/buitenlandse zaken	7,
Huisvesting	8,
Immigratie	9,
Gezondheidszorg	10,
Onderwijs	11,

Pensioenen	12,
Het milieu	13,
Energie en energievoorziening	14,
iets anders (INT.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
Geen (SPONTAAN) (N)	16,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,

EB71.3 QA5a TREND MODIFIED

STEL QA7a EN QA8a ALLEEN IN EU27 - FYROM, TR EN HR GAAN NAAR QA7b - CY(tcc) GAAT NAAR QA7c

QA7a	In het algemeen gesproken: vindt u het een goede of een slechte zaak of noch het één noch het ander dat Nederland lid is van de Europese Unie?
------	--

(ENQ.: LEES OP)

	(302)
Goede zaak	1
Slechte zaak	2
Noch goed, noch slecht	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

EB71.3 QA6a

QA8a	Heeft Nederland, alles welbeschouwd, naar uw idee wel of geen voordeel bij zijn lidmaatschap van de Europese Unie?
------	--

	(303)
Wel voordeel	1
Geen voordeel	2

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

3

EB71.3 QA7a

NIET VRAGEN QA9a IN CY(tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QA9b

QA9a	Zou u zeggen dat het over het algemeen de goede kant of de verkeerde kant opgaat, in ...
------	--

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Het gaat de goede kant op	Het gaat de verkeerde kant op	Geen van beide	Weet niet
--	-----------------	---------------------------------	-------------------------------------	----------------	-----------

(308)	1	Nederland	1	2	3	4
(309)	2	De Europese Unie	1	2	3	4
(310)	3	De Verenigde Staten	1	2	3	4

EB71.3 QA8a (ITEMS 1-2) + EB71.1 QA8a (ITEM 3)

IEDEREEN

QA10	Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft.
------	--

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Eerder wel vertrouwen	Eerder geen vertrouwen	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	--------------------------	---------------------------	---

(314)	1	De geschreven pers	1	2	3
(315)	2	De radio	1	2	3
(316)	3	De televisie	1	2	3
(317)	4	Internet	1	2	3
(318)	5	Het leger	1	2	3
(319)	6	Justitie, het Nederlandse rechtssysteem	1	2	3
(320)	7	Politieke partijen	1	2	3
(321)	8	De Nederlandse regering	1	2	3
(322)	9	Het Nederlands Parlement, de Tweede Kamer	1	2	3
(323)	10	De Europese Unie	1	2	3
(324)	11	De Verenigde Naties	1	2	3
(325)	12	Regionale of lokale overheidsinstellingen	1	2	3
(326)	13	De NAVO	1	2	3

EB71.3 QA9 (items 6-11) + EB69.2 QA12 (items 1-5) + EB70.1 QA12 (item 12-13)

QA11	Welk beeld roept de Europese Unie in het algemeen bij u op: een zeer positief beeld, een tamelijk positief beeld, een neutraal beeld, een tamelijk negatief beeld, of een zeer negatief beeld?
------	--

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(327)
Zeer positief	1
Tamelijk positief	2
Neutraal	3
Tamelijk negatief	4
Zeer negatief	5
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6

EB71.3 QA10

QA12	Wat betekent de Europese Unie voor u persoonlijk?
------	---

(TOON SCHERM - LEES OP - MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK - ROTEER VAN BOVEN NAAR BENEDEN EN VAN BENEDEN NAAR BOVEN)

	(328-343)
Vrede	1,
Economische welvaart	2,
Democratie	3,
Sociale zekerheid	4,
De vrijheid om overal in de Europese Unie te kunnen reizen, studeren en werken	5,
Culturele diversiteit	6,
Een sterkere invloed in de wereld	7,

De Euro	8,
Werkloosheid	9,
Bureaucratie	10,
Weggegooid geld	11,
Het verlies van onze culturele identiteit	12,
Meer criminaliteit	13,
Niet genoeg controles aan de grenzen met landen buiten de Europese Unie	14,
iets anders (INT.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,

EB71.3 QA11

QA13	Heeft u wel eens iets gehoord over.....?
------	--

	(ENQ.: LEES OP)	JA	NEE	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(344)	1	Het Europees Parlement	1	2	3
(345)	2	De Europese Commissie	1	2	3
(346)	3	De Raad van de Europese Unie (Raad van Ministers)	1	2	3
(347)	4	De Europese Centrale Bank	1	2	3

EB71.3 QA13 (item 1, 2, 4) + EB70.1 QA16 (item 3)

QA14	Kunt u mij voor elk van de volgende Europese instellingen zeggen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft?
------	--

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	EERDER WEL VERTROUWEN	EERDER GEEN VERTROUWEN	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(348)	1	Het Europees Parlement	1	2	3
(349)	2	De Europese Commissie	1	2	3
(350)	3	De Raad van de Europese Unie (Raad van Ministers)	1	2	3
(351)	4	De Europese Centrale Bank	1	2	3

EB71.3 QA14 (item 1, 2, 4) + EB70.1 QA18 (item 3)

QA15	Hoe denkt u over elk van de volgende voorstellen. Wilt u mij voor elk voorstel zeggen of u er vóór of tegen bent.
------	---

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: ROTEER)	VOOR	TEGEN	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	----------------	------	-------	-------------------------------------

(352)	1	Een Europese Monetaire Unie met één munteenheid, de euro	1	2	3
(353)	2	Verdergaande uitbreiding van de Europese Unie teneinde andere landen in de toekomst deel te laten nemen.	1	2	3
(354)	3	Het feit dat de ene groep landen sneller aan het bouwen is aan Europa dan dat andere landen doen	1	2	3

EB71.3 QA15

QA16	Europese eenwording heeft zich de afgelopen jaren op verschillende zaken geconcentreerd. Op welke zaken zouden de Europese instellingen de komende jaren de nadruk moeten leggen om de Europese Unie in de toekomst te versterken?
------	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 3 ANTWOORDEN)
--

De interne markt	(355-372)
Cultuurbeleid	1,
Europees buitenlands beleid	2,
Europees defensie beleid	3,
	4,

Immigratie zaken	5,
Europees onderwijs beleid	6,
Milieu zaken	7,
Energie zaken	8,
Solidariteit met armere gebieden	9,
Wetenschappelijk onderzoek	10,
Sociale zaken en de gezondheidszorg	11,
Bestrijden van criminaliteit	12,
De strijd tegen klimaatverandering	13,
Economische zaken	14,
Infrastructuur op het gebied van vervoer en energie	15,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	18,

EB71.3 QA18 TREND MODIFIED

QA17	Kunt u van elk van de volgende stellingen over de Europese Unie zeggen of u denkt dat het juist of onjuist is?
------	--

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: ROTEER)	Juist	Onjuist	Weet niet
(373)	1 De Europese Unie bestaat momenteel uit 25 lidstaten.	1	2	3
(374)	2 De Ieren stemden 'ja' op het tweede referendum over het Verdrag van Lissabon op 2 oktober 2009	1	2	3

(375)	3	De euro-zone bestaat tegenwoordig uit 12 lidstaten	1	2	3
(376)	4	(ALLEEN SPLIT A) Zwitserland is lid van de Europese Unie	1	2	3
(377)	5	(ALLEEN SPLIT B) IJsland is lid van de Europese Unie	1	2	3

EB70.1 QA24 TREND MODIFIED

NIET VRAGEN QA18a TOT QA19a IN CY(tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QA19b

QA18a	De wijze waarop de democratie in NEDERLAND functioneert, bent u daarover al met al zeer tevreden, tamelijk tevreden, niet zo tevreden of helemaal niet tevreden
QA18b	En de wijze waarop de democratie in DE EUROPESE UNIE functioneert, bent u daarover al met al zeer tevreden, tamelijk tevreden, niet zo tevreden of helemaal niet tevreden?

(INT. TOON SCHERM MET SCHAAL)

	(378)	(379)
(ENQ.: LEES OP)	QA18a	QA18b
	In Nederland	In de Europese Unie
ZEER TEVREDEN	1	1
TAMELIJK TEVREDEN	2	2
NIET ZO TEVREDEN	3	3
HELEMAAL NIET TEVREDEN	4	4
Weet niet	5	5

EB68.1 QA11a & b

ITEM 2 ALLEEN VRAGEN IN EU27

QA19a Wilt u mij voor elke uitspraak zeggen of u het eerder eens of oneens bent?

	(ENQ.: LEES OP)	Eerder eens	Eerder oneens	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(380)	1	Ik begrijp hoe de Europese Unie in elkaar zit.	1	2	3
	2	Met de belangen van Nederland wordt goed rekening gehouden in de Europese Unie	1	2	3
(381)					

EB71.3 QA12a TREND MODIFIED

IEDEREEN

QA20 Kunt u mij vertellen of u het eens of oneens bent met de volgende stellingen aangaande de opbouw van Europa?

(ENQ.: TOON SCHERM MET SCHAAL- SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(ENQ.: LEES OP)	Helemaal mee eens	Eerder eens	Eerder oneens	Helemaal mee oneens	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	----------------------	-------------	---------------	------------------------	---

(383)	1	De EU is te snel gegroeid	1	2	3	4	5
	2	Dat wat de burgers van de verschillende landen met elkaar verenigt is belangrijker dan datgene wat ze van elkaar scheidt	1	2	3	4	5
(384)							
	3	Momenteel heeft de EU een tekort aan ideeën en projecten	1	2	3	4	5
(385)							
	4	De EU speelt een onmisbare rol bij mondiale problemen (klimaatverandering, terrorisme, etc.)	1	2	3	4	5
(386)							

EB70.1 QD16

TREND VOORZITTERSCHAP VRAGEN

STEL QA21 TOT QA25 ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QB1a
--

QA21	In de Europese Unie vervult elke lidstaat op z'n beurt gedurende zes maanden het voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie. Op dit moment is Zweden aan de beurt. Heeft u onlangs nog iets gelezen in de krant of gehoord of gezien op de radio, op de televisie of op het internet over het voorzitterschap van Zweden?
------	---

(387)

Ja	1
Nee	2
Weet niet	3

EB71.3 QA19 TREND MODIFIED

AAN IEDEREEN IN DE EU27

QA23	Vanaf 1 januari 2010 is het de beurt aan Spanje. Heeft u onlangs nog iets gelezen in de krant of gehoord of gezien op de radio, op de televisie of op het internet over het voorzitterschap van Spanje?
------	---

(389)

Ja	1
Nee	2
Weet niet	3

EB71.3 QA21 TREND MODIFIED

AAN IEDEREEN IN EU27

QA25	Zou u zeggen dat u heel erg optimistisch, tamelijk optimistisch, tamelijk pessimistisch of heel erg pessimistisch bent over de toekomst van de Europese Unie...?
------	--

(ENQ.: ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(391)
Heel erg optimistisch	1
Tamelijk optimistisch	2
Tamelijk pessimistisch	3
Heel erg pessimistisch	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.3 QF1

DE EU, DE WERELD, DE GLOBALISERING

IEDEREEN

QB1a	Welke van de volgende zijn volgens u het belangrijkste bij het bepalen van de algemene macht en invloed van een land of groep landen in de wereld? In de eerste plaats?
------	---

QB1b	In de tweede plaats
------	---------------------

(LAAT SCHERM ZIEN - EEN ANTWOORD PER KOLOM)

	(412)	(413)
[LEES VOOR - ROTEER VAN ONDER NAAR BOVEN/ BOVEN NAAR ONDER]	QB1a	QB1b

	IN DE EERSTE PLAATS	IN DE TWEEDE PLAATS
De economische macht	1	1
De politieke invloed	2	2
De militaire macht	3	3
De culturele invloed	4	4
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5	5
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6	6
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7	7

EB71.3 QB1a, b

QB2a	En welke van de volgende kenmerken de Europese Unie het best? In de eerste plaats?
------	--

QB2b	In de tweede plaats
------	---------------------

(LAAT SCHERM ZIEN - EEN ANTWOORD PER KOLOM)

	(414)	(415)
[LEES VOOR - ROTEER VAN ONDER NAAR BOVEN/ BOVEN NAAR ONDER]	QB2a	QB2b
	IN DE EERSTE PLAATS	IN DE TWEEDE PLAATS
De economische macht	1	1
De politieke invloed	2	2
De militaire macht	3	3

De culturele invloed	4	4
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5	5
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6	6
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7	7

EB71.3 QB2a, b

QB3	Kunt u voor elk van de volgende stellingen aangeven of u het er helemaal mee eens, eerder mee eens, eerder mee oneens of helemaal mee oneens bent?
-----	--

(ENQ.: TOON SCHERM MET SCHAAL- SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(ENQ.: ROTEER)	Helemaal mee eens	Eerder mee eens	Eerder mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet
(416)	1 Globalisering biedt kansen voor economische groei	1	2	3	4	5
(417)	2 Globalisering vergroot sociale verschillen	1	2	3	4	5
(418)	3 Globalisering maakt gelijke regels op wereldwijd niveau noodzakelijk ("wereldwijd bestuur")	1	2	3	4	5

(419)	4	De Europese Unie en de Verenigde Staten hebben dezelfde belangen wanneer het om globalisering gaat	1	2	3	4	5
(420)	5	Globalisering beschermt ons tegen prijsstijgingen	1	2	3	4	5
(421)	6	Globalisering draagt bij aan vrede in de wereld	1	2	3	4	5
(422)	7	Globalisering vormt een bedreiging voor de Nederlandse cultuur	1	2	3	4	5
(424)	9	Globalisering is alleen winstgevend voor grote bedrijven, niet voor burgers	1	2	3	4	5
(425)	10	Globalisering houdt in dat er meer buitenlandse investeringen in Nederland worden gedaan	1	2	3	4	5
(427)	12	Globalisering draagt bij aan de ontwikkeling van armere landen	1	2	3	4	5
(428)	13	Globalisering maakt het mogelijk dat mensen zich meer open stellen voor andere culturen	1	2	3	4	5

(429)	14	De Europese Unie heeft voldoende macht en hulpmiddelen om zijn economische belangen in de wereldeconomie te verdedigen	1	2	3	4	5
	15	(ALLEEN SPLIT A) De Europese Unie helpt de Europese burgers te beschermen tegen de negatieve effecten van globalisatie	1	2	3	4	5
(430)							
(431)	16	(ALLEEN SPLIT B) De Europese Unie stelt Europese burgers in staat om beter te profiteren van de positieve effecten van globalisatie	1	2	3	4	5

EB71.3 QB3 (item 1-3) EB69.2 QA47a&b (item 4-13)

STEL QB4a NIET IN CY (tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QB4b

QB4a	Welk van de volgende twee beweringen benadert het dichtst uw mening over globalisering?
------	---

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

Globalisering betekent een goede kans voor Nederlandse bedrijven dankzij het opengaan van markten

(432)

1

Globalisering betekent een bedreiging voor de werkgelegenheid en bedrijven in Nederland
Weet niet

2
3

EB71.3 QB4a

IEDEREEN

QB5	Zou u zeggen dat de Europese Economie het beter doet, slechter doet, of even goed doet als de economie in...
-----	--

(TOON SCHERM)

	(ENQ.: LEES OP)	Beter doet	Slechter doet	Even goed doet	Weet niet
--	-----------------	------------	---------------	----------------	-----------

(434)	1	De Verenigde Staten	1	2	3	4
(435)	2	Japan	1	2	3	4
(436)	3	China	1	2	3	4
(437)	4	India	1	2	3	4
(438)	5	Rusland	1	2	3	4
(439)	6	Brazilië	1	2	3	4

EB71.3 QB7

QB6	Welke van de volgende zaken zou onze maatschappij moeten benadrukken om het hoofd te bieden aan grote wereldwijde uitdagingen?
-----	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

(440-448)

Milieubescherming	1,
Sociale gelijkheid en solidariteit	2,
Vrije handel / markteconomie	3,
Culturele diversiteit en open staan voor anderen	4,
Vooruitgang en vernieuwing	5,
Tradities	6,
Anders (indien SPONTAAN genoemd)	7,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	9,

EB71.3 QC3

3) DE FINANCIËLE EN ECONOMISCHE CRISIS

QC1	Sommige analisten zeggen dat de impact van de economische crisis op de arbeidsmarkt zijn hoogtepunt al heeft bereikt en dat de dingen langzamerhand zullen verbeteren; anderen daarentegen zeggen dat het ergste nog moet komen. Welke van de twee meningen benadert het meest die van u?
-----	---

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

(469)

De impact van de crisis heeft zijn hoogtepunt al bereikt	1
Het ergste moet nog komen	2
WN	3

EB71.2 QB3

QC2	Welke van de volgende uitspraken geeft het best uw huishoudelijke situatie weer?
-----	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(470)
Uw huidige situatie laat het niet toe om toekomstplannen te maken. U leeft van dag naar dag	1
U weet wat u de komende zes maanden gaat doen	2
U heeft een langetermijnvisie van wat uw huishouden gedurende de komende 1 à 2 jaar zal zijn	3
Anders (SPONTAAN)	4
Weet niet	5

EB71.3 QJ6

QC3	Welke van de volgende zijn volgens u het best in staat om effectief actie te ondernemen tegen de gevolgen van de financiële en economische crisis?
-----	--

(ENQ.:TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(471)
De Nederlandse overheid	1
De Europese Unie	2
De Verenigde Staten	3
De G20 (de 20 rijkste landen in de wereld)	4
Het Internationaal Monetair Fonds (IMF)	5
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8

EB71.3 QB8

STEL QC4a IN DE EU27-LANDEN DIE ZICH IN DE EURO-ZONE BEVINDEN - ANDEREN GAAN NAAR QC4b

QC4a	Kunt u aangeven of u het helemaal mee eens, eerder eens, eerder oneens, of helemaal mee oneens bent met de volgende stelling: Nederland zou, ten aanzien van de huidige financiële en economische crisis, beter beschermd zijn geweest als we de gulden hadden gehouden
------	---

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(472)
Helemaal mee eens	1
Eerder eens	2
Eerder oneens	3
Helemaal mee oneens	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.1 QD6a

STEL QC5 TOT QC8 ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QC9

QC5	Kunt u aangeven of u het helemaal mee eens, eerder eens, eerder oneens, of helemaal mee oneens bent met de volgende stelling: Over het algemeen heeft de euro de negatieve effecten van de huidige financiële en economische crisis verzacht
-----	--

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)
---

	(474)
Helemaal mee eens	1
Eerder eens	2
Eerder oneens	3
Helemaal mee oneens	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.1 QD8

QC6	Bepaalde maatregelen die bedoeld zijn om de huidige economische en financiële crisis te bestrijden worden momenteel binnen de Europese instellingen besproken. Kunt u voor elk van deze maatregelen aangeven of u denkt dat dit doeltreffend of niet doeltreffend zou werken in het bestrijden van de crisis?
-----	---

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Ze er doeltreffend	Redelij k doeltreffend	Niet echt doeltreffend	Helemaal niet doeltreffend	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(475)	1	Een belangrijkere rol voor de Europese Unie op internationaal niveau in de regelgeving van financiële diensten	1	2	3	4	5
(476)	2	Toezicht en supervisie door de Europese Unie op de activiteiten van de belangrijkste internationale financiële groepen	1	2	3	4	5
(477)	3	Een sterkere coördinatie van het economisch en financieel beleid tussen alle EU-lidstaten	1	2	3	4	5
(478)	4	Supervisie door de Europese Unie wanneer overheidsgeld gebruikt wordt om een financiële instelling te redden	1	2	3	4	5

EB71.1 QD9

QC7	Aan welke van de volgende voorstellen zou u prioriteit geven voor het verbeteren van de prestaties van de Europese economie?
-----	--

(LEES OP - MAXIMAAL 3 ANTWOORDEN MOGELIJK)

(ALLEEN SPLIT A) Vergroot het aantal werkuren

(479-489)

1,

(ALLEEN SPLIT B) Vergroot het wettelijk toegestane aantal werkuren	2,
Verbeter het onderwijs en beroepstrainingen	3,
Investeer in onderzoek en innovatie	4,
(ALLEEN SPLIT A) Vergemakkelijk de toegang van bedrijven tot krediet	5,
Vergemakkelijk de oprichting van bedrijven	6,
Gebruik energie efficiënter	7,
Investeer in de infrastructuur van het transport (snelwegen, spoorwegen, etc.)	8,
(ALLEEN SPLIT A) Investeer in de ontwikkeling van milieuvriendelijke producten of diensten	9,
Iets anders (indien SPONTAAN genoemd)	10,
Weet niet	11,

EB66.1 QA46 TREND MODIFIED

QC8	Aan welke van de volgende voorstellen zou de Europese Unie prioriteit moeten geven om mensen te helpen om de effecten van de financiële en economische crisis te boven te komen?
-----	--

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN)

	(490-501)
Investering in opleiding\scholing\onderzoek	1,
Investering in infrastructuur	2,
Maatregelen gericht op energie en het milieu	3,
Steun voor grote bedrijven \ industrie (N)	4,
Ondersteuning van het MKB \ kleine bedrijven	5,
Garanties mbt gezondheidszorg	6,
Steun voor gepensioneerden	7,

Ondersteuning van werklozen	8,
Steun voor de armsten (N)	9,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	10,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	11,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	12,

EB71.3 QB10

STEL QC9 IN EU27+FM, HR,. TR - CY(tcc) GAAT NAAR QD

QC9	Kunt u mij voor ieder van de volgende stellingen vertellen of u het hier helemaal mee eens, eerder mee eens, eerder mee oneens of helemaal mee oneens bent.
-----	---

(ENQ.: TOON SCHERM MET SCHAAL- SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

		Helemaal mee eens	Eerder mee eens	Eerder mee oneens	Helemaal mee oneens	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(502)

1	(ALLEEN SPLIT A) Door de financiële en economische crisis is het makkelijker om hervormingen door te voeren	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---	---

(503)	2	(ALLEEN SPLIT B) Door de financiële en economische crisis is het moeilijker om hervormingen door te voeren	1	2	3	4	5
(504)	3	Hervormingen die gunstig zijn voor toekomstige generaties moeten worden nagestreefd, zelfs als dat een aantal offers voor de huidige generatie inhoudt	1	2	3	4	5
(505)	4	(ALLEEN SPLIT A) Nederland heeft meer hervormingen nodig om de toekomst aan te kunnen	1	2	3	4	5
(506)	5	(ALLEEN SPLIT B) De hervormingen die tot nu toe in Nederland zijn doorgevoerd, zijn voldoende om de toekomst aan te kunnen	1	2	3	4	5

NEW

STEL QC10 IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QD
--

QC10	Uit de volgende lijst maatregelen, welke acties zouden met prioriteit moeten worden genomen als het gaat om de hervorming van het financiële systeem in de Europese Unie?
------	---

(INT. TOON SCHERM – LEES VOOR – SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(507)
Transparantie van voordelen, kosten en risico's op financiële markten	1
Verantwoording van financieel managers, waaronder bonussen	2
Overheidsgarantie voor deposito's gedaan door individuen	3
Sterker Europees toezichtstelsysteem voor financiële markten en financiële instellingen	4
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7

NEW

4) WAARDEN

IEDEREEN

QD1	Zou u voor ieder van de volgende zaken kunnen zeggen of het bij u een zeer positief, redelijk positief, redelijk negatief of zeer negatief beeld oproept?
-----	---

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: ROTEER)	Zeer positief	Redelijk positief	Redelijk negatief	Zeer negatief	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	----------------	------------------	----------------------	-------------------	---------------	---

(528)	1	Onderneming	1	2	3	4	5
(529)	2	Verzorgingsstaat	1	2	3	4	5
(530)	3	Concurrentievermogen	1	2	3	4	5
(531)	4	Vrije handel	1	2	3	4	5
(532)	5	Protectionisme	1	2	3	4	5
(533)	6	Globalisering	1	2	3	4	5
(534)	7	Liberalisatie	1	2	3	4	5
(535)	8	Vakbond	1	2	3	4	5
(536)	9	Hervormingen	1	2	3	4	5
(537)	10	De overheid	1	2	3	4	5
(538)	11	Flexibiliteit	1	2	3	4	5
(539)	12	Concurrentie	1	2	3	4	5
(540)	13	Veiligheid	1	2	3	4	5
(541)	14	Solidariteit	1	2	3	4	5

EB67.2 QA28 (1-11) TREND MODIFIED

STEL QD2a NIET IN CY(tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QD2b

QD2a	Wilt u mij voor elk van de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het daar mee eens of oneens bent?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM MET SCHAAL- SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(ENQ.: LEES OP)	Helemaal mee eens	Eerder mee eens	Eerder mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet
--	-----------------	----------------------	--------------------	----------------------	------------------------	-----------

(542)	1	De staat bemoeit zich teveel met ons leven	1	2	3	4	5
(543)	2	(ALLEEN SPLIT A) Economische groei zou prioriteit moeten hebben in Nederland, zelfs als het ten koste gaat van het milieu	1	2	3	4	5
(544)	3	(ALLEEN SPLIT B) Milieubescherming zou prioriteit moeten hebben in Nederland, zelfs als het ten koste gaat van de economische groei	1	2	3	4	5
(545)	4	Vrije concurrentie is de beste garantie voor economische voorspoed	1	2	3	4	5

EB71.3 QC1a

IEDEREEN

QD3	Indien de volgende veranderingen in onze levenswijze in de nabije toekomst zouden optreden, denkt u dat het een goede zaak, een slechte zaak, of noch goed, noch slecht zou zijn?
-----	---

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Goede zaak	Slechte zaak	Noch goed, noch slecht	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
(550)	1 Minder nadruk op geld en materiële bezittingen	1	2	3	4
(551)	2 Meer nadruk op technologische ontwikkelingen	1	2	3	4

EB71.3 QC2

QD4	Als u naar de koopkracht van uw huishouden kijkt, dat wil zeggen, de zaken die uw huishouden zich in het dagelijks leven kan veroorloven, zou u dan zeggen dat uw situatie in vergelijking met vijf jaar geleden is verbeterd, ongeveer gelijk is gebleven of is verslechterd?
-----	--

Verbeterd

(552)

1

Ongeveer gelijk gebleven	2
Verslechterd	3
Weet niet	4

EB71.1 QA12

QD5	In het algemeen, denkt u dat het leven van de kinderen van vandaag, makkelijker, moeilijker of niet makkelijker maar ook niet moeilijker zal zijn dan voor degenen van uw eigen generatie?
-----	--

(553)

Makkelijker	1
Moeilijker	2
Niet makkelijker, maar ook niet moeilijker	3
Weet niet	4

EB71.1 QA14

STEL QD6a NIET IN CY(tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QD6b

QD6a	Kunt u me vertellen of u het eerder eens of oneens bent met de volgende stelling: de kinderen die in Nederland wonen zouden een beter leven hebben als ze naar een ander land zouden emigreren.
------	---

(554)

Eerder eens	1
Eerder oneens	2
Hangt ervan af (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	3

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

4

EB70.1 QA23 TREND

IEDEREEN

QD7	Van de volgende lijst met waarden, welke drie zijn voor u persoonlijk het belangrijkste?
-----	--

(ENQ.: LEES OP - TOON SCHERM - MAXIMAAL 3 ANTWOORDEN)

	(556-569)
De wetgeving	1,
Respect voor menselijk leven	2,
Mensenrechten	3,
Individuele vrijheid	4,
Democratie	5,
Vrede	6,
Gelijkheid	7,
Solidariteit, steun aan anderen	8,
Tolerantie	9,
Godsdienst	10,
Zelfontplooiing	11,
Respect voor andere culturen	12,
Geen van deze (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Weet niet	14,

EB69.2 QD2 TREND MODIFIED

QD8	En van de volgende lijst met waarden, welke drie worden het beste vertegenwoordigd door de Europese Unie?
-----	---

(ENQ.: LEES OP - TOON SCHERM - MAXIMAAL 3 ANTWOORDEN)

	(570-583)
De wetgeving	1,
Respect voor menselijk leven	2,
Mensenrechten	3,
Individuele vrijheid	4,
Democratie	5,
Vrede	6,
Gelijkheid	7,
Solidariteit, steun aan anderen	8,
Tolerantie	9,
Godsdienst	10,
Zelfontplooiing	11,
Respect voor andere culturen	12,
Geen van deze (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Weet niet	14,

EB69.2 QD3

5) SUBSIDIARITEIT

STEL QE ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR DEMOGRAFISCHE VRAGEN

QE1	Op welk niveau, dus Europees niveau, nationaal niveau of regionaal of lokaal niveau, heeft de overheid volgens u de meeste invloed op uw levensomstandigheden?
-----	--

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(604)
Op Europees niveau	1
Op nationaal niveau	2
Op regionaal of lokaal niveau	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

EB71.3 QG1

QE2	Wanneer er beslissingen door de Europese Unie worden genomen, vindt u dan dat er voldoende of onvoldoende rekening wordt gehouden met de regionale of lokale overheid?
-----	--

(ENQ.: LEES OP)

	(605)
Voldoende	1
Onvoldoende	2
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	3

EB71.3 QG2

6) SPAANS VOORZITTERSCHAP

STEL QF ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR DEMOGRAFISCHE VRAGEN

QF1	Met welk van de volgende uitspraken bent u het eens?
-----	--

(LEES OP - ROTEER - MEER ANTWOORDEN MOGELIJK)

(626-635)

Innovatieve producten of diensten zijn in de meeste gevallen 'hebbedingetjes'	1,
Innovatieve producten of diensten zijn een kwestie van mode	2,
Innovatieve producten of diensten vereenvoudigen meestal het dagelijks leven	3,
Een bedrijf dat een innovatief product of dienst verkoopt, verbetert het imago van al haar producten en diensten	4,
Een bedrijf dat niet innoveert is een bedrijf dat niet zal overleven	5,
Het kopen van een innovatief product of dienst is riskant voor een consument	6,
De voordelen van innovatieve producten of diensten worden vaak overdreven	7,
Innovatie is essentieel voor het verbeteren van de economische groei	8,
Geen van deze (SPONTAAN)	9,
Weet niet	10,

EB63.4 QE6

QF2	Voor ieder van de volgende zaken, kunt u aangeven of de Europese Unie voorop loopt, achter loopt of gelijk loopt met de Verenigde Staten?
-----	---

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Voor	Achter	Gelijk	Weet niet
(636)	1 Wetenschappelijk onderzoek	1	2	3	4
(637)	2 Milieubescherming	1	2	3	4
(638)	3 Technologische innovatie	1	2	3	4

(639)	4	Gezondheidszorg	1	2	3	4
(640)	5	Onderwijs	1	2	3	4
(641)	6	Bestrijden van sociale ongelijkheid	1	2	3	4
(642)	7	Bestrijden van werkloosheid	1	2	3	4
(643)	8	Bestrijden van discriminatie	1	2	3	4
(644)	9	Ondernemerschap	1	2	3	4

EB66.1 QA39 TREND MODIFIED

QF3	Kunt u mij voor elk van de volgende gebieden zeggen of u vindt dat beslissingen genomen moeten worden door de Nederlandse regering, of binnen de Europese Unie?
-----	---

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: ROTEER)	NEDERLANDSE REGERING	BINNEN DE EUROPESE UNIE	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(645)	1	Bestrijden van criminaliteit	1	2	3
(646)	2	Belastingen	1	2	3
(647)	3	Bestrijden van de werkloosheid	1	2	3
(648)	4	Bestrijden van terrorisme	1	2	3
(649)	5	Defensie en Buitenlandse Zaken	1	2	3
(650)	6	Immigratie	1	2	3
(651)	7	Onderwijssysteem	1	2	3

(652)	8	Pensioenen	1	2	3
(653)	9	Beschermen van het milieu	1	2	3

EB70.1 QA25

QF4	Kunt u voor elk van de volgende terreinen aangeven of u van mening bent dat beslissingen genomen moeten worden door de Nederlandse regering of gezamenlijk binnen de Europese Unie?
-----	---

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: ROTEER)	Nederlandse regering	Gezamenlijk binnen de Europese Unie	Weet niet
--	----------------	----------------------	-------------------------------------	-----------

(654)	1	Gezondheid	1	2	3
(655)	2	Sociale zekerheid	1	2	3
(656)	3	Landbouw en visserij	1	2	3
(657)	4	Bescherming van de consument	1	2	3
(658)	5	Wetenschappelijk en technologisch onderzoek	1	2	3
(659)	6	Steun aan gebieden die economische problemen hebben	1	2	3
(660)	7	Energie	1	2	3
(661)	8	Concurrentie	1	2	3
(662)	9	Vervoer	1	2	3
(663)	10	Economie	1	2	3
(664)	11	Bestrijden van inflatie	1	2	3

EB70.1 QA26

7) PRIORITEITEN NIEUWE EUROPESE COMMISSIE

STEL QG ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR DEMOGRAFISCHE VRAGEN

QG1	Welk van de volgende onderwerpen zouden volgens u de topprioriteiten van de Europese Unie voor de komende jaren moeten zijn?
-----	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 3 ANTWOORDEN)

(685-692)

Economisch herstel	1,
De strijd tegen klimaatverandering	2,
Groei op duurzame wijze stimuleren	3,
Rechten van burgers verbeteren	4,
Helpen bij het creëren van stabiliteit in de wereld	5,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,

NEW

QG2	Welk van de volgende aspecten zouden prioriteit moeten krijgen in de Europese Unie om het economisch herstel te garanderen?
-----	---

(LEES VOOR - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN)

(693-700)

Coördinatie van het economisch beleid op Europees niveau verder ontwikkelen	1,
De kwaliteit van het onderwijs verbeteren	2,
Een sterker Europees toezichtstelsysteem voor financiële markten en financiële instellingen instellen	3,
Overmatige overheidstekorten in de toekomst beperken	4,
De toegang van bedrijven tot krediet vergemakkelijken	5,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,

NEW

QG3	Welk van de volgende aspecten zouden prioriteit moeten krijgen in de Europese Unie om de klimaatverandering te bestrijden?
-----	--

(LEES VOOR - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN)
--

	(701-709)
CO2 (koolstofdioxide)-uitstoot door vervoer en elektriciteit verminderen	1,
Schone auto's ontwikkelen	2,
Milieuvriendelijke industrieën, diensten en technologieën ontwikkelen	3,
Rekening houden met de strijd tegen de klimaatverandering in al het Europese beleid, zoals voor de industrie, landbouw of vervoer	4,
De energievoorziening veiligstellen	5,
Het gebruik van atoomenergie ontwikkelen	6,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	9,

NEW

QG4	Welk van de volgende aspecten zou prioriteit moeten krijgen in de Europese Unie om de groei op duurzame wijze te stimuleren?
-----	--

[LEES VOOR - ROTEER - MAX. 3 ANTWOORDEN]

	(710-724)
Onderzoek en innovatie in de Europese industrie stimuleren	1,
De dienstensector moderniseren	2,
Openbare diensten stroomlijnen	3,
De landbouw ondersteunen	4,
De milieuvriendelijke productie van goederen en diensten ondersteunen	5,
Mensen aanmoedigen een eigen bedrijf te beginnen	6,
De migratiestroom beheersen om te reageren op de Europese economische behoeften	7,
De integratie van legale migranten vergemakkelijken	8,
De rechten van consumenten versterken	9,
Toegang tot hogesnelheid internet verbeteren	10,
Investeren in de nieuwe informatie- en communicatietechnologieën (ICT)	11,
Nieuwe ideeën en creaties belonen	12,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	14,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,

NEW

QG5	Welk van de volgende aspecten zou prioriteit moeten krijgen in de Europese Unie om de rechten van de burgers te verbeteren?
-----	---

[LEES VOOR - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN]

	(725-732)
De bescherming van de grenzen van de Europese Unie versterken	1,
Het vermogen van de Europese Unie om natuurrampen te voorkomen en erop te reageren ontwikkelen	2,
De mobiliteit van jonge mensen binnen de Europese Unie vergemakkelijken	3,
Reageren op de uitdagingen die door de vergrijzing van de bevolking worden gecreëerd	4,
De dialoog tussen de burgers van de Europese Unie en de instituties van de Europese Unie verbeteren	5,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,

NEW

QG6	Welk van de volgende aspecten zou prioriteit moeten krijgen van de Europese Unie om te helpen bij het creëren van stabiliteit in de wereld?
-----	---

(LEES VOOR - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN)

	(733-741)
Stimuleren en beschermen van mensenrechten	1,
Deelnemen aan het oplossen van conflicten, vredeshandhaving en vrede stichten	2,

Actie ondernemen tegen de proliferatie van massavernietigingswapens (nucleair, chemisch, enz.)	3,
De relaties van de Europese Unie met oostelijke landen zoals Rusland, Oekraïne, enz. ontwikkelen	4,
De relaties van de Europese Unie met mediterrane landen ontwikkelen	5,
De ontwikkeling van arme landen stimuleren	6,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	9,

NEW

8) DG RELEX VRAGEN

STEL QH ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR DEMOGRAFISCHE VRAGEN

QH1	Naar uw mening, op welk van de volgende mondiale bedreigingen en uitdagingen zou de Europese Unie zijn aandacht moeten richten in zijn relaties met de rest van de wereld?
-----	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 3 ANTWOORDEN)

	(762-777)
Armoede	1,
Klimaatverandering	2,
Ontwapening	3,
Non-proliferatie van massavernietigingswapens (nucleair, chemisch, enz.)	4,
Vrede handhaven	5,
Humanitaire hulp	6,

Mensenrechten en democratie	7,
Terrorisme	8,
Onderwijs	9,
Wereldgezondheid (toegang tot gezondheidszorg, strijd tegen pandemieën, AIDS en andere ziekten)	10,
Milieu	11,
Handel en economische ontwikkeling	12,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Alle (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	14,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,

NEW

QH2a	Naar uw mening, bij welk van de volgende mondiale bedreigingen en uitdagingen zouden de Verenigde Naties een grotere rol moeten hebben?
------	---

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 3 ANTWOORDEN)
--

	(778-793)
Armoede	1,
Klimaatverandering	2,
Ontwapening	3,
Non-proliferatie van massavernietigingswapens (nucleair, chemisch, enz.)	4,
Vrede handhaven	5,
Humanitaire hulp	6,
Mensenrechten en democratie	7,
Terrorisme	8,
Onderwijs	9,

Wereldgezondheid (toegang tot gezondheidszorg, strijd tegen pandemieën, AIDS en andere ziekten)	10,
Milieu	11,
Handel en economische ontwikkeling	12,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Alle (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	14,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,

NEW

QH2b	En voor welk van de volgende mondiale bedreigingen en uitdagingen kan een grotere samenwerking tussen de Europese Unie en de Verenigde Naties de maximale voordelen opleveren?
------	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 3 ANTWOORDEN)
--

	(794-809)
Armoede	1,
Klimaatverandering	2,
Ontwapening	3,
Non-proliferatie van massavernietigingswapens (nucleair, chemisch, enz.)	
Vrede handhaven	4,
Humanitaire hulp	5,
Mensenrechten en democratie	6,
Terrorisme	7,
Onderwijs	8,
Wereldgezondheid (toegang tot gezondheidszorg, strijd tegen pandemieën, AIDS en andere ziekten)	9,
	10,

Milieu	11,
Handel en economische ontwikkeling	12,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Alle (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	14,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,

NEW

DEMOGRAFISCHE VRAGEN

D1	Als men het over politiek heeft, worden vaak de termen 'links' en 'rechts' gebruikt. Wilt u met behulp van deze schaal aangeven hoe uw eigen politieke richting ligt?
----	---

(DRUK OP ENTER VOOR SCHAAL EN TOON DAN SCHERM - NIET HELPEN - BIJ AARZELING AANDRINGEN)

(830-831)

1 Links	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Rechts
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Weigering (ENQ. INDIEN SPONTAAN GENOEMD) 11

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD) 12

EB71.3 D1

GEEN VRAGEN D2 TOT EN MET D6

D7	Ik laat u een scherm zien met daarop een aantal situaties. Kunt u mij het cijfer noemen dat bij de situatie staat die op u van toepassing is? Bent u....?
----	---

(INT. TOON SCHERM – LEES VOOR – SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(832-833)
GEHUWD OF OPNIEUW GEHUWD	
Samenwonend zonder kinderen	1
Samenwonend met de kinderen uit dat huwelijk	2
Samenwonend met de kinderen uit een vorig huwelijk	3
Samenwonend met de kinderen uit dat huwelijk en een vorig huwelijk	4
SAMENWONEND MET EEN PARTNER	
Zonder kinderen	5
Samenwonend met de kinderen uit die relatie	6
Samenwonend met de kinderen uit een vorige relatie	7
Samenwondend met de kinderen uit die relatie en een vorige relatie	8
ALLEENSTAAND	
Zonder kinderen	9
Samenwonend met kinderen	10
GESCHIEDEN OF UIT ELKAAR	
Zonder kinderen	11
Samenwonend met kinderen	12
WEDUWNAAR/WEDUWE	
Samenwonend zonder kinderen	13
Samenwonend met kinderen	14
Anders (SPONTAAN)	15
Weigering (SPONTAAN)	16

EB72.3 D7

D8   Hoe oud was u toen u uw schoolopleiding of studie beëindigde? Het gaat om uw VOLLEDIGE DAGOPLEIDING.

(ENQ.: INDIEN "NOG BEZIG MET OPLEIDING", CODE '00' - INDIEN "GEEN OPLEIDING GENOTEN" CODE '01' - INDIEN "WEIGERING" CODE '98' - INDIEN "WEET NIET" CODE '99')

(834-835)

--	--

EB72.3 D8

GEEN VRAAG D9

D10   (ENQ.: NOTEER GESLACHT ZONDER TE VRAGEN)

Man	(836) 1 2
Vrouw	

EB72.3 D10

D11   Wat is uw leeftijd?

(837-838)

--	--

EB72.3 D11

GEEN VRAGEN D12 TOT D14

STEL VRAAG D15b ALLEEN INDIEN "NIET WERKZAAM" - CODES 1 tot en met 4 in D15a

D15a Wat is uw huidige beroep?

D15b Welk beroep heeft u het laatst uitgeoefend?

	(839-840)	(841-842)
	D15a	D15b
	HUIDIGE BEROEP	LAATSTE BEROEP
NIET WERKZAAM		
Zorgend voor de dagelijkse boodschappen en het huishoudelijk werk, of (thans) zonder beroep	1	1
Student	2	2
Werkloos of tijdelijk zonder werk	3	3
Gepensioneerd of arbeidsongeschikt	4	4
ZELFSTANDIG		
Boer\Tuinder	5	5
Visser	6	6
Zelfstandige beoefenaar van vrij beroep, bijv. advocaat, arts, accountant, architect en dergelijke	7	7
Eigenaar van een winkel, kleine zelfstandige	8	8
Eigenaar van een onderneming, (mede-) eigenaar van een bedrijf	9	9
IN LOONDIENST		
Vrije beroepen, zoals doctoren, advocaten, accountant, architect	10	10
Hogere leidinggevende functie (president-directeur, algemeen directeur, directeur)	11	11

Middelbare leidinggevende functie (afdelingshoofden, leraren, junior managers en technici)	12	12
Werknemer, hoofdzakelijk werkend achter een bureau	13	13
Werknemer, niet werkend achter een bureau maar reizend (vertegenwoordiger, chauffeur, etcetera)	14	14
Werknemer, niet werkend achter een bureau maar in dienstverlenend beroep (ziekenhuis, restaurant, politie, brandweer, en dergelijke)	15	15
Opzichter, voorman	16	16
Geschoolde handarbeider	17	17
Ongeschoolde handarbeider, hulp in de huishouding	18	18
HEEFT NOOIT BETAALD WERK VERRICHT	19	19

EB72.3 D15a&b

GEEN VRAGEN D16 TOT D24

D25	Woont u ...?
-----	--------------

(ENQ.: LEES OP)

	(843)
Op het platteland of in een dorp	1
In een kleine of middelgrote stad	2
In een grote stad	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

EB72.3 D25

GEEN VRAGEN D26 TOT D39

D40a Kunt u mij zeggen hoeveel personen van 15 jaar of ouder bij u thuis wonen, inclusief uzelf?

(ENQ.: LEES OP - NOTEER HET JUISTE AANTAL)

(844-845)

--	--

EB72.3 D40a

D40b En kunt u mij zeggen hoeveel kinderen jonger dan 10 jaar bij u thuis wonen?

(ENQ.: LEES OP - NOTEER HET JUISTE AANTAL)

(846-847)

--	--

EB72.3 D40b

D40c En kunt u mij zeggen hoeveel kinderen van 10 tot en met 14 jaar bij u thuis wonen?

(ENQ.: LEES OP - NOTEER HET JUISTE AANTAL)

(848-849)

--	--

EB72.3 D40c

GEEN VRAGEN D41 EN D42

D43a	Is er een vaste telefoon aanwezig in het huishouden?
------	--

D43b	Heeft u zelf een mobiele telefoon?
------	------------------------------------

	(850)	(851)
	D43a	D43b
	Vast	Mobiel
Ja	1	1
Nee	2	2

EB72.3 D43a D43b

GEEN VRAGEN D44 TOT D59

D60	In de afgelopen twaalf maanden, zou u zeggen dat u moeilijkheden hebt gehad om uw rekeningen aan het einde van de maand te betalen... ?
-----	---

(INT. TOON SCHERM – LEES VOOR – SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)
--

	(852)
Meestal	1
Af en toe	2
Bijna nooit/nooit	3
Weigering (SPONTAAN)	4

EB72.3 D60

D61	Op de volgende schaal komt '1' overeen met de laagste sociale status die mensen kunnen hebben in de maatschappij en '10' met de hoogste. Kunt u mij vertellen waar op deze schaal u zichzelf plaatst?
-----	---

(TOON SCHERM - EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(853-854)
1 De laagste sociale status	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10 De hoogste sociale status	10
Weigering (SPONTAAN)	11

EB72.3 D61

D62	Kunt u mij zeggen of ... ?
-----	----------------------------

(ENQ.: TOON SCHERM MET SCHAAL- SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(ENQ.: LEES OP)	Elke dag of vrijwel elke dag	Twee of drie keer per week	Ongeveer een keer per week	Twee of drie keer per maand	Minder vaak	Nooit	Geen internettoegang (SPONTAAN)
--	-----------------	------------------------------	----------------------------	----------------------------	-----------------------------	-------------	-------	---------------------------------

(855)	1	U thuis internet gebruikt, bij u in huis	1	2	3	4	5	6	7
(856)	2	U internet gebruikt op uw werkplek	1	2	3	4	5	6	7
(857)	3	U internet elders gebruikt (school, universiteit, internetcafés enz.)	1	2	3	4	5	6	7

EB72.3 D62

INTERVIEW PROTOCOLE

P1 DATUM VAN INTERVIEWEN

(878-879)

(880-881)

DAG

MAAND

EB72.3 P1

P2 BEGINTIJD VAN HET INTERVIEW

TNS NIPO: WORDT AUTOMATISCH GEREgistREERD

(882-883)

(884-885)

		UUR			MINUTEN
--	--	-----	--	--	---------

EB72.3 P2

P3	DUUR INTERVIEW IN MINUTEN
----	---------------------------

(886-888)				
				MINUTEN

EB72.3 P3

P4	Aantal personen dat aanwezig was bij het vraaggesprek, inclusief de interviewer
----	---

	(889)
Twee (interviewer + ondervraagde)	1
Drie	2
Vier	3
Vijf of meer	4

EB72.3 P4

P5	De medewerking van de ondervraagde was ...
----	--

	(890)
Uitstekend	1
Goed	2
Middelmatig	3
Slecht	4

EB72.3 P5

P6	Gemeente grootte
----	------------------

(LOKALE CODES)

(891-892)

--	--

EB72.3 P6

P7	Regio
----	-------

(LOKALE CODES)

(893-894)

--	--

EB72.3 P7

P8	Postcode
----	----------

(895-902)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB72.3 P8

P9	Sample point nummer
----	---------------------

(903-910)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB72.3 P9

P10	Interviewnummer
-----	-----------------

(911-918)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB72.3 P10
